Ал-Ваъй

479

Қирқинчи йил чиқиши
Зулҳижжа 1447ҳ Июн 2026м

КЕНГ ҚАМРОВЛИ ҒОЯВИЙ-МАЪРИФИЙ ЖУРНАЛ

Ал-Ваъй Минбари

ҲАЖ: ХАЛИФАЛАР ВА ЗАМОНАВИЙ ПУЛ ҚИЛИШ

ТАНТАНАЛИ МАВСУМДАН ЯНГИ ТАМАДДУН

АМЕРИКА - ЭРОН УРУШИ ВА ЯНГИ ДУНЁ ИНҚИРОЗИ

УММАТ ДАРДИ: ШАРАФЛИ ФАРЗ ВА ОЛИЙ МАСЪУЛИЯТ

АМЕРИКА ГЕОСИЁСАТИ: ЯҲУД-ҲИНДУ ҲАМКОРЛИГИ ОРТИДАГИ МАҚСАДЛАР

Ҳар қамарий ойда чоп этилади
Ливан ахборот вазирлиги томонидан
15.11.1989йил берилган №166 лицензияси
асосида рўйҳатга олинган

www.al-waie.org subject@alwaie.org

УШБУ СОНДА

ҲАЖ: ХАЛИФАЛАР ВА ЗАМОНАВИЙ ПУЛ ҚИЛИШ..... 3
ТАНТАНАЛИ МАВСУМДАН ЯНГИ ТАМАДДУН САРИ 11
АМЕРИКА—ЭРОН УРУШИ ВА ЯНГИ ДУНЁ ИНҚИРОЗИ..... 33
АМЕРИКА ГЕОСИЁСАТИ: ЯҲУД-ҲИНДУ ҲАМКОРЛИГИ ОРТИДАГИ МАҚСАДЛАР 39
УММАТ ДАРДИ: ШАРАФЛИ ФАРЗ ВА ОЛИЙ МАСЪУЛИЯТ 45
ФИРЪАВН ЗУЛМИ ВА УММАТ ҒАФЛАТИ 61
ХУБАЙБ ИБН АДИЙ РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲУ 66
ДАВЛАТНИНГ МУШРИКЛАР БИЛАН СИЁСИЙ МУНОСАБАТЛАРИ МЕЗОНИ 71
ДУНЁ БЎЙЛАБ МУСУЛМОНЛАР ХАБАРЛАРИ 77
ИЛОҲИЙ БАЁН ГЎЗАЛЛИГИ: ҚУРЪОНДАГИ ҚЎРҚУВ СИНОНИМЛАРИ..... 84
РУҲИЙ ҚУВВАТ — ЭНГ ТАЪСИРЛИ КУЧ..... 102
1948 ЙИЛГИ НАКБА (ОФАТ) КУНИ ҚАСИДАСИ..... 106
ФИДАН БАЁНОТИ: ТИНЧЛИК РЕЖАСИ ОРТИДАГИ МАҚСАДЛАР..... 107

ҲАЖ: ХАЛИФАЛАР ВА ЗАМОНАВИЙ ПУЛ ҚИЛИШ

Воил ас-Султон

Иброҳим алайҳиссалом Каъбаи Муаззама пойдеворларини кўтариб, бутун инсониятни Ҳажга чорлаган ўша тарихий лаҳзалардан буён, ушбу улуғ ибодат Ислом Умматининг фикрий ва сиёсий бирлигини, улуғвор шиорларини намойиш этувчи энг улкан мафкуравий қалъа бўлиб келмоқда. Ҳаж – шунчаки жисмоний амаллар мажмуи ёки қуруқ маросимчилик эмас, балки тиллари, ранглари ва жуғрофий чегаралари турлича бўлган миллионлаб мусулмонларни ягона ақида ва ягона байроқ атрофида жамлайдиган тирик сиёсий намойишдир. Унда Уммат дунёвий тафовутлардан дарак берувчи барча сохта белгиларни, мустамлакачилар чизган сунъий чегараларни улоқтириб, дунё кибридан покланган ҳолда, Ягона Аллоҳнинг ҳузурида қудратли бир жасаддек саф тортади. Шу боис, Ислом тарихи давомида Ҳаж мавсумини ташкил этиш, Ҳарамайн хавфсизлигини таъминлаш ва ҳожиларнинг мушкулини осон қилиш Халифа зиммасидаги энг олий шаръий ва сиёсий масъулиятлардан бири санаб келинган.

Тарих шоҳид: Ислом Умматининг одил Халифалари бу улуғ сиёсий ва шаръий маънони қон-қонигача ҳис қилган эдилар. Улар Ҳаж мавсумини бюджетни тўлдирадиган иқтисодий даромад манбаи ёки сайёҳлик тармоғи деб эмас, балки Аллоҳ таолонинг ҳузурида маҳшар куни ҳисоб бериладиган олий омонат деб билдилар. Халифалик давлатининг халқаро майдондаги сиёсий ҳайбати ва обрўси Ҳарамайн Шарифайнни қай даражада ҳимоя қила олиши, ҳожиларнинг хавфсизлигини нечоғли таъминлай билиши билан ўлчанган. Шаръий сиёсат ва аҳкомларга оид фиқҳий манбаларда ҳам «Ҳажни барпо этиш» давлат раҳбарининг бош вазифаси ўлароқ муҳрлаб қўйилган. Жумладан, Имом Мовардий ўзининг машҳур «Ал-Аҳком ас-султония» асарида Халифалик зиммасига ҳожилар карвонини сиёсий ва ҳарбий жиҳатдан муҳофаза қилиш, мусофирлар йўлидаги тўсиқларни ва золимларнинг зулмини таг-туби билан йўқотиш мажбуриятини юклаган. Шу сабабли, Халифалик соясида Ҳаж –

Умматнинг ўз уйига, ҳеч қандай виза ва сунъий тўсиқларсиз, фақатгина иймон гувоҳномаси билан эркин келиб-кетадиган муқаддас бошпанаси эди.

Бу қарашлар қуруқ назария ёки қоғозда қолиб кетган сохта шиорлардан иборат эмас, балки Халифаларнинг амалий сиёсати ва кундалик фаолиятида ўзининг яққол тасдиғини топган тирик воқелик эди. Ислом давлатининг сиёсий тамал тоши қўйилган илк кунлардан бошлаб, Ҳаж масъулияти энг олий доираларда ҳал қилинган. Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ ﷺ ҳаётлик чоғларидаёқ ушбу сиёсий-шаръий карвонга Ҳаж амири этиб тайинланган эдилар. У зотдан кейин тизгинни қўлга олган Халифалар ҳам Ҳаж масаласини давлат аҳамиятига молик энг олий стратегия сифатида кўрдилар. Айниқса, Адолат тимсоли Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу ҳожиларнинг аҳволига бошқарув тизимининг ҳаёт-мамот масаласидек ёндашди. У зот Ҳаж йўлларини шахсан тафтиш қилиб, волийларнинг бу борадаги фаолиятини қаттиқ назорат остига олди. Аллоҳнинг Байтул Ҳаромига йўл олган бирор мусулмон сафар чоғида маҳаллий амалдорларнинг зулмига ёки тизимли машаққатга дучор бўлишидан титраб турарди. У зотнинг давлатчилик масъулияти шу қадар тиғли ва ўткир эдики: «Агар Ироқда бир хачир қоқилиб кетса, нега унинг йўлини текислаб қўймадинг, эй Умар, деб Аллоҳ мендан сўрашидан қўрқаман», дея бонг урган эди. Энди ўйлаб кўринг, чўллар ва хатарли ҳудудлар оша Аллоҳнинг уйини қасд қилиб чиққан Ислом Умматининг фарзандлари оч, сувсиз ёки ҳимоясиз қолса, Халифа қандай чидаб тура оларди?!

Халифалик давлати тарихининг қатламларини варақлаган ҳар қандай холис сиёсатшунос англайдики, Ҳаж масаласи Ислом сиёсий тизимида ҳеч қачон иккинчи даражали, четга суриб қўйиладиган мавзу бўлмаган. Давлат хазинасидан (Байтулмолдан) янги халқаро йўллар очиш, мусофирлар учун бепул қўнимгоҳлар қуриш, сув танқис чўлларда қудуқлар қазиш ва энг муҳими – ҳожилар карвонларини қароқчилардан ҳимоя қилиш учун улкан ҳарбий куч ва маблағлар сарфланган. Ироқ, Шом, Миср ва Ямандан йўлга чиққан йирик Ҳаж карвонлари тўлиқ давлат муҳофазаси ва сиёсий ғамхўрлиги остида, ҳайбат билан ҳаракатланган. Чунки ҳожиларга нисбатан қилинган ҳар

қандай тажовуз ёки уларнинг қўрқув, очлик ва ташналик исканжасида ёрдамсиз қолдирилиши Халифалик давлати ва унинг раҳбари учун халқаро майдонда улкан сиёсий шармандалик ва оқсоқлик деб баҳоланган. Ҳатто айрим Халифалар оддий раият билан бир сафда, эҳром кийиб Ҳажга чиққанлар. Бу ҳокимият қудратини кўз-кўз қилиш ёки сохта пиар (PR) кампанияси эмас, балки Имом Умматдан узилиб қолмаганини, улар билан тақдири бир эканини амалда кўрсатиш бўлган.

Аббосийлар даврида эса Ҳаж сиёсати ташкилий ва институционал жиҳатдан янада юксак босқичга, академик тизим даражасига кўтарилди. Ҳаж магистраллари бўйлаб махсус геостратегик қўнимгоҳлар ва халқаро бекатлар барпо этилди, йўл кўрсатувчи инфратузилма белгилари ўрнатилди. Ҳатто Халифалик саройидаги оила аъзолари, хусусан, сиёсий доирага мансуб аёллар ҳам ҳожиларга хизмат кўрсатиш ва ижтимоий лойиҳалар борасида ўзаро мусобақалашганлар. Бунинг энг ёрқин мисоли сифатида Жаъфарнинг қизи Зубайда хонимни кўрсатиш мумкин. У Макка ва муқаддас Машоир майдонларига келган миллионлаб ҳожиларни узлуксиз обиҳаёт билан таъминлаш мақсадида, ўша даврнинг улкан муҳандислик мўъжизаси бўлган «Айн Зубайда» (Зубайда булоғи) лойиҳасини барпо этиш учун хазинадан ва шахсий маблағидан мислсиз сармоя ажратди. Энг муҳим нуқта шундаки, бу тизимли саъй-ҳаракатларнинг замирида бугунги капиталистик тузумлар каби иқтисодий даромад ундириш, туризмдан фойда кўриш ёки сохта сиёсий обрў қозониш ётмас эди. Аксинча, Ҳажга келган Аллоҳнинг меҳмонларига хизмат қилиш – Ислом ҳокимияти зиммасидаги энг шарафли шаръий масъулият ва Аллоҳга яқинлаштирувчи олий сиёсий вазифа деб билинган.

Халифалар Ҳажга келган мусулмонни Аллоҳ таолонинг азиз меҳмони, Ислом давлатини эса Ҳарамайннинг эгаси эмас, балки унинг ходими деб билганлар. Шу сабабли Халифанинг Умматга нисбатан муносабатида мустамлакачиларга хос ҳукмронлик ва сиёсий тазйиқ тили эмас, балки фидокорона хизмат ва ғамхўрлик тили устувор эди. Ўша қадим замонларда сафар машаққатлари ва йўл хатарлари ҳар қанча оғир бўлмасин, раият давлатнинг бор куч-қудрати уларни

Байтуллоҳдан тўсишга эмас, балки йўлларини осон қилишга сафарбар этилганини ич-ичидан ҳис қилиб яшаган.

Бугунги кунга келиб эса, миллионлаб мусулмонлар Ҳаж воқелигига чуқур қайғу ва маҳзунлик билан боқмоқдалар. Техника асрининг мислсиз ривожланиши, транспорт воситаларининг замонавийлашуви ва давлатларнинг моддий имкониятлари кенгайгани манзарасида, Ҳаж сафари Халифалик давридагидан кўра чандон осон ва қулай бўлиши кутилган эди. Аммо аччиқ воқелик бутунлай бошқача манзарани — Ислом Умматининг бошига тушган сиёсий ва маъмурий калтакни кўрсатмоқда. Бугун миллионлаб мусулмонлар шундай тизимли тўсиқлар, сунъий квоталар ва молиявий тазйиқларга тўқнаш келмоқдаларки, натижада Ҳаж ибодати оддий раият учун эришиб бўлмас бир армонга айланиб қолди.

Кўплаб юртларда Ҳажга бориш йиллаб давом этадиган навбатлар, сунъий чекловлар ва бюрократик тўсиқлар занжирига боғлаб ташланди. Бунинг устига, камбағал ва ўрта ҳол мусулмонларнинг белини синдирадиган даражадаги божлар ва ҳаддан ташқари юқори нархлар жорий этилди. Натижада, қанчадан-қанча мусулмонлар бутун умр Байтуллоҳ соғинчи билан яшаб, охир-оқибат сунъий равишда кўтарилган нархлар, ташкилий чигалликлар ва сиёсий чекловлар туфайли ушбу фарзни адо этолмай дунёдан ўтиб кетмоқдалар. Бугунги тузумларнинг сиёсати туфайли Ҳаж — бутун Уммат учун эшиклари ланг очиқ бўлган муқаддас шиордан, фақатгина чўнтаги қалин бойлар ёки сиёсий нуфуз эгаларигина эриша оладиган имтиёзли бир тижорат мавсумига айлантириб қўйилди.

Шубҳасиз, замонавий даврда Ҳажни бошқариш ва ташкил этиш тизими илгари мавжуд бўлмаган улкан тўсиқлар ва глобал чақириқларга дуч келмоқда. Чунки бугунги кунда зиёратчилар сони миллионларни ташкил этади, тиқилинч ва кутилмаган фалокатлар хавфи доимо мавжуд ҳамда бунчалик улкан омманинг хавфсизлигини таъминлаш ниҳоятда мураккаб ташкилий салоҳиятни талаб қилади. Тўғри, у ердаги мавжуд ҳокимият маъмурий ташкиллаштириш ва инфратузилмани ривожлантириш, замонавий кўприклар, тезюрар поездлар ва янги иншоотлар барпо этиш орқали мислсиз сондаги ҳожиларга хизмат кўрсатишга интилди. Бироқ, бу қилинган ишлар

Ислом Уммати дуч келаётган эҳтиёжлар қаршисида ҳали ҳам етарли эмас. Уларнинг қўлидаги мавжуд молиявий ва геосиёсий салоҳият билан қиёслаганда, бу борадаги тизимли камчиликлар ва оқсоқликлар кундек равшан кўриниб турибди.

Кўплаб мусулмонларнинг юрагини тирнаётган асл муаммо фақатгина ташкилий омилларга эмас, балки Ҳаж ибодати бошқарилаётган руҳ ва мафкурага бориб тақалади. Илк одил Халифаларнинг давлатчилик мантиғи билан бугунги кунда илдиз отган кўплаб тузумларнинг сиёсий мантиғи ўртасида ер билан осмонча фарқ бор. Халифалар одамларга ибодат қилишни осонлаштириш ва шароит яратишни ўзларининг олий шаръий масъулияти деб билдилар ва шу асосдан келиб чиқиб сиёсат юритдилар. Бугун эса, афсуски, Ҳаж мавсумига бўлган муносабатда тижорий манфаатпарастлик, маблағ ундириш ва эксплуатация характери яққол устунлик қилмоқда. Мана шу сабабли айрим мусулмонлар ушбу улкан конвеер ичида ҳожилар шунчаки бир «жонсиз рақам»га айланиб қолганини, совуқ сиёсий ва молиявий ҳисоб-китоблар Ислом буюрган раҳм-шафқат ва енгиллик руҳидан устун қўйилаётганини алам билан ҳис этмоқдалар.

Ислом давлатчилиги тарихида Халифа йўлда бирор ҳожининг оёғи қоқилишидан ва бунинг учун маҳшаргоҳда Яратганнинг ҳузурида жавоб беришдан титраб турган бўлса, бугунги кунда кўплаб тузумлар ҳожиларга нисбатан қатъий, қуруқ ва руҳсиз маъмурий чоралар мантиғи билан муносабатда бўлмоқдалар. Натижада одамлар Ислом дини тарғиб қилган ва буюрган мулойимлик ва енгиллик нафасини доим ҳам ҳис эта олмаяптилар. Ҳолбуки, Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинган саҳиҳ ҳадисда Набий ﷺ шундай деб дуо қилган эдилар: «**Аллоҳим, ким Умматимнинг бирор ишига бошлиқ бўлса-ю, уларга машаққат туғдирса, Сен ҳам унга машаққат туғдиргин! Ким Умматимнинг бирор ишига бошлиқ бўлса-ю, уларга мулойимлик (енгиллик) қилса, Сен ҳам унга мулойимлик қилгин**!» (Имом Муслим ривояти). Ушбу ҳадис бошқарув ва сиёсатда улкан ва ўзгармас тамал қоидасини белгилаб беради: раҳбарлик ва ҳокимиятнинг асли — раиятга нисбатан раҳм-шафқат кўрсатиш ва

ишларни осонлаштиришдир, уларни тизимли қийинчиликларга гирифтор қилиш ва тинкасини қуритиш эмас.

Энг аламлиси шундаки, бугунги кунда кўплаб мусулмонлар учун дунёнинг исталган чеккасига сафар қилиш Аллоҳнинг улуғ ва муқаддас Байтуллоҳига етиб боришдан кўра чандон осонроқ бўлиб қолди. Ваҳоланки, Ҳаж — Ислом динининг устувор арконларидан бири бўлиб, унинг тамал пойдевори қодир бўлган инсонлар учун енгиллик ва осонлик устига қурилган эди. Тўғри, шариатда бу ибодатни адо этиш учун молиявий ва жисмоний жиҳатдан «қодир бўлиш» (истиоат) қатъий шарт қилиб белгиланган. Бироқ инсоннинг ҳақиқий йўқчилик ёки оғир хасталик туфайли юзага келадиган табиий ожизлиги билан замонавий тузумлар томонидан атайлаб чигаллаштирилган маъмурий тизимлар, белни синдирувчи сунъий божлар ва сиёсий чекловлар натижасида юзага келтирилаётган сунъий ожизлик ўртасида ер билан осмонча фарқ бор.

Шу билан бирга, бугунги кунда Ҳаж ибодатининг асл руҳига рахна солаётган энг хавфли омиллардан бири — ушбу улуғ шиорда Ислом Умматининг фикрий ва сиёсий бирлиги устидан совуқ сиёсий ҳисоб-китобларнинг устувор қилиб қўйилаётганидир. Аслида Ҳаж — мусулмонларни миллий айирмачилик ва сиёсий парчаланишлардан холи равишда, ягона тавҳид ва Аллоҳга холис қуллик атрофида жамлайдиган олий иймоний қалъадир. Аммо замонавий воқелик шуни кўрсатмоқдаки, Ҳаж мавсуми кўпинча минтақавий тўқнашувлар ва давлатлараро сиёсий низоларнинг таъсир доирасига тушиб қолмоқда. Натижада, оддий ҳожилар давлатлар ўртасидаги сиёсий кескинликлар ва мафкуравий ўйинларнинг қурбонига айланишмоқда.

Шу боис, бугун Ислом Уммати учун фақатгина янги меҳмонхоналар, ҳашаматли кўприклар ёки рақамлаштирилган электрон тизимларни кўпайтириш кифоя қилмайди. Бугунги кунда давлат раҳбарининг ҳожилар олдидаги асл Исломий ва шаръий масъулият туйғусини қайта тиклаш энг олий заруратдир. Яъни, Халифалик давлати тарихининг олтин саҳифаларида бошқарув тизимига сингиб кетган ҳақиқий «раиятга ғамхўрлик қилиш» руҳини қайта тиклаш лозим. Ўшанда давлат раҳбари ҳар қандай сиёсий ва моддий манфаатлардан устун ўлароқ, ўзини Аллоҳнинг меҳмони

бўлмиш ҳожиларнинг тинчлиги, шарафи, қадр-қиммати ва хавфсизлиги учун Яратганнинг ҳузурида тўғридан-тўғри масъул ва жавобгар деб билган эди.

Ислом Уммати бугунги кунда замонавий ташкилий эҳтиёжлар билан Ҳаж ибодатининг асл шаръий мақсадлари ўртасидаги мувозанатни зудлик билан қайта тиклашга ниҳоятда муҳтождир. Зеро, Ҳаж — маълум бир сиёсий элитанинг имтиёзи ёки қабилавий-миллатчилик квоталари тақсимоти эмас, балки адо этилиши осонлаштирилган олий ибодатдир. Ҳаж ҳеч қачон иқтисодий даромад келтирадиган лойиҳа ёки ҳокимият ва ҳукмронликни кўз-кўз қиладиган сиёсий майдон бўлмаган, балки у қодир бўлган ҳар бир мусулмоннинг шаръий ҳаққидир. Шу боис, асл бошқарув тизимининг ўз аҳлига, яъни мусулмонларга қайтиши олий заруратдир. Бу улуғ бошқарув Ғарб кофирига малайлик қилиб, ушбу муқаддас мавсумни мусулмонларни сиқиш, бўғиш ва Аллоҳ бирон бир далил нозил қилмаган совуқ маъмурий чоралар билан уларни таҳқирлаш фурсатига айлантирган кимсаларнинг қўлида қолмаслиги шарт.

Каъбаи Муаззама асрлар давомида мусулмонлар бирлигининг олий рамзи ва қалблар талпинадиган муқаддас маскан бўлиб келди ва тўсиқлар ҳамда сунъий чекловлар ҳар қанча кучайиб бормасин, мусулмонлар унга талпинишда давом этаверадилар. Бироқ тарих ўзини Раҳмоннинг меҳмонларига ходим деб билиб, уларнинг машаққатларини енгиллатишга уринган одил ҳукмдор билан Байтуллоҳга олиб борувчи йўлларни сунъий тўсиқлар, божлар ва чигалликлар билан тўсиб ташлаган золимларни ҳеч қачон тенг кўрмайди, уларни ажратиб кўрсатади. Исломда ҳокимият ва сиёсий тизгин шунчаки шараф эмас, балки ниҳоятда оғир омонатдир. Бу омонатнинг энг улуғ намоён бўлиши эса, мусулмон бандага Парвардигорининг тоатига етишиш йўлида тўсиқ бўлиш эмас, аксинча, унга сидқидилдан ёрдам бериш ва йўлини осон қилишдир.

Мусулмонларнинг ишлари тепасига зўравонлик билан келиб олиб, ўз ҳокимиятини раиятни эксплуатация қилиш манбаига, мусулмонларнинг жони ва молини менсимаслик фурсатига айлантирган кимсаларнинг бугунги сиёсати — ғамхўрлик ва раҳбарлик туйғусининг нақадар бузилганига яққол мисолдир. Шу

боис, бугун Ислом Уммати ушбу тизимли зулм ва тарқоқликка қарши мардонавор туриши, худди мана шу улуғ Ҳаж шиори мусулмонларни бирлаштирганидек, бутун Исломий ўлкаларни ягона бир давлатда, ягона бир байроқ остида ва ягона Халифа атрофида жамлаш йўлида жиддий ва тинимсиз ҳаракат қилмоғи лозимдир.

Аллоҳим, бизни Ўзингнинг дининг ва Умматинг хизматида ишлатгин, ўрнимизга бошқаларни алмаштириб қўймагин! Тарқоқ бўлган Умматимизни ишларимизни шариат билан бошқарадиган, орамизда яхшилик ва адолатни барпо этадиган ягона одил Халифа атрофида бирлаштиргин... Аллоҳим, Омин, Омин, йўлчи юлдузимиз ва ишончли раҳбаримиз Муҳаммад Мустафога, у зотнинг оила аъзолари ва барча саҳобаларига саловат ва саломлар бўлсин.

ТАНТАНАЛИ МАВСУМДАН ЯНГИ ТАМАДДУН САРИ

Муҳандис Висом ал-Атраш

Ғофил кимсалар катта байрамлар ва муҳим мавсумларда дам олиш, байрам қилиш ҳамда вақт шамолларида тезгина учиб кетувчи ўткинчи ҳаёт ташвишлари билан машғул бўлиб юрган бир пайтда, улуғ мафкура соҳиблари ва ҳақиқий давлат арбоблари бутунлай бошқа оламда яшайдилар. Улар келажак сохтакорликдан холи равишда лойиҳалаштириладиган, цивилизациявий юксалиш режалари тузиладиган ҳамда геосиёсий хариталар асло мудроқ билмайдиган кўзлар ва чарчоқ нималигини билмайдиган қалблар билан синчиклаб ўқиладиган оламда нафас оладилар.

Улуғ даъватлар дам олиш мавсумларини билмайди. Чунки улар ўз замирида замонлар оша яшайдиган ва макон чегараларидан ҳатлаб ўтадиган бутун бошли бир Умматнинг дардини, олий Рисолат масъулиятини кўтариб туради. Набий ﷺнинг ваҳий тонги отган илк лаҳзаларда Хадича розияллоҳу анҳога айтган: «Эй Хадича, уйқу даври тугади!» деган сўзлари аслида ўзгариш ва инқилоб йўли ҳеч қачон бўшашишни кўтармаслигини, тарих яратиш жараёни лоқайдликка тоқат қилолмаслигини ҳамда одамлар дунё лаззатларига ва сохта овунчоқларга ғарқ бўлиб, моҳиятдан узилган пайтда ҳам умр соатлари ғафлатда совурилмаслиги кераклигини яққол эълон қилган эди.

Стратегия: Тушунчадан амалиётгача

Мавзунинг асл мағзига киришишдан аввал, бугунги асримизда энг кўп ишлатиладиган, бироқ кўпчилик томонидан асл маъноси нотўғри талқин қилинадиган «стратегия» тушунчасига сиёсий ва илмий тўхталиб ўтиш лозим. Стратегия — асли юнончадан олинган ва ҳарбий соҳада қўлланган атама бўлиб, икки сўздан таркиб топган: «стратос» — қўшин (армия) ва «агос» — етакчи (қўмондон). Унинг истилоҳий маъноси дастлаб «қўшинларни бошқариш санъати» ёки «уруш санъати»ни англатган. Кейинчалик, замонавий даврда бу тушунча ривожланиб, сиёсат, иқтисод ва бошқарув майдонларидаги

узоқ муддатли режалаштиришни ҳам ўз ичига олди. Бугунги кунда стратегия: «Муайян вақт уфқида, тинимсиз ўзгариб турадиган шароитларда ва реал рақиб қаршисида олий мақсадларни белгилаш, ресурсларни тўғри тақсимлаш ҳамда уларга эришиш воситаларини ишга солиш санъати» деб таърифланади.

Агар биз ушбу стратегик тушунчани теран мушоҳада қилсак, унинг Набий ﷺнинг сийратларига тўлиқ ва мукаммал тарзда мос келишини кўрамиз. Ҳатто ғарбнинг уруш файласуфлари ва сиёсатдонлари ўз назарияларини қоғозга туширишидан асрлар аввал Жаноби Пайғамбаримиз ﷺ стратегияни унинг асл ва тўлақонли маъносида амалиётга тадбиқ қилиб бўлган эдилар. Бироқ бу ердаги энг туб ва мафкуравий фарқ шундаки, Набий ﷺнинг стратегиялари тўғридан-тўғри Илоҳий ваҳийдан суғорилган ва шаръий аҳкомлар билан қатъий чегараланган эди. Ваҳий томонидан муайян шаклда белгиланмаган тактик масалаларда ва ижро тафсилотларида эса Даъват ҳамда мусулмонларнинг олий манфаатларини рўёбга чиқариш учун ўзларининг башарий ижтиҳодларини ишга солардилар. Қўшин қароргоҳини танлаш, соқчиларни тақсимлаш ёки жанг услубини белгилаш керак бўлганда, саҳобалар билан маслаҳатлашиб: «**Эй инсонлар, менга маслаҳат беринглар (кенгаш қилинглар)**», деб айтардилар. Бадр ғазотида эса у зот ﷺ: «**Йўқ, бу уруш, сиёсий-ҳарбий фикр ва пухта режадир (ҳийладир)**», дея марҳамат қилдилар. Яъни, уруш — тўғри ва ўткир фикр, аҳли ҳал вал ақднинг (маслаҳат аҳлининг) ялпи кенгаши ҳамда душманни оқсоқлантирадиган пухта сиёсий ва ҳарбий режалар устига қурилади.

Мана шу улуғ пойдевор Набий ﷺнинг Илоҳий ваҳийга қатъий амал қилиш билан бирга, матн келмаган ижро тафсилотларида ўз башарий ижтиҳодларини қандай уйғунлаштирганларини очиб беради. Ислом Умматининг ер юзида муқаррар ҳукмрон бўлишини, мустақил давлат барпо этилишини ва бу Ҳақ диннинг барча сохта тузумлар устидан ғолиб келишини белгилаб берган ўша Илоҳий ваҳий, айни пайтда давлат барпо этишнинг шаръий тариқатини ва бошланғич

чизиқларини ҳам аниқ кўрсатиб берган. Бу йўл — муайян фикрий-мафкуравий тарбия ва ҳизбий уюшиш босқичидан бошланиб, жамият билан фикрий ва сиёсий кураш майдонида тўқнашиш, сўнгра куч-қувват ва ҳимоя аҳлидан (аҳли нусратдан) ёрдам сўраш орқали ҳокимиятни қабул қилиб олиш босқичигача бўлган қатъий шаръий ҳаракатлар занжиридир. Аммо бу ишларнинг ижроси қандай бўлади? Махфий учрашувлар қаерда ўтказилади? Олий байъат қачон тузилади? Рақибни чалғитувчи сиёсий ва ҳарбий амалиётлар қандай бошқарилади? Минтақадаги кучлар мувозанати қандай баҳоланади? Буларнинг барчаси Набий ﷺнинг шахсий сиёсий ва ҳарбий фикрлари, кенгашлари ва пухта режалари асосида ҳал этилган. Пайғамбаримиз ﷺнинг бу муаззам ёндашувлари Ваҳийни гўёки ўз замонининг асири бўлган тарихий матн деб ҳисоблайдиган барча сохта назарияларни таг-туби билан вайрон қилади. Шунингдек, ушбу сиёсий сийрат устидан сохта сиёсат юритиб, шаръий тариқатни ва Набий ﷺнинг сиёсий стратегиясини «замонавий воқелик фиқҳи», «натижалар ёки заруратлар фиқҳи» деган сохта ниқоблар остида бугунги капиталистик воқеликнинг ботқоғига мослаштирмоқчи бўлган, ўз мафкуравий инқирозларини оқлаш учун барча ҳаром ва тақиқланган ишларни мубоҳ санаётган сиёсий оқсоқларнинг даъволарини ҳам чилпарчин қилади.

Ҳаж — шунчаки ибодат мавсуми эмас, балки стратегик майдондир

Исломдан аввалги араб жоҳилият муҳитида Ҳаж мавсуми шунчаки қуруқ диний расм-русумлар ёки жонсиз бутпарастлик маросимларидан иборат бўлмаган. Аксинча, у қон ва мол-мулк оқиб келадиган, сиёсий иттифоқлар ва ҳарбий шартномалар тузиладиган, барчанинг кўз ўнгида турли ирода ва манфаатлар тўқнашадиган марказий геосиёсий воқелик эди. Араб қабилалари Маккага оқиб келиб, Каъба атрофида жамланар ва бу очиқ майдонда ибодат билан сиёсат, диний рамзийлик билан қабилавий нуфуз ҳамда ҳукмронлик мантиғи ўзаро қоришиб кетарди. Қурбонлик кунидан кейинги ташриқ

кунлари эса бу инсоний ҳаракатнинг энг юқори чўққиси бўлиб, унда ибодат амаллари сиёсий музокаралар, янги иттифоқлар тузиш ва кучлар мувозанатини синовдан ўтказиш жараёнлари билан уйғунлашиб кетган эди.

Набий ﷺ мана шундай қулай ва унумдор сиёсий муҳитни асло эътибордан четда қолдирмадилар. Аксинча, ушбу мавсумни Илоҳий Рисолатни кенг оммага намойиш қилиш, куч-қувват аҳлидан нусрат-ёрдам сўраш ҳамда ҳали дунё юзини кўрмаган бўлажак Ислом давлатининг илк сиёсий ғиштларини қўйиш учун улкан стратегик майдонга айлантирдилар. Қуръони Карим Иброҳим алайҳиссаломнинг даъвати орқали ушбу мавсумнинг асл табиати ва аҳамиятига ишора қилиб, шундай марҳамат қилади:

﴿وَأَذِّن فِي ٱلنَّاسِ بِٱلۡحَجِّ يَأۡتُوكَ رِجَالٗا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٖ يَأۡتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٖ٢٧﴾

«Одамларни Ҳажга чорла, улар сенга пиёда ва узоқ-йироқ йўллардан озиб-тўзиб кетган туялар устида келсинлар» (Ҳаж сураси, 27-оят). Ушбу маккий оят Араб ярим ороли ва унинг ташқарисидаги барча инсонлар учун умумий чақириқни ўз ичига олган бўлиб, Маккани ҳар йили йирик сиёсий, иқтисодий ва диний бозорга айлантирган эди. Кейинчалик, ҳижратнинг иккинчи йилида қурбонлик қилиш, тўққизинчи йилида эса мусулмонларга Ҳаж ибодати фарз қилиниши билан бу мавсум оддий «диний-ижтимоий урф»дан Ислом аҳкомлари ва шариати билан қатъий тартибга солинган мукаммал ташриъий бошқарув тизимига айланди.

Нусрат сўрашдан чала ҳимояни рад этиш сари

Набий ﷺ илк кунларданоқ Илоҳий Рисолат ўзини бағрига оладиган сиёсий бошпана ва ўзини муҳофаза қиладиган ҳарбий куч-қувват (шавкат)сиз узоқ муддатли цивилизация лойиҳасига айлана олмаслигини теран англаган эдилар. Шу боис у зот ﷺ ўз Даъватларини юксак сиёсий фаросат билан режалаштирдилар ва ҳар бир босқичда Илоҳий ваҳийни кутдилар. Айни пайтда, ажамлар мусулмонларга жизя тўлайдиган кунлар муқаррар келишини жуда яхши билардилар.

Шу сабабли Набий ﷺ амакилари Абу Толибга қилган хитобларида ўз сиёсий мақсадларини очиқ баён қилиб: «**Эй амаки, мен улардан фақат биргина калимани хоҳлайман, холос. У сабабли араблар уларга бўйсунади, ажамлар эса уларга жизя тўлайди**», деган эдилар.

Пайғамбарликнинг ўнинчи йилида Набий ﷺ Аллоҳнинг буйруғига биноан ушбу сиёсий лойиҳани кўтариб чиқишга қодир бўлган ҳарбий ва сиёсий кучларга мурожаат қилиш учун Ҳаж мавсумларида қабилаларга ўзларини тақдим эта бошладилар. Имом Ҳоким ва Байҳақий Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳудан ривоят қилган асарларида бу ҳақда шундай дейилади: «*Аллоҳ Азза ва Жалла Ўз Набийи ﷺга ўзини араб қабилаларига тақдим этишни буюрган пайтда, у зот билан бирга мен ва Абу Бакр ҳам чиқдик*».

Ўшанда турли қабилаларга йўналтирилган саволлар асосан учта стратегик нуқта атрофида айланар эди: «Ичингиздаги ҳарбий тайёргарлик ва қурол-яроғ (удда) миқдори қанча? Ичингизда жанг қилиш (уруш санъати) қандай? Исломни қабул қилишга тайёрмисиз?» Бу ниҳоятда аниқ ва стратегик саволлар шуни кўрсатадики, Набий ﷺ шунчаки эргашувчилар сонини кўпайтиришни кўзлаган оддий бир даъватчи сифатида эмас, балки бўлажак Ислом давлатининг асосчиси ва буюк давлат арбоби сифатида фикр юритганлар.

Набий ﷺ бу билангина чекланиб қолмадилар. Ҳаж мавсумида Бану Омир ибн Саъсаъа қабиласининг ҳузуридан ўтаётиб, уларни Аллоҳга даъват қилдилар ва ўзларини уларга тақдим этдилар. Шунда улардан Байҳара ибн Фирос исмли бир кимса у зотга: «Айт-чи, агар биз бу ишингда сенга байъат берсак, сўнгра Аллоҳ сени мухолифларинг устидан ғолиб қилса, сендан кейин ҳокимият бизга тегадими?» деди. Набий ﷺ унга қатъий ва ўзгармас шаръий қоидани баён қилиб: «***Ҳокимият Аллоҳга тегишлидир, Уни Ўзи хоҳлаган жойга қўяди***», дея жавоб қайтардилар. Байҳара эса: «Сени деб арабларга бўйинларимизни нишон қилиб берамиз-у, Аллоҳ сени ғолиб қилганида ҳокимият бошқаларга қоладими? Сенинг бу ишингга

бизнинг эҳтиёжимиз йўқ!» деди. Шу тариқа, Бану Омир қабиласи олий нусрат-ёрдам шарафидан маҳрум бўлди. Чунки улар бу буюк дин эвазига ўткинчи дунё матоҳини талаб қилган эдилар. Набий ﷺ эса ушбу улуғ цивилизация лойиҳасини арзон ва завол топгувчи дунёвий манфаатларга сотишни қатъиян рад этдилар.

Бану Шайбон қабиласи билан бўлган воқеада эса бугун давлат барпо этмоқчи бўлган ҳар бир сиёсатчи учун дастуруламал бўлгулик теран ибрат бор. Улар Набий ﷺни Араб ярим ороли чегаралари ичида ҳимоя қилишга тайёр эканликларини билдирдилар, бироқ Кисродан қўрқиб, форслар билан тўқнашишдан бош тортдилар. Улар у зотга фақат «араб денгизи» (араблар) томондан келадиган хавфдан ҳимоя қила олишларини, аммо «форс денгизи» (форслар) қаршисида ожиз эканликларини айтдилар. Бу уларнинг минтақавий кучлар мувозанатини ва Форс империясининг сиёсий ва ҳарбий тазйиқи қаршисида ўз салоҳиятлари қай даражада эканини жуда яхши англаганларидан дарак берарди.

Бироқ Набий ﷺ ўша пайтда қўллаб-қувватланишга ва сиёсий бошпанага ниҳоятда муҳтож бўлишларига қарамай, бундай чала ҳимояни ёки тор доирадаги чекланган лойиҳани мутлақо қабул қилмадилар. Чунки у зот қабилавий тор ҳисоб-китоблардан баланд турувчи бутун инсониятга қаратилган мафкуравий давлат пойдеворини қураётган эдилар. Ҳақиқий давлат арбоблари мана шундай йўл тутадилар: улар «ҳимоя остида бўлиш» деган сохта баҳоналар билан заифликни муҳрлаб қўядиган яримта ечимларга асло рози бўлмайдилар. Жаноби Пайғамбаримиз ﷺ бу иккала ҳолатда ҳам бўлажак давлат тикловчиларига улуғ бир дарс бердилар: олий мақсадлар арзон баҳога сотилмайди, тамал қоидаларда берилган ён босишлар эса лойиҳанинг жасадидан аввал унинг мафкуравий руҳини ўлдиради. Зеро, мафкура ва соф ғоя — Расулуллоҳ ﷺ Маккада барпо этган ўша ғоявий уюшманинг тирик руҳидир.

Баҳолаш ва босқичма-босқич стратегик режалаштириш

Биринчи Ақаба байъати олий вазифанинг якуни эмас, балки тизимли баҳолаш, кузатув, изчил қурилиш ва муваффақиятларни босқичма-босқич жамлашнинг бошланиши эди. Набий ﷺ фақатгина дастлабки сиёсий содиқлик ва вафо ваъдасини олиш билан чекланиб қолмадилар. Аксинча, У зот Мусъаб ибн Умайр розияллоҳу анҳуни Ясрибга (Мадинага) фикрий ва ижтимоий пойдевор яратиш ҳамда ўз мунозаралари ва сиёсий фаолияти орқали «сиёсий фанлар»нинг ҳақиқий дарсини ўташ учун юбордилар. Бу стратегик қадам шуни тасдиқлайдики, Набий ﷺ давлат шунчаки қуруқ сиёсий битимлар ёки фақатгина ваъз-насиҳат билан барпо бўлмаслигини теран англаганлар. Давлат — жонли ва тўғридан-тўғри алоқа (коммуникация) технологиялари орқали жамоатчилик фикрини (умумий раъйни) шакллантириш, оммавий онгни уйғотиш ва ушбу лойиҳани елкасида кўтаришга қодир бўлган мафкуравий элитани етиштириш орқали қурилади. Мусъаб ибн Умайр бу орқали даъватни қабул қилаётган омманинг руҳий ва сиёсий реакцияларини синчиклаб ўрганди ҳамда юксак ҳикмат ва гўзал мавъиза асосида фикрий-сиёсий баҳс услубларини вақтида янгилаб, сайқаллаб борди.

Бу қадам янги муҳитни мафкуравий жиҳатдан чуқур тайёрлаш, Ислом давлати лойиҳасини қабул қилишга ва унинг халқаро масъулиятларини кўтаришга қодир бўлган жипслашган халқ оммасини (базасини) шакллантириш жараёни эди. Ансорларнинг нақибларидан (раҳбарларидан) бири Асъад ибн Зурора у зот ҳақида: «*Аллоҳга қасамки, мен бу Мусъаб ибн Умайрни Расулуллоҳ ﷺ алоҳида аҳамият берган ва танлаган шахслардан эканини билдим. Мен бирор қавмнинг ўзларига Қуръон ўқиб бераётган инсонни худди мана шу Мусъабни улуғлаганларидек қаттиқ улуғлаганини асло кўрмадим*», деган эди.

Расулуллоҳ ﷺ Ясрибга ҳар қандай мезон билан ўлчанганда ҳам ўта истисноий ва ноёб шахсни, муайян мафкуравий стратегик мақсад — давлатни барпо этиш ва мустаҳкамлаш (тамкин) элчиси бўлиши учун юксак фаросат билан танлаб юборган эдилар. Бу йигит — Мусъаб ибн

Умайр розияллоҳу анҳу бўлиб, у вақтида Қурайшнинг энг бой-бадавлат ва эркатой йигити эди. У Аллоҳ йўлида бутун дунё матоҳидан ўз ихтиёри билан воз кечди. Набий ﷺ уни фидоийликнинг амалий намунаси ва ҳақиқий етакчиларни етиштириш мактабига айлантирдилар. У Мадинада роппа-роса бир йил қолди ва Маккага қайтмади. Мана шу бир йил ичида у гўёки имконсиз бўлган сиёсий мўъжизани содир этди: унинг қўлида Саъд ибн Муоз ва Усайд ибн Ҳузайр каби қавмнинг сиёсий ва ҳарбий етакчилари Исломни қабул қилдилар. Бутун бошли қавмлар ва қабилалар Аллоҳнинг динига гуруҳ-гуруҳ бўлиб кирдилар, ҳатто ансорларнинг хонадонларидан ичида Исломини очиқ намойиш қилувчи мусулмонлари бўлмаган бирорта ҳам уй қолмади. У Ислом тарихидаги илк жума намозини ўқиб берди ва «Муқриъ» (Қуръон ўргатувчи устоз) деган шарафли унвонга сазовор бўлди. Маккага қайтиб келганида Набий ﷺ бундан ниҳоятда шодландилар ва сиёсий пойдеворни охирига етказиш учун уни яна ортга қайтардилар. Кейинчалик у Уҳуд ғазотида шаҳид бўлганида, Набий ﷺ унга аза тутиб, йиғладилар ва у зотнинг ҳаққига: ***«Мўминлардан Аллоҳга берган аҳдларига содиқ қолган кишилар бордир...»*** (Аҳзоб сураси, 23-оят) оятини тиловат қилдилар. Бу — Содиқ Зот томонидан ўз сафдошининг содиқлигига берилган олий сиёсий гувоҳнома ва ҳақиқий давлат арбоблари ўзларини гап билан эмас, амалий иш билан исботлашларига, тарих уларни бошқалардан аввал тан олишига яққол далилдир.

Шундан сўнг Иккинчи Ақаба байъати содир бўлди, ундан кейин мусулмонларнинг босқичма-босқич ҳижрати ва атиги уч ой ўтиб Набий ﷺнинг шахсан ўзларининг буюк ҳижратлари амалга оширилди. Бу — ўта тизимли тезкорлик, сиёсий қарор қабул қилиш билан уни майдонда ижро этиш ўртасидаги нозик паллани юксак маҳорат билан бошқариш эди. Бугунги кундаги кўплаб сохта оқсоқ сиёсий ҳаракатлар ва ташкилотлар мана шундай стратегик бошқарувдан ожиздирлар. Улар ҳанузгача режасизлик, тасодифий ҳаракатлар, қуруқ реакциялар ва ҳеч қандай натижа бермайдиган қатъиятсиз

айланишлар гирдобида қолиб, ўзларини сиёсий яккаланиш ва муҳитдан узилиш ботқоғига маҳкум этмоқдалар.

Ақаба байъати: Мавсум марказидаги пухта режалаштириш

Теран мушоҳадага ундовчи тарихий лаҳзаларга назар ташласак, Ислом тарихида «Уруш байъати» деб ном олган Иккинчи Ақаба байъати айнан ташриқ кунларининг иккинчи кунида содир бўлган эди. Ўша пайтда Қурайш ва бошқа араб қабилалари ўзларининг диний маросимлари, тижорат бозорлари, дунёвий овунчоқлари ва қурбонликлари билан банд эдилар. Тўғрироғи, гўшт сўйиш, ейиш ва уни қуёшда қуритиш (аслида «ташриқ» сўзи гўштни қуёш нурига ёйишни англатади) жоҳилият давридан буён араблар орасида одатий бир байрам мавсуми эди. Мана шундай бир вазиятда Набий ﷺ саҳна ортида инсоният тарихидаги энг хавфли ва энг улуғвор пойдевор қўйиш амалиётини юксак сиёсий маҳорат билан бошқараётган эдилар. Бу воқеа Биринчи Ақаба байъатининг мантиқий давоми ва унинг тамал тоши устига қурилган, қатъий белгиланган сиёсий йўлнинг энг мустаҳкам ҳалқаси бўлди.

Ушбу олий сиёсий учрашув тунда, Мино водийсида, мутлақо махфий шароитда бўлиб ўтди. Унинг вақти ва жойи деталларигача аниқ белгиланган эди. Чунки бу режанинг фош бўлиши — ҳали ҳарбий ва сиёсий куч-қувват шартлари тўлиқ шаклланмай туриб, Қурайш билан барвақт ва хатарли тўқнашувга киришишни англатарди. Ибн Исҳоқ ўзининг «Сийрат» китобида шундай ҳикоя қилади: «*Набий ﷺ улар билан ташриқ кунларининг ўртасида Ақабада учрашишни ваъдалашдилар. Одамлар Ҳаж амалларини тугатиб, тун чўккanида, улар ўз шерикларидан яшириниб, худди қушлардек сезилар-сезилмас тарзда уйларидан чиқиб кетдилар ва Ақаба яқинидаги дарада жамландилар. Улар етмиш уч эркак ва икки аёл эдилар*». Бундан ҳам гўзалроқ воқеликни Иккинчи Ақаба кечасида Набий ﷺга байъат берган ўн икки нақибдан бири Каъб ибн Молик розияллоҳу анҳу ўша махфий учрашувга қандай борганларини тасвирлаб, шундай ривоят қилади: «*Ўша кеча биз ўз қавмимиз билан бирга*

қўнимгоҳларимизда ухладик. Туннинг учдан бири ўтгач, Расулуллоҳ ﷺ билан белгиланган ваъдага бориш учун жойларимиздан турдик. Сездирмасдан, худди қумри қушларидек секингина, битта-битта ёки иккита-иккита бўлиб, Ақаба дарасида тўплангунимизча яшириниб чиқиб кетдик».

Каъб ибн Молик ўз сўзлари билан чизган бу жонли манзара — Набий ﷺ ва у зотнинг саҳобалари ўртасидаги юксак стратегик режалаштириш, хавфсизлик чоралари ва чексиз сиёсий ишонч нақадар улкан бўлганини кўрсатувчи очиқ ойнадир. Бу — сиёсий итоат тушунчасининг амалий кўриниши ҳамда бўлажак Ислом давлати тасодифий тартибсизликлардан эмас, балки пухта сабабларни ушлаш, содиқ холислик ва қатъий махфийлик бағридан туғилганига тирик гувоҳдир. Мазкур олий байъат шунчаки ҳиссиётларга йўғрилган ўткинчи бир учрашув ёки қисқа муддатли руҳий мажлис эмас эди. У келажакдаги халқаро тўқнашувлар ва геосиёсий масъулиятларни елкага олишга, ҳарбий ҳимоя ва нусрат-ёрдам беришга асосланган мукаммал сиёсий-ҳарбий иттифоқнинг пойдевори эди. Муваққат сиёсий ҳаракатлар билан давлат асосчиси бўлган ғоявий уюшмалар ўртасидаги туб фарқ ҳам мана шунда: биринчиси фақатгина бугунги куннинг арзон манфаатини қидиради, иккинчиси эса тарихий ғалаба ва ҳукмронлик шартларини қадамма-қадам барпо этади.

Ҳижрат: Таваккул ва стратегик режалаштиришни уйғунлаштиришнинг ноёб намунаси

Сўнгра инсоният тарихидаги энг улкан ва мукаммал стратегик амалиётлардан бири бўлмиш буюк ҳижрат жараёни бошланди. Илоҳий ваҳий билан қўллаб-қувватланган ва мутлақ ғалаба ваъда қилинган Набий ﷺ ҳаёт қонуниятларини (суннатуллоҳни) четга суриб, кўкдан мўъжиза кутиб ўтирмадилар. Аксинча, Аллоҳ таолонинг: ***«Улар учун имкониятингиз борича куч-қувват тайёрланг»*** (Анфол сураси, 60-оят) ҳамда ***«Қачонки бир ишга қасд қилсанг, Аллоҳга таваккул қил»*** (Оли Имрон сураси, 159-оят) деган олий буйруқларига

биноан, мавжуд сабаб ва чораларнинг барчасини охирги нуқтасигача ишга солдилар.

Келинг, кўпчилик эътибордан четда қолдирадиган ушбу улуғвор сиёсий ва ҳарбий режанинг ҳар бир деталгача пухта ҳисоблаб чиқилган вазифалар тақсимотига назар ташлайлик:

Биринчи: Вақтни ниҳоятда нозик фаросат билан танлаш: Набий ﷺ Қурайш мушриклари у зотга нисбатан суиқасд уюштиришга тил бириктирган ўша хатарли кечани ҳижрат вақти ўлароқ танладилар. Қурайш ҳар бир қабиладан биттадан бақувват йигит ажратиб, у зотни бир вақтда, биргина зарба билан йўқ қилишни режалаган эди. Шунда Аллоҳ таоло Ўз Набийига бу машъум сиёсий фитнани фош қилиб, ушбу оятни нозил қилди:

﴿وَإِذۡ يَمۡكُرُ بِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِيُثۡبِتُوكَ أَوۡ يَقۡتُلُوكَ أَوۡ يُخۡرِجُوكَۚ وَيَمۡكُرُونَ وَيَمۡكُرُ ٱللَّهُۖ وَٱللَّهُ خَيۡرُ ٱلۡمَٰكِرِينَ٣٠﴾

«Кофирлар сени ҳибс қилиш, ўлдириш ёки юртдан чиқариб юбориш учун макр қилаётган эдилар. Улар макр қилурлар, Аллоҳ ҳам макр қилур. Аллоҳ макр қилувчиларнинг яхшисидир» (Анфол сураси, 30-оят). Аллоҳ таоло Ўз Пайғамбарини огоҳлантиргач, у зот айнан душманлар қотилликни режа қилган ўша туннинг ўзида қароргоҳни тарк этиш тизимли режасини туздилар.

Иккинчи: Вазифаларни ипидан-игнасигача пухта тақсимлаш; бу ерда Набий ﷺнинг юксак ташкилотчилик даҳоси яққол намоён бўлади:

- **Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу:** Набий ﷺ унга ўз тўшакларига ётишни ва яшил чопонларига бурканиб олишни буюрдилар. Бундан мақсад уй атрофида пойлаб турган қотилларда Пайғамбаримиз ﷺ ҳали ҳам уйда деган сохта тасаввур (иллюзия) уйғотиш эди. У зот Алига: «Менинг тўшагимга ёт ва мана бу ҳазрамий яшил чопонимга буркан, улардан сенга ҳеч қандай нохушлик етмайди», дедилар. Бу олий даражадаги стратегик чалғитиш амалиёти бўлиб, Али розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ ﷺ учун ўз жонини фидо қилишга тайёр эканини амалда кўрсатди.

- **Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу:** Буюк ҳижратнинг содиқ ҳамроҳи бўлди. У иккита уловни олдиндан тахт қилиб, озуқа ва сувни шайлади ҳамда йўл кўрсатувчи (гид) ёллаш ишларини тизимлаштирди.

- **Абдуллоҳ ибн Абу Бакр розияллоҳу анҳу:** У ўта фаросатли ва ўткир ақлли йигит эди. Набий ﷺ унга разведка (ахборот тўплаш) вазифасини топширдилар. У кундузи Маккада юриб, Қурайш кофирлари орасида бўлаётган махфий маслаҳатларни, уларнинг макр ва режаларини тинглар, тунда эса ғорга келиб, янгиланган сиёсий ва ҳарбий маълумотларни етказар эди.

- **Омир ибн Фуҳайра розияллоҳу анҳу:** Абу Бакрнинг озод қилган қули бўлиб, қўй боқиш санъатини пухта эгаллаган эди. У кундузи ғорга яқин жойларда қўй боқиб юрар, тунда эса уларни ғор олдига олиб келиб, сут ва гўшт билан таъминот вазифасини бажарарди. Энг муҳими, у қўйларини Абдуллоҳнинг изларидан юргизиб, душманга олиб борувчи ҳар қандай оёқ изини йўқотишдек ўта муҳим логистик вазифани ҳам муваффақиятли бажарди.

- **Асмо бинт Абу Бакр розияллоҳу анҳо:** У шижоат ва ақл-идрокда тенгсиз аёл эди. Унинг вазифаси Қурайш айғоқчиларига сездирмасдан, ғорга озуқа ва зарур ашёларни етказиб беришдан иборат бўлди. Ҳатто туясининг белбоғини иккига бўлиб, овқат қопчиғини боғлагани учун у Ислом тарихида «Зотун-нитоқайн» (Икки белбоғ соҳибаси) деган шарафли ном олди.

- **Учинчи: Мусулмон бўлмаса-да, ўз ишининг устаси бўлган профессионал йўл кўрсатувчи хизматидан фойдаланиш:** Набий ﷺ Бану Дайл қабиласидан бўлган, ўша пайтда ҳали мушрик бўлган Абдуллоҳ ибн Урайқитни йўл бошловчи сифатида ёллаб, унга уловларни топширдилар. У йўл сирларини мукаммал биладиган ўта маҳортли мутахассис эди. У зот унга: «*Уч кундан кейин уловларни олиб кел, бизни одатий бўлмаган йўллардан бошлаб бор, учрашадиган жойимиз Савр ғоридир*», деб қатъий вазифа юкладилар. Бу воқелик давлатчилик тизимидаги энг муҳим ажратувчи чизиқдир: ҳақиқий

давлат арбоби техник, технологик ва логистик масалаларда, агар ишнинг манфаати талаб қилса, моддий ҳақ эвазига бўлса-да, ўз соҳасининг малакали мутахассислари малакасидан фойдаланишдан асло заифлик қилмайди.

- **Тўртинчи: Оммавий бўлмаган, ноанъанавий йўллардан ҳаракатланиш:** Набий ﷺ Ясрибга олиб борадиган тўғри ва одатий карвон йўлидан юрмадилар. Аксинча, Қурайш айғоқчилари томонидан қаттиқ назорат қилинадиган савдо магистралларини чалғитиш учун Қизил денгиз соҳили бўйлаб ўтадиган, одамлар деярли юрмайдиган ноанъанавий соҳил йўлини танладилар. Аввал жанубга, сўнг ғарбга ва шарққа қараб геостратегик маневрлар қилдилар.

- **Бешинчи: Ғорда уч кун қўним топиш:** Набий ﷺ ва у зотнинг содиқ ҳамроҳлари Савр ғорида уч кеча-кундуз қолиб кетдилар. Бу — таъқибчиларни мутлақо адаштириш ва сиёсий чалғитиш учун ишлатилган «тактик ғойиб бўлиш» (яшириниш) амалиёти эди. Токи душманлар уларни узоқлаб кетди деб ўйлаб, қидирувни тўхтатсин ва улар бошқа йўналишдан хавфсиз чиқиб кетсинлар. Шу аснода Қурайш қутуриб уларни қидирар, у зотнинг бошлари учун юзта туя мукофот тикиб, халқаро қидирув эълон қилган эди. Мана шу улуғвор олий паллада ушбу оят нозил бўлди: ***«...Ўшанда у ҳамроҳига: “Маҳзун бўлма, албатта Аллоҳ биз биландир”, деётган эди»*** (Тавба сураси, 40-оят).

- **Олтинчи: Ахборот махфийлигини олий даражада сақлаш:** Ушбу тизимли стратегик режанинг барча тафсилотлари ва деталлари мутлақо махфий тутилди. Бу сирлардан фақатгина Набий ﷺ томонидан бевосита вазифа юкланган ўша чекланган ғоявий доира вакилларигина хабардор эдилар, холос.

Ушбу деталларнинг барчаси шуни қатъий тасдиқлайдики, Илоҳий ваъдага бўлган иймон ва мутлақ ишонч ҳеч қачон ҳаётий қонуниятларни (суннатларни) инкор қилиш ёки фалаж бўлиб ўтириш дегани эмас. Аксинча, у ҳақиқий таваккул билан пухта сабабларни ушлашни, Аллоҳга бўлган чексиз иймон билан ишнинг сифати ва

маҳоратини (итқонни) бирлаштиришни англатади. Мана шу — ўз лойиҳасини қуруқ ҳиссиётлар ёки хомхаёллар устига эмас, балки мустаҳкам ва темир пойдеворлар устига қурадиган ҳақиқий давлат арбобининг сиёсий ақлидир. Бу воқелик, айни пайтда, буюк ҳижрат жараёни шунчаки оддий бир ўргимчак тўри ёки каптар уясидан иборат каромат эмаслигини, балки у Ислом Давлати ва Олий Имоматни барпо этиш учун амалга оширилган тизимли ҳаракат эканини исботлайди. Бу жараён барча сиёсий маълумотлар ва ўзгарувчи омилларни ҳисобга олган ҳолда тузилган, Мадинани давлатнинг марказий таянч нуқтаси (базаси) ва олий цивилизация ўчоғи қилиб танлаган, ғалаба ва нусрат фақатгина Аллоҳнинг ҳузуридан эканига тўлиқ иқрор бўлган юксак стратегик режа асосида муҳрланган тирик тарихдир.

Ҳижрий тақвим: Моддий воқеликдан баланд турувчи рамзий ва сиёсий онг

Ушбу тарихий жараённинг стратегик теранлигини янада яққол тасдиқловчи омил шундаки, буюк ҳижрат воқеаси шунчаки Мадинага етиб келинган лаҳза сифатида тарихга муҳрланиб қолмади, балки у бутун бошли янги бир даврнинг — Ислом сиёсий тизими асрининг бошланишига айланди. Иккинчи одил Халифа Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу даврида ҳижрий тақвим жорий этилаётганда, гарчи асл ҳижрат воқеаси Рабиул аввал ойида содир бўлган эса-да, йилнинг бошланиши ўлароқ атайлаб Муҳаррам ойи танлаб олинди. Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, у зот: «*Ҳижрат ҳақ билан ботилни ажратди, бас, тарихни ўша билан бошланглар*», деган эди.

Ушбу тарихий қарор юксак сиёсий, маъмурий ва рамзий онгнинг маҳсулидир. Зеро, янги давлатчилик босқичининг асл дебочаси фақатгина Мадина тупроғига қадам қўйилган лаҳза эмас, балки Ҳаж мавсумида Иккинчи Ақаба байъати билан пойдевори пишиб етилган ва давлат сари силжиш бошланган ўша бутун бошли мукаммал стратегик ҳаракатлар занжиридир. Бу — сиёсий ва тарихий замонни тарқоқ ҳодисалар мажмуи деб эмас, балки яхлит ва узвий бир тизим деб билувчи юксак геостратегик нигоҳдир. Рошид Халифа Умар ибн

Хаттобнинг ушбу олий сиёсий қарори сабабли биз ўн тўрт асрдан буён мана шу ҳижрий тақвим асосида яшаб келмоқдамиз ва бу бизга Ислом Давлати тарихининг нақадар улуғвор ва тизимли бўлганини доимо эслатиб туради.

Қуръондаги ички тафтиш ва баҳолаш: Лойиҳа бардавомлигининг сири

Буюк Исломий тажрибанинг энг улуғвор хусусиятларидан бири — у шунчаки пухта режалаштириш ва ижро этиш билангина чекланиб қолмай, балки ўз-ўзини стратегик баҳолайдиган ўта нозик ва мукаммал ички тафтиш (аудит) тизимини барпо этганидадир. Қуръони Карим фақатгина эришилган зафарларни санаб бериш билан чекланмади. Аксинча, у янги шаклланаётган мафкуравий жамиятнинг сиёсий, ҳарбий ва тарбиявий фаолиятини тинимсиз равишда таҳлил қилиб, йўл қўйилган хатоларни ислоҳ қилиб борди.

Илк йирик ҳарбий ғалаба — Бадр жангидан сўнг айрим мусулмонлар ўртасида ўлжалар тақсимоти устида ички келишмовчилик юзага келган пайтда Аллоҳ таоло шундай марҳамат қилди:

﴿يَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡأَنفَالِۖ قُلِ ٱلۡأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِۖ﴾

«Сиздан ўлжалар ҳақида сўрарлар. Айтинг: “Ўлжалар Аллоҳ ва Расулиникидир”» (Анфол сураси, 1-оят). Бу ерда Илоҳий ваҳий биринчи йирик зафардан кейин пайдо бўлган асл тизимли нуқсонни зудлик билан муолажа қилди. У жамоатчиликнинг сиёсий компасини яна қайтадан бирлик, қатъий интизом ва шахсий манфаатлардан кўра умумий мафкуравий мақсадни устувор қўйиш сари тўғрилаб қўйди.

Сўнгра содир бўлган Уҳуд ғазоти эса сиёсий ва ҳарбий оқсоқлик сабабларини очиб берувчи энг машҳур Қуръоний таҳлил намунасига айланди. Олий Зот айтади:

﴿... حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلۡتُمۡ وَتَنَٰزَعۡتُمۡ فِي ٱلۡأَمۡرِ وَعَصَيۡتُم مِّنۢ بَعۡدِ مَآ أَرَىٰكُم مَّا تُحِبُّونَۚ﴾

«...Ҳаттоки заифлик қилдингиз, (пайғамбар) буйруғи борасида ўзаро тортишдингиз ва Аллоҳ сиз суйган нарсани (ғалабани) кўрсатганидан кейин осийлик қилдингиз» (Оли Имрон сураси, 152-

оят). Ушбу оят мағлубият сабабларини ниҳоятда кучли илмий аниқлик билан ташхис қилиб берди: ташкилий заифлик, ички тарқоқлик, олий қўмондонликка итоат этмаслик ва ўткинчи моддий манфаатларга чалғиш. Бу — Ваҳий тили билан амалга оширилган мукаммал стратегик баҳолаш эди.

Бошқа бир ўринда эса, жума хутбаси пайтида айрим мўминларнинг эътибори келган тижорат карвонига чалғиб қолганида, Аллоҳ таоло уларга танбеҳ бериб:

﴿وَإِذَا رَأَوْاْ تِجَٰرَةً أَوْ لَهْوًا ٱنفَضُّوٓاْ إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمًاۚ﴾

«Улар бирор тижорат ёки овунчоқни кўрган пайтларида ўша томонга қараб тарқалиб кетдилар ва сизни минбарда тик турган ҳолингизда тарк этдилар» (Жума сураси, 11-оят) деди. Бу — мусулмон жамият ичида ҳаётий устуворликлар ва фарз вазифалар тартибининг бузилганини тўғридан-тўғри сиёсий муолажа қилиш эди.

Ҳатто Қуръони Карим бу ички баҳолашни давлат раҳбариятининг ўз қарорлари устида ҳам олиб борди. Бадр асирлари масаласида: ***«Бирор пайғамбарга ер юзида (душманларини) маҳв этиб, ўзини мустаҳкамлаб олмагунча, асирлар олиш жоиз эмас эди»*** (Анфол сураси, 67-оят) деган оят, шунингдек, Абаса сурасидаги: ***«Юзини буриштирди ва ортга бурилди, ҳузурига кўзи ожиз киши келгани учун»*** (Абса сураси, 1–2-оятлар) хитоби бунга яққол далилдир.

Буларнинг барчаси шуни қатъий муҳрлайдики, Ислом Умматининг улуғвор давлатчилик лойиҳаси башарий қарорларни сохта муқаддаслаштириш устига эмас, балки тинимсиз тафтиш, танқидий таҳлил ва ислоҳотлар замирига қурилади. Стратегик ақлнинг асл мағзи ҳам мана шунда: хатолардан қочиш ёки уларни сохта баҳоналар билан оқлаш эмас, балки уларни теран ўқиб, келажак учун сиёсий дарсга айлантира олишдир. Мана шу сабабли Набий ﷺ Ҳаққа сўзсиз бўйсунишда ва сиёсий адолатни қарор топтиришда бутун инсоният учун олий етакчи ва ўрнак бўлдилар.

Мафкуравий ғоядан давлат барпо этиш сари

Айни шу нуқтада бугунги кундаги кўплаб сиёсий гуруҳ ва ҳаракатлар эътибордан четда қолдираётган энг улкан ва марказий мувозанат тенгламаси яққол намоён бўлади: ўз фаолиятини теран мафкуравий ва цивилизациявий ғоя устига қурмаган, аниқ стратегик нигоҳ ҳамда мукаммал ишлаб чиқилган шаръий тариқатга эга бўлмаган гуруҳлар вақт ўтиши билан заиф, сиёсий ҳаёт саҳнасида картон сингари морт жисмларга айланиб қолаверадилар. Улар худди сиёсий ва ижтимоий инқирозлар ҳамда ҳокимият бўшлиғи ҳукм сурган лойқа тупроқда тўсатдан пайдо бўладиган сохта «сиёсий қўзиқоринлар»га (замбуруғларга) ўхшайдилар. Сиёсий иқлим ва кучлар нисбати бироз ўзгариши билан улар тезгина қуриб, тарих саҳнасидан улоқтирилади. Охирги асрда араб ва Ислом оламида кўкка сакраб чиққан, аммо тез фурсатда чангга айланган юзлаб сохта дунёвий партияларнинг аччиқ қисмати бунга энг яққол мисолдир.

Бунинг акси ўлароқ, ўз ҳаракатини улуғвор мафкуравий ғоя, узоқ муддатли стратегик нигоҳ ва ўзгармас, мустаҳкам пойдевор — Ислом ақидаси асосида бошлаган ғоявий уюшмалар эса илдизлари тарихнинг энг теран қатламларига қадалган бақувват ва муаззам дарахтларга ўхшайди. Аллоҳ таоло айтганидек:

﴿أَلَمۡ تَرَ كَيۡفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلٗا كَلِمَةٗ طَيِّبَةٗ كَشَجَرَةٖ طَيِّبَةٍ أَصۡلُهَا ثَابِتٞ وَفَرۡعُهَا فِي ٱلسَّمَآءِ ٢٤ تُؤۡتِيٓ أُكُلَهَا كُلَّ حِينِۢ بِإِذۡنِ رَبِّهَاۗ﴾

«Пок калима худди бир пок дарахтга ўхшайди, унинг илдизи (ерда) маҳкам ўрнашган, шохлари эса осмондадир. У Парвардигорининг изни билан ҳар вақт ўз мевасини берур» (Иброҳим сураси, 24–25-оятлар). Бундай мафкуравий уюшмалар ташқи қарашда секин ривожланаётгандек туюлиши, унинг айрим ҳужайралари вақт синовларида ўлиб, янгиланиб туриши мумкин, бироқ у замонлар ўтгани сайин янада мустаҳкамланиб, ер юзига чуқур илдиз отаверади. Чунки Ислом Умматини уйғотадиган асл мафкуравий ғоя — ушбу уюшманинг ядроси ва унинг тириклик сиридир.

Ҳақиқий стратегик режалаштириш — шунчаки вақтинчалик босқичли мақсадлар қўйиш ёки муайян сиёсий вазият тақозоси билан ясама дастурлар тузиш дегани эмас. Аксинча, у улуғ Исломий мафкурани мавжуд ресурслар, куч-қувват, вақт, жуғрофия ва илм-маърифатни тўғри йўналтириш орқали, душманнинг ҳар бир ҳаракатини ва келажакдаги геосиёсий ўзгаришларни теран ўқиган ҳолда, ҳар қандай ташқи тўсиқларга бардош бера оладиган тирик сиёсий воқеликка — Ислом Давлатига айлантириш олий сиёсий санъатидир.

Душманлар режасини ўқий олиш: Тарихий барқарорлик шарти

Сиёсий соддалик ва лапашангликнинг энг хатарли кўриниши — муайян миллатлар ёки ташкилотларнинг дунёда гўёки ўзлари ёлғиз яшаётгандек, тарих эса ҳеч қандай олий ирода ва йирик лойиҳалар тўқнашмайдиган бетараф бир майдондек ҳаракат қилишидир. Ваҳоланки, ҳақиқий стратегик режалаштириш фақатгина ўз ички кучини барпо этиш устига қурилмайди, балки у душманларнинг яширин режаларини фош қилиш ҳамда уларнинг курашни бошқаришдаги туб мантиқини теран англаш салоҳиятига ҳам чамбарчас боғлиқдир.

Қуръони Карим бизни ушбу сиёсий ҳақиқатга йўналтириб:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ خُذُواْ حِذۡرَكُمۡ ...﴾

«Эй иймон келтирганлар, эҳтиёт чорангизни кўринг!» (Нисо сураси, 71-оят) ҳамда

﴿وَلَا تَهِنُواْ وَلَا تَحۡزَنُواْ وَأَنتُمُ ٱلۡأَعۡلَوۡنَ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ١٣٩﴾

«Гарчи мўмин бўлсангиз, (мусибатлар сабабли) бўшашманглар ва маҳзун бўлманглар, зеро сизлар устун (ғолиб) бўлгувчидирсизлар» (Оли Имрон сураси, 139-оят) дея марҳамат қилади. Бугунги халқаро кучлар ва мустамлакачи йирик давлатлар тасодифий ҳаракат қилмайдилар, балки жуғрофия, денгиз йўллари, энергия манбалари, табиий бойликлар ва демографик ўзгаришларни чуқур ўрганиш

асосида тузилган узоқ муддатли геосиёсий стратегиялар асосида қадам ташлайдилар.

Душманнинг режаларини тўғри ўқиш — унинг асл манфаатлари замирини англашни англатади: у ўз сармояларини қаерга тикаяпти? Қайси халқаро сув йўллари ва магистралларни назорат қилишга уринмоқда? Жамоатчилик фикрини қайси йўналишда қайта шакллантиряпти? Қандай сохта сиёсий элита ва малайларни қўллаб-қувватлаяпти? Ўз рақибларининг онг хариталарини ўқишдан ожиз бўлган миллат эса доимо воқеалар ортидан қувиб юрувчи, фақатгина қуруқ реакция (акс-садо) қайтарувчи заиф вужуд бўлиб қолаверади. У содир бўлган сиёсий ҳодисалардан ҳар сафар ҳайратга тушади, ваҳоланки, мустамлакачи кучлар унинг олдинга силжиши ёки ортга чекиниши шартларини йиллар аввал пухта тайёрлаб қўйган бўлади. Мана шу сабабли, Ислом Умматини тинчлик ва нажот қирғоғига олиб чиқишни даъво қилаётган ҳар бир сиёсий раҳбариятнинг энг олий ва фарз вазифаси — ўз кундалик сиёсий фаолияти доирасида мустамлакачи кофирларнинг машъум режаларини фош қилиб бориш ҳамда халқаро сиёсат майдонида таъсир ўтказиш ричагларига эга бўлишдир.

Давлат арбоби: Нигоҳ ва ижро уйғунлиги

Ҳақиқий стратегик режалаштириш шунчаки омма олдида нутқ сўзловчи ваъзхон ёки оддий бир муваффақиятли бошқарувчи (менежер) ақлига эмас, балки асл давлат арбобининг фикрлаш миқёсига муҳтождир. Давлат арбоби — халқаро кучлар мувозанатини теран англайдиган, тарихнинг сурилиш ва тектоник ҳаракатларини тўғри ўқий оладиган, куч-қудрат ва имкониятлар чегарасини аниқ биладиган шахсдир. У улуғ мафкуравий ғояни қандай қилиб сиёсий институтга, институтларни глобал таъсир доирасига, бу таъсирни эса ўзгармас тирик воқеликка айлантиришни мукаммал билади.

Халқаро сиёсат майдонида қуруқ ҳиссиётлар, баландпарвоз нутқлар ёки шеърий балоғат ҳукмронлик қилмайди. У ерда фақатгина олий мафкуравий нигоҳни изчил амалий ҳаракатларга, барқарор давлат

институтларига ва таъсирли сиёсий иттифоқларга айлантира олиш салоҳиятигина тан олинади. Мана шу сабабли, халқаро майдондаги асл сиёсий вазн айтилган сохта шиорлар ёки ваъзларнинг сони билан эмас, балки тузилган режаларни замон синовлари ва глобал инқирозлар қаршисида дош бера оладиган моддий воқеликка айлантириш қобилияти билан ўлчанади. Аллоҳ таолонинг изни билан яқин келажакда барпо бўлажак Ислом Давлатининг бўлажак раҳбарлари ва сиёсий элитаси айнан мана шундай стратегик салоҳият билан қуролланмоқлари, ўзларини шу олий жанг майдонига тайёрламоқлари шарт.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَقُلِ ٱعۡمَلُواْ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمۡ وَرَسُولُهُۥ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۖ﴾

«Айтинг: “Амал қилинглар! Албатта, Аллоҳ, Муҳаммад Мустафо ва мўминлар қилган амалларингизни кўражаклар!”» (Тавба сураси, 105-оят).

Хотима: Келажак учун стратегик дарслар

Илк Исломий давлатчилик тажрибаси бутун замонлар оша яшовчи ва завол топмас мангу бир дарсни муҳрлаб кетди: Аллоҳ таолога бўлган иймон ва таваккул ҳеч қачон ҳаётий қонуниятларни инкор қилиш ёки пухта сабабларни ушлашни тарк этиш дегани эмас. Ҳақиқий давлат арбоблари байрамлар, мавсумлар ва оддий одамлар дам оладиган кунларда ҳам узоқ муддатли стратегик ақл ва теран фикр билан яшайдиган шахслардир. Улар сиёсий мавсумларни йирик имкониятларга, жўғрофияни ҳарбий ва сиёсий куч-қувватга, вақтни эса буюк зафарларга айлантирадилар ҳамда тарқоқ ҳодисалардан узоқ муддатли цивилизация лойиҳасини шакллантирадилар.

Тарих яратадиган миллатлар билан тарихнинг шунчаки истеъмолчиси (қурбони) бўлган миллатлар ўртасидаги туб фарқ шундаки, биринчиси аниқ нигоҳ, стратегик режа ҳамда ўз рақибларининг ҳаракатларини ва халқаро сурилишларни теран англаш асосида қадам ташлайди. Иккинчиси эса режасизлик,

тасодифий қарорлар ва қуруқ реакциялар асири бўлиб яшайди. Оқибатда у ҳар бир сиёсий жанг майдонига кечикиб киради ва ҳар бир халқаро инқироздан янада заиф ва пароканда бўлиб чиқади.

Муқаддас динимизни сиёсатдан ажратмай, аксинча, сиёсатни Динга хизмат қилдирган, стратегияни эса ибодатларни ва Исломнинг барча ришталарини муҳофаза қилувчи қалқонга айлантирган Набий ﷺнинг йўлларида ушбу Уммат учун улкан фазл ва нажот бор. Саррвари Олам ﷺ бизга Аллоҳнинг нусрати фақатгина кўкдан мўъжиза кутиб ўтирадиган лоқайд кимсаларга эмас, балки Динни барча томонлама қамраб олиб, у учун қўлидан келган барча куч-қувват ва сабабларни шайлаган ғоявий уюшмаларга нозил бўлишини ўргатдилар. Мана шу сабабли ҳам Набий ﷺ нусрат сўраш жараёнида Бану Шайбон қабиласининг вакилларига: «***Албатта, бу Динга фақат уни ҳар томонлама қамраб олган (ҳимоя қилган) кишигина нусрат-ёрдам бера олади***», дея қатъий шарт қўйган эдилар.

Жаноби Пайғамбаримиз ﷺ ўзлари айтганларидек, Илоҳий ваҳийдан заррача оғишмаган ҳолда «уруш, сиёсий фикр ва пухта режани» (ал-ҳарб вар-раъй вал-макида) олий даражада бирлаштира олдилар: ***«У ҳавои нафсдан гапирмас. У (айтаётган сўзлари) фақат (Аллоҳ томонидан) нозил қилинаётган бир ваҳийдир, холос»*** (Нажм сураси, 3–4-оятлар). У зот ﷺ бутун муборак ҳаётларини Даъватга бахшида этдилар, унинг ҳар бир босқичини, ҳатто энг майда деталларигача пухта режалаштирдилар ва бу улуғ фарзни адо этиш йўлида дуч келган барча сиёсий ва жисмоний тазйиқларга мардонавор сабр қилдилар. Намоз ибодати у зотнинг ҳижратларидан атиги бир йил аввал, Ҳаж ибодати эса вафотларидан бир йил олдин фарз қилинди ва у зот ҳаётларида фақат бир марта Ҳаж қилдилар. Бугунги замонга келиб эса, диндорлик даъвосида Охирги Замон Пайғамбаридан ҳам ўзини устун қўймоқчи бўлган, Даъват фарзини ва у зотнинг сиёсий тариқатларини улоқтириб ташлаб, масжидларда намозхонларга имомлик қилиш ёки сохта «ҳожи» унвонини олиш учун ўзаро мусобақалашаётган оқсоқ кимсаларни кўрамиз! Ваҳоланки, уларнинг

мафкуравий ҳаётида яхшиликка буюриш, ёмонликдан қайтариш ва Пайғамбарлик минҳожи асосидаги рошид Халифаликнинг барпо бўлишига тўсиқ бўлиб турган бугунги золим ҳукмдорларни (ҳуккамуз зирорни) сиёсий тафтиш қилиш (муҳосаба қилиш) вазифасидан заррача бўлсин насиба йўқдир!

Хўш, бугун Ислом Уммати учун таваккул билан режалаштиришни, Аллоҳга бўлган мутлақ ишонч билан пухта сабабларни ушлашни, воқеликни тўғри таҳлил қилиш билан келажакни геосиёсий кўра билишни, шаръий тариқатга қатъий амал қилиш билан восита ва услубларда янгилик яратишни (ибдоъни) бирлаштирган ўша улуғвор стратегик ақлни қайта тиклаш вақти келмадими?! Ёки биз ҳанузгача ҳаётий қонуниятларни фалаж қилиб қўйиб, кўкдан мўъжизалар кутиб, қуруқ баландпарвоз ваъзлар, режасиз сиёсий лапашангликлар ва ҳиссиётли шиорлар асири бўлиб қолаверамизми?! Ваҳоланки, Аллоҳ таолонинг:

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوۡمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنفُسِهِمۡۗ ﴾

«Албатта, то бир қавм ўзларини ўзгартирмагунларича, Аллоҳ уларнинг аҳволини ўзгартирмас» (Раъд сураси, 11-оят) деган улуғ ваҳийсини унутиб қўйдик шекилли?!

Тарих ғафлатда қолган соддаларни асло раҳм-шафқат билан кутиб олмайди, келажак эса қуруқ хомхаёллар ва орзулар устига қурилмайди. У фақатгина пухта тузилган стратегик режалар, темирдек мустаҳкам ирода, енгилмас қатъият ва буюк ўтмиш дарсларидан илҳомланиб, бугунги кун ва порлоқ келажак шон-шарафини ўз қўли билан яратадиган ўткир мафкуравий ақллар соясидагина барпо бўлади. Аллоҳ таоло тўғри ва адолатли йўлга муваффақ қилгувчи ва Ҳидоят берувчи Зотдир. Саййидимиз Муҳаммад Мустафога, у зотнинг оила аъзолари ва барча саҳобаи киромларига Аллоҳнинг чексиз саловат ва саломлари бўлсин.

АМЕРИКА—ЭРОН УРУШИ ВА ЯНГИ ДУНЁ ИНҚИРОЗИ

Баттол ал-Ҳусайний

2026 йилнинг февраль ойида Америка ва «исроил» деб аталмиш сунъий вужуднинг Эронга қарши ваҳшийларча тажовузи бошланганидан буён, минтақа халқаро ва минтақавий тизимни қайта шакллантиришнинг энг хавфли паллаларидан бирини бошдан кечирмоқда. Бу қонли тўқнашув шунчаки Вашингтон ва Теҳрон ўртасидаги чекланган ҳарбий қарама-қаршилик бўлиб қолмади, балки бутун бошли капиталистик дунё тизимининг чуқур инқирозини фош қилувчи, Америка империализмининг сиёсий ва ҳарбий қудрати чегараларини кўрсатувчи стратегик жанг майдонига айланди. Шу билан бир қаторда, бу уруш Ғарб кофирига малай бўлган, мустамлакачилар топшириғини бажарувчи қўғирчоқ ҳукуматларнинг нақадар заиф ва оқсоқ эканини Ислом Уммати олдида фош қилиб, уларнинг тезкорлик билан таназзулга юз тутаётганини кўрсатди.

Айни пайтда, Эрон олий раҳбарининг Ислом инқилоби муҳофизлари корпусидаги вакили Мужтабо Хоманаийнинг баёноти Эрон режими ичидаги сиёсий инқирознинг нақадар чуқур илдиз отганини кўрсатиб берди. У ўз нутқида: «Музокараларга қарши чиқаётганлар ва буни кураш деб билаётганлар шуни билиб қўйсинки, душман бизни ички муаммолар билан чалғитишни истамоқда. Фикрлар хилма-хиллиги доимо бўлган, аммо ягона олий раҳбар мавжуд экан, ҳамма унга бўйсуниши шарт», дея бонг урди. Бу баёнотни ойлар давомида давом этаётган уруш, иқтисодий қамал ва сиёсий эмбарголардан сўнг Эрон дуч келаётган оғир стратегик босимлардан, уни тиз чўктиришга қаратилган ҳарбий ва иқтисодий тинка-мадорни қуритиш уринишларидан узиб бўлмайди.

Америка бу урушга киришар экан, нуқтавий ҳарбий зарбалар, сиёсий ва ҳарбий раҳбарларни суиқасд билан йўқ қилиш, ҳаётий

муҳим иншоотларни вайрон этиш ва Эрон ичидаги жамоатчилик фикрини қўзғатиш орқали мавжуд тузумни тез фурсатда ағдариш ёки уни тўлиқ таслим бўлишга мажбур қилиш мумкин, деб хомхаёл қилган эди. Бироқ воқелик бутунлай бошқача манзарани кўрсатди: Эрон халқининг катта қисми ташқи тажовузга қарши ўз давлати атрофида жипслашди. Бу жипслашиш режимга бўлган муҳаббатдан эмас, балки ушбу мазлум халқ мустамлакачилар томонидан нафақат сиёсий тизим, балки оддий одамларга хизмат қилувчи ҳаётий инфратузилмалар нишонга олинаётганини англаб етганидан содир бўлди. Зеро, мактаблар, шифохоналар ва кўприкларнинг ваҳшийларча бомбардимон қилиниши сиёсий тузумга қарши уруш эмас, балки Ислом Умматининг фарзандларига нисбатан ич-ичидан нафрат билан суғорилган мустамлакачи кофирларнинг қасддан қилаётган қирғинбаротидир. Бу ҳақиқатни кўплаб сиёсатчилар ўз баёнотларида тан олдилар. Натижада, халқ ўз ички эътирозларини четга суриб, тузумга бўйсунди ва ушбу заҳарли ханжарни улоқтириш учун душманга қарши шиддатли курашни бошлади. Оқибатда, бу уруш Вашингтоннинг ўз бошига бало бўлиб, унинг учун оғир стратегик юкка айланди.

Ғарб ва Америка ОАВлари Вашингтоннинг ҳақиқий стратегик боши берк кўчага кириб қолгани ҳақида очиқдан-очиқ бонг ура бошлади. Ғарб сиёсий таҳлиллари шуни кўрсатмоқдаки, Трамп маъмурияти ўта оғир ва чигал танловлар қаршисида «қамал ҳолатида» қолди. Чунки Эрон ўз қўлида ниҳоятда таъсирли иқтисодий ва ҳарбий босим ричаглари мавжудлигини амалда исботлади. Бу ричагларнинг энг бошида эса глобал энергия артерияси ва дунё иқтисодиётининг томир уруши ҳисобланган Ҳурмуз бўғози турибди.

Халқаро ҳисоботларга кўра, Вашингтон ҳарбий жиҳатдан тўлиқ ғалабага эриша олмагач, эндиликда ўз сиёсий обрўсини ва сохта ҳайбатини сақлаб қоладиган геосиёсий келишув қидиришга мажбур бўлмоқда. Айниқса, урушнинг иқтисодий ва ҳарбий бадали кун сайин геометрик прогрес билан ортиб бораётгани ҳамда бу тўқнашувнинг

бутун бошли глобал иқтисодиёт ва энергия бозорларини вайрон қилувчи умуминсоний минтақавий урушга айланиб кетиш хавфи Оқ уйнинг юрагига ғулғула солмоқда.

Мана шу сабабли Америка маъмурияти Қатар ва Покистон воситачилигида Доҳа шаҳрида билвосита музокаралар йўлагини очишга мажбур бўлди. Музокаралар саҳнасида Ҳурмуз бўғозида кемалар қатновини қайта тиклаш, Эроннинг музлатиб қўйилган миллиардлаб долларлик маблағларини озод қилиш ва ядровий дастур каби энг чигал сиёсий тугунларни кейинги босқичларга қолдиришни назарда тутувчи «ҳадли келишув» (framework agreement) тез-тез тилга олинмоқда.

Бироқ Американинг музокаралар столига икки букилиб келиши унинг қудратидан эмас, балки Вашингтоннинг халқаро майдонда қанчалик шармандали аҳволга тушиб қолганидан дарак беради. Трампнинг ўзи ҳам вазиятнинг нақадар оғир ва чигал эканини тан олишга мажбур бўлиб, Эроннинг «Америкадаги оралиқ сайловларга тикилаётганини» ва «Теҳрон таклиф қилаётган шартлардан мутлақо норози эканини» бир неча бор таъкидлади. Халқаро сиёсий доиралар эса музокаралар ҳали якуний тўхтатамга келмаганини қайд этмоқда.

Айни пайтда эса, Америка маъмурияти Эронга сиёсий босим ўтказиш ва музокаралар шартларини ўз фойдасига яхшилаш умидида чекланган ҳарбий зарбалар бериш тактикасини давом эттирмоқда. Америка Марказий қўмондонлиги Ҳурмуз бўғози яқинидаги ракета позициялари ва ҳарбий катерларга зарбалар берилганини даъво қилаётган бир пайтда, Теҳрон томони Американинг бир қанча учувчисиз учиш аппаратларини уриб туширганини ва ҳужумлар уюштирилган ҳарбий базаларни нишонга олганини расман эълон қилди.

Бугунги кунда содир бўлаётган қонли воқеалар замонавий халқаро қарама-қаршиликнинг асл башарасини очиб ташламоқда: Америка етакчилигидаги Ғарб капиталистик тизими Совет Иттифоқи парчаланганидан кейин қилганидек, энди дунёга ўз мутлақ

ҳукмронлигини ўтказа олмай қолди. Узоқ давом этган урушлар, глобал иқтисодий инқирозлар, Хитой ва Россия билан бўлаётган халқаро рақобат ҳамда Ғарб лагерининг ўз ичидаги парчаланиш ва зиддиятлар — буларнинг барчаси Америкaнинг дунёни фақатгина ҳарбий куч билан бошқариш салоҳиятини заифлаштириб, тинкасини қуритди.

Бу урушнинг оқибатлари фақатгина минтақа чегаралари билан чекланиб қолмай, балки бутун бошли глобал иқтисодиёт танасига ёйилди. Чунки Ҳурмуз бўғозидаги ҳар қандай геосиёсий кескинлик ва қалтироқ тўғридан-тўғри жаҳон бозоридаги нефть ва энергия нархларига, қолаверса, халқаро таъминот занжирларига қаттиқ зарба бермоқда. Халқаро иқтисодий таҳлил марказлари бу ваҳший урушнинг давом этиши жаҳон савдоси ва хомашё таъминотида янада улкан хаосни юзага келтириши ҳақида бонг урмоқда.

Бундан ташқари, дунёдаги бугунги халқаро таранглик Америкaнинг Хитой ва Россия билан глобал таъсир доиралари, юқори технологиялар, энергия ресурслари ва халқаро денгиз йўллари устида олиб бораётган шиддатли уруши фонида юз бермоқда. Бу эса бутун инсониятни эски мустамлакачи тизимнинг ҳайбати ва обрўси кун сайин емирилиб бораётган ўта таҳликали ўтиш даврига улоқтирди.

Глобал сиёсий тизимдаги мана шундай улкан тектоник ўзгаришлар ва сурилишлар гирдобида, Ислом оламидаги қўғирчоқ ҳукуматлар ўз сиёсий ва ҳарбий иродасидан маҳрум, мутлақо ожиз ва фалаж аҳволда қолдилар. Улар ўз сиёсий ва ҳарбий қарорларига эга эмаслар, балки тўлиқ вакиллик асосида Ғарб лойиҳасининг орбитасида айланувчи сояга айланиб бўлдилар. Бу сохта тузумлар аслида Умматнинг хоҳиш-иродаси ёки мустақил Исломий мафкура пойдевори устига қурилмаган, балки уларнинг борлиғи Ғарб кофирининг сиёсий, иқтисодий ва хавфсизлик соҳасидаги мустамлакачилик ҳимояси ва малайлиги устига барпо этилгандир.

Мана шунинг учун ҳам бугунги кунда бу қўғирчоқ кимсалар Фаластин, Ливан, Эрон ва бошқа мусулмон юртларида содир

бўлаётган қирғинбаротларга худди бегона томошабиндек қараб туришибди. Ҳатто уларнинг айримлари «исроил» деб аталмиш машъум яҳуд ўсимтаси билан алоқаларни тиклаш, сиёсий ва хавфсизлик соҳасида ўзаро тил бириктириш (координация) орқали мусулмон ерларига суқиб кирилган ушбу заҳарли ханжарни ва Ғарбнинг мустамлакачилик лойиҳасини ҳимоя қилишда бевосита ёки билвосита иштирок этмоқдалар.

Ислом Умматининг фарзандлари бу аччиқ ҳақиқатни бугун жуда теран англаб етдилар. Ғарбга хизмат қилувчи бу вазифадор ҳукуматларнинг сохта ниқоби халқ кўз ўнгида кун сайин йиртилиб, ер билан битта бўлмоқда. Чунки улар Умматнинг асл хоҳиш-иродасини мутлақо вакиллик қилмаслиги, уларни озодликка ва уйғонишга олиб чиқадиган ҳеч қандай Исломий мафкурага эга эмаслиги кундек равшан бўлиб қолди. Бу хоин кимсалар аслида Умматни жиловлаб туриш ва уларнинг Ғарб империализми кишанларини парчалаб, озодликка чиқишига йўл қўймаслик учун қўйилган оддий бир мустамлакачилик қуролларидир.

Бунинг муқобилида эса, Ислом Уммати бугунги заифлик ва парчаланиб кетганлик калтагини еб турган бўлса-да, ўз вужудида исломий ўлкаларни бўлиб ташлаган, бойликларини талон-торож қилган, қонини мубоҳ санаган ва уни мустамлакачилик манфаатлари учун очиқ бозорга айлантирган бу золим глобал капиталистик тизимдан қутилишга бўлган шиддатли соғинч ва талпинишни ҳамон тирик сақлаб келмоқда. Бугун Уммат халқаро тизимнинг ичидаги сунъий ва ясама ямама ечимларни эмас, балки ўз бирлигини, мустақиллигини, шарафи ва қадр-қимматини қайтариб берадиган ҳақиқий мафкуравий, сиёсий лойиҳани қидирмоқда. Зеро, асл муаммо фақатгина Америка ёки Ғарбнинг вақтинчалик сиёсатида эмас, балки ўз ҳукмронлигини талон-торож, тажовуз ва қонли урушлар оловини ёқиш устига қурган глобал мустамлакачи капиталистик тузумнинг ўзидадир.

Мана шунинг учун ҳам ҳақиқий нажот Шарқ ёки Ғарбнинг қучоғига ўзини отишда, ёхуд мустамлакачилар ташлаб берадиган сиёсий манфаатлар увоғи устида музокара олиб боришда эмас. Аслий нажот — Аллоҳга, Расулига ва мўминларга холис бўлган, Ислом мафкурасини бутун инсоният учун глобал цивилизация лойиҳаси сифатида кўтариб чиқадиган мустақил сиёсий раҳбариятни барпо этишдадир. Ислом Уммати шундай буюк (عقيدة) ақида, улкан хомашё бойликлари, инсоний капитал ва геостратегик жуғрофий мавқега эгаки, агар у мустамлакачилик малайлиги кишанларини парчалаб, Ислом тузумини янгидан ҳаётга қайтарса, дунёнинг энг қудратли глобал кучига айланишга тўла қодирдир.

Умматнинг тарихи бунга энг ишончли гувоҳдир. Расулуллоҳ ﷺнинг вафотларидан атиги бир неча йил ўтиб, Ислом давлати ўша даврнинг энг улкан икки империяси — Форс ва Румнинг сохта ҳайбатини ер билан битта қилишга эришди. Натижада, бутун инсониятга Ислом рисолатини етказиб, дунёни адолат ва раҳмат билан бошқарган глобал давлатга айланди. Мана шу улуғвор лойиҳага «Ҳизб ут-Таҳрир» сиёсий партияси бутун Умматни даъват қилмоқда. У мусулмон ўлкаларини Ғарб империализми ҳукмронлигидан озод қилиш, Умматни бирлаштириш ҳамда унинг сиёсий, ҳарбий ва иқтисодий иродасини қайта тиклашнинг ягона ҳақиқий йўли сифатида Пайғамбарлик йўли асосидаги иккинчи рошид Халифаликни барпо этиш йўлида курашишга чақиради. Токи Ислом Уммати бошқа халқлар ва кучлар минг бор ҳисоблашадиган дунёнинг энг қудратли глобал давлатига айлансин.

Аллоҳ таоло айтади: ***«Аллоҳ сизлардан иймон келтирган ва яхши амаллар қилган зотларга худди улардан олдин ўтганларни халифа (ҳукмрон) қилганидек, уларни ҳам ер юзида халифа қилишни ва улар учун Ўзи рози бўлган динларини мустаҳкамлашни ваъда қилди»*** (Нур сураси, 55-оят). Расулуллоҳ ﷺ эса шундай марҳамат қилганлар: **«Сўнгра Пайғамбарлик минҳожи асосидаги Халифалик бўлади»**.

АМЕРИКА ГЕОСИЁСАТИ: ЯҲУД-ҲИНДУ ҲАМКОРЛИГИ ОРТИДАГИ МАҚСАДЛАР

Устоз Муҳаммад Абдуллоҳ

Босиб олинган Кашмир

Ягона саҳнадаги Американинг геосиёсий манфаатлари

Яқин Шарқ ва Ҳиндистон ярим ороли бирликда Американинг олий стратегияси учун ер юзидаги энг муҳим геосиёсий жанг майдонини ташкил этади. Бу аҳамият тасодифий эмас, балки уни ҳеч қандай сиёсий қарор ўзгартира олмайдиган жуғрофий ҳақиқатлар белгилаб беради. Мусулмонлар кўпчиликни ташкил этадиган ушбу ҳудудларда дунёдаги аниқланган нефть захираларининг қарийб 55 фоизи ва табиий газ захираларининг 70 фоизи жойлашган. Бундан ташқари, дунёнинг энг муҳим тўртта денгиз йўли айнан шу минтақалар ичида ёки уларга яқин ҳудудларда жойлашган: ҳар куни дунё нефть истеъмолининг қарийб 21 фоизи ўтадиган Ҳурмуз бўғози, Бобил-Мандаб, Сувайш канали ва Малакка бўғози. Ҳиндистон, Афғонистон, Эрон ва Хитой билан чегарадош бўлган Покистон эса Ислом оламида ядровий қуролга эга бўлган ягона давлатдир. Ушбу жуғрофий воқеликлар ўз-ўзидан Американинг манфаати бўлиб қолмайди, балки у Оқ уйнинг минтақадаги ҳар бир сиёсий мақсадини шакллантиради ва унга геосиёсий тус беради.

Америка Қўшма Штатларининг олий геосиёсий манфаати — ушбу улкан жўғрофияда энергия ресурслари, денгиз йўллари ва ядровий салоҳият устидан бир вақтнинг ўзида суверен ҳукмронлик қила оладиган ягона, бирлашган Исломий сиёсий ҳокимиятнинг қад кўтаришига йўл қўймасликдир. Бу жуғрофия томонидан тўғридан-тўғри белгилаб берилган сиёсий мақсаддир. Чунки нефть, газ, сув йўллари ва ядровий қувватнинг ягона маконда, яъни Ислом оламида жамланиши унга улкан стратегик вазн бағишлайди. Бу ерда

бирлаштирувчи олий сиёсий ҳокимиятнинг, яъни Халифаликнинг барпо бўлиши — фақатгина жуғрофия қонуниятининг ўзи билан ушбу бойликлар устидан мутлақ назоратни таъминлайди. Мана шу Исломий бирликнинг олдини олиш — 1924 йил 3 мартда ағдарилганидан буён Ғарб стратегиясини ташкил этувчи бош мезон бўлиб келди ва бугунги кунда ҳам уларнинг барча сиёсий ва ҳарбий манфаатлари тармоқланадиган асосий пойдевор бўлиб қолмоқда.

Ушбу асосий манфаатдан бир неча геосиёсий мақсадлар тармоқланади ва уларнинг ҳар бири муайян жуғрофий тузилиш билан занжирбанд қилинган. Араблар ва мусулмонларнинг сунъий равишда сиёсий парчалаб ташлангани Ягона бир олий ҳокимиятнинг Кўрфаз нефтини назорат қилишига йўл қўймайди. Бу мақсад Саудия Арабистони, Ироқ, Қувайт, Амирликлар ва Эрон ўртасида нефт конларининг бўлиб юборилгани билан боғлиқ бўлиб, уларнинг ўзаро ажралиб туриши ва тарқоқлиги Америка ҳукмронлигининг бош шартидир. Хитойни жиловлаш эса Ҳинд ва Тинч океанлари бўйлаб малай давлатлар камарини яратишни талаб қилади. Бу эса Ҳиндистоннинг Хитой билан бўлган 2000 километрлик баҳсли чегаралари ва Ҳинд океанининг шимолий соҳилларини ўз назоратида ушлаб тургани каби жуғрофий хусусиятлари билан белгиланади. Шунингдек, Ислом ўлкаларида малай тузумлар тармоғини тиш-тирноғи билан сақлаб қолиш ушбу қўғирчоқ ҳукуматларнинг ҳаётий муҳим ресурслар ва стратегик сув йўллари тепасига ўрнашиб олгани билан боғликдир. Покистоннинг тинка-мадорини қуритиш ва уни сиёсий жиҳатдан фалаж қилиш эса унинг жуғрофий қуршови билан белгиланган: шарқда Ҳиндистон, ғарбда Америка таъсири остидаги Афғонистон, жануби-ғарбда эса санкциялар билан бўғиб қўйилган Эрон. Ғазодан Кашмиргача чўзилган кузатув ва назорат тизимини барпо этиш эса мусулмон аҳолининг айнан ушбу стратегик саҳна бўйлаб жойлашгани билан чамбарчас боғликдир.

«исроил» деб аталмиш машъум яҳуд вужуди ва Ҳиндистон ушбу мустамлакачилик тизимининг ажралмас ва зарур бўлакларидир. Бу

нафақат уларнинг Вашингтон билан мафкуравий яқинлиги, балки энг аввало стратегик жуғрофий жойлашуви билан белгиланади. Чунки яҳуд ўсимтаси Африка, Осиё ва Европа чорраҳасида жойлашган бўлиб, Нилдан Фротгача бўлган муқаддас ҳудудларда Араб ва Ислом бирлигининг, яъни Халифаликнинг қад кўтаришига сунъий равишда тўсқинлик қилиб туради. Ҳиндистон эса Ҳинд океанининг шимолий соҳилини назорат қилиб, Афғонистон ва Бангладеш ўртасида Ягона Исломий сиёсий бирликнинг юзага келишини тўсиб туради. Мусулмон ерларига суқиб кирилган заҳарли ханжар бўлмиш ушбу босқинчи тузилма ва ҳинду давлатининг Ислом олами икки чеккасида жойлашгани уларнинг ўзаро тил бириктириши ва ҳамкорлигини Америка манфаатларини ҳимоя қилишда энг устувор омилга айлантиради.

Гео-иқтисодий қуроллар: Бўйсундириш иқтисодиёти

Ушбу жуғрофий манфаатлар сиёсий ҳукмронликни барқарор ва ўз-ўзини молиялаштирадиган даражага келтирувчи гео-иқтисодий қуроллар билан қўллаб-қувватланади. Бунда доллар ҳукмронлиги асосий қурол бўлиб хизмат қилади. Зеро, доллар дунё марказий банклари захираларининг қарийб 58 фоизини ва валюта айирбошлаш амалиётларининг 88 фоизини ташкил этади. Петродоллар тизими эса Кўрфаз нефт даромадларининг Америка молиявий воситалари орқали қайта айланишини кафолатлайди. Бу АҚШга ўзининг улкан қарзларини молиялаштириш ва молия тизимидан қурол сифатида фойдаланиш имкониятини беради. Иккинчи қурол — Халқаро валюта жамғармаси (ХВЖ) ва Жаҳон банки орқали жорий қилинган қарз тизимидир. Бу тизим хусусийлаштириш ва тежамкорлик каби мажбурий шартлар орқали Ислом ўлкаларини доимий қарздорларга айлантиради. Покистон бунга энг яққол мисолдир, шунингдек, Миср, Иордания ва Тунис ҳам ушбу сиртмоққа илинган. Учинчи қурол — «SWIFT» тизими бўлиб, у Вашингтонга Эрон билан содир бўлганидек, давлатларни молиявий жиҳатдан яккалаб қўйиш қудратини беради. Худди шунингдек, Америка банкларига жойлаштирилган нефт

даромадлари ҳам Ироқ мисолида кўринганидек, сиёсий босим ўтказиш воситаси сифатида ишлатилади.

Ҳиндистон, Яқин Шарқ ва Европа иқтисодий йўлаги (IMEC) ҳамда юқори технологиялар бўйича ташаббуслар (iCET/TRUST) жуғрофий сиёсат ва иқтисодиётни бирлаштирувчи лойиҳалардир. Бундан ташқари, Ҳиндистонга ҳарбий технологияларни трансфер қилиш бўйича келишувлар Оқ уйнинг Хитойни жиловлаш стратегиясида ушбу ҳинду давлатининг ролини кучайтиришга қаратилган. Қурол бозорининг йўналиши ҳам буни яққол кўрсатиб турибди: Ҳиндистонни қуроллантиришда Россиянинг улуши Ғарб фойдасига сезиларли даражада камайди. Ҳатто Ҳиндистон Россиядан S-400 тизимларини сотиб олганига қарамай, Американинг CAATSA санкцияларидан мустасно қилинди. Бу иқтисодий воқеликларнинг олий жуғрофий-сиёсий устуворликларга қандай мослаштирилишини яққол намойиш этади. Шу билан бирга, «қирғинбарот иқтисодиёти» деб аталмиш тизим ҳам гео-иқтисодий қурол сифатида бўй кўрсатмоқда. Унда йирик халқаро корпорациялар ва молиявий институтлар мусулмон ерларига суқиб кирилган заҳарли ханжар бўлмиш «исроил»нинг ваҳшийликлари ва давлат терроризмини қўллаб-қувватлашга занжирбанд қилинган. Бу эса иқтисодий фойда ундириш билан мустамлакачилик ҳукмронлигининг бардавомлиги ўртасидаги жирканч сиёсий боғлиқликни очиб ташлайди.

Иккиёқлама ижро механизми

Мусулмон ерларига суқиб киритилган заҳарли ханжар бўлмиш «исроил» босқинчи тузилмаси ўзининг стратегик жойлашуви ва Ислом олами марказидаги Американинг илғор ҳарбий базаси сифатидаги роли орқали Оқ уйнинг машъум манфаатларига хизмат қилади. Бундан ташқари, у IMEC каби халқаро йўлак лойиҳаларида қатнашиш билан бир пайтда, ўзининг сионистик кенгайиш режаларини рўёбга чиқаришга уринади. Ҳинду давлати эса ўз навбатида, Американинг Хитойни жиловлаш ва Покистонни куршовга олиш сиёсатида жуғрофий мавқеи ҳамда ҳарбий-разведка

шартномалари билан қўллаб-қувватланган роли орқали Вашингтонга малайлик қилади. Айни пайтда, у ўзининг миллатчиликка асосланган «Аханд Бҳарат» (Буюк Ҳиндистон) сохта лойиҳасини илгари суради. Бу икки босқинчи тузилма алоҳида-алоҳида ҳаракат қилмайди, балки уларнинг ўзаро тил бириктириши ва ҳамкорлиги АҚШ раҳнамолигида «I2U2» блоки ҳамда ҳарбий, технологик ва разведкавий алоқалар орқали мувофиқлаштирилади. Бу эса Ислом Уммати устидан мустамлакачилик назоратини кучайтирувчи яхлит бир жирканч тизимни вужудга келтиради.

Исломий сиёсий ечим ва муносабат

Ушбу тизимли таҳлил шуни кўрсатадики, мавжуд халқаро зулм тартиби Ислом оламини сунъий чегаралар билан парчалаб, заиф қўғирчоқ давлатчаларга бўлиб ташлаш устига қурилган. Ислом сиёсий фикридаги ягона туб ва институционал ечим — Ислом шариатини тўлиқ ҳаётга тадбиқ қилувчи олий ҳокимиятни, яъни Халифаликни янгидан барпо этишдир. Ислом дини, ваҳший капитализмдан фарқли ўлароқ, бойликларни адолатли тақсимлаш, инсоннинг асосий эҳтиёжларини кафолатлаш, рибони (судхўрликни) қатъиян ҳаром қилиш ва табиий бойликларни Умматнинг умумий мулки деб белгилаш устига қурилган мукаммал иқтисодий тузумни тақдим этади. Бу олий тизимнинг қад кўтариши доллар ҳукмронлигига ва бугунги глобал мустамлакачи молиявий сиртмоққа бутунлай чек қўяди. Халифаликнинг барпо бўлиши ҳозирги геосиёсий ва иқтисодий зулм занжирини парчалаб ташлайди, ҳинду давлати ва яҳуд тўдалари ўртасидаги ҳарбий-сиёсий ҳамкорликни йўқ қилади ҳамда мусулмонларнинг муаммоларини ягона бир қудратли қўшин билан ҳал этади. Бунинг бош шарти эса — Ислом оламидаги Ғарбга сотилган малай тузумларни таг-туби билан супуриб ташлаш ҳамда Набий ﷺнинг фикрий ва сиёсий курашга асосланган ва куч-қувват аҳлидан нусрат-ёрдам сўрашни назарда тутувчи шаръий ўзгартириш тариқатига қатъий амал қилишдир.

Хулоса

Америка Қўшма Штатлари ўз глобал жуғрофий-сиёсий манфаатларини қатъий белгилаб олган ҳолда, уларга эришиш йўлида барча иқтисодий ва ҳарбий қуролларни ишга солмоқда. Бу мустамлакачилик сиёсатида у мусулмон ерларига суқиб кирилган заҳарли ханжар бўлмиш яҳуд ўсимтаси ва ҳинду давлатидан оддий бир ижро қуроли сифатида фойдаланмоқда. Бу заҳарли тизим тўлиқ Ислом оламининг парчаланиб кетгани соясида нафас олмоқда. Ушбу академик сиёсий мақола шуни қатъий муҳрлайдики, Пайғамбарлик минҳожи асосидаги рошид Халифаликни қайта тиклаш — мазкур мустамлакачилик занжирларини чилпарчин қилишга қодир бўлган ягона муқобил Исломий кучдир ва «Ҳизб ут-Таҳрир» сиёсий партияси ушбу буюк мафкуравий лойиҳани ўз елкасида изчиллик билан кўтариб бормоқда.

УММАТ ДАРДИ: ШАРАФЛИ ФАРЗ ВА ОЛИЙ МАСЪУЛИЯТ

Оиша аз-Заътарий

Босиб олинган Фаластин

Мусулмонлар тарихи Ислом Уммати ва муқаддас Динимизни ҳимоя қилиш, унинг шаънини баланд кўтариш йўлида мардонавор майдонга чиққан улуғ зотларнинг шарафли ва тарихий позициялари билан чамбарчас боғлиқдир. Улар ўзларининг ушбу сиёсий ва мафкуравий курашлари билан тарих саҳнасида сўнмас юлдузларга ҳамда раият қалбида фахр-ифтихор тимсолига айландилар. Ислом давлатчилигининг турли асрларида Уммат бошига бирор оғир мусибат ёки чигал муаммо тушганида, унинг бағридан доимо олий масъулиятни ўз елкасига олишга тайёр бўлган, душманга қарши қалқон бўлган фидоий бир гуруҳ ажралиб чиққан. Улар машъум муаммоларни ҳал қилиш, уларнинг зарарини Уммат танасидан улоқтириш йўлида мислсиз қурбонликлар ва тинимсиз саъй-ҳаракатларни тақдим этдилар. Зеро, уларнинг ягона мақсади — Уммат бажариши лозим бўлган фарз амалларни адо этиш орқали Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таолонинг олий ризолигига эришиш эди.

Бунга ёрқин сиёсий ва илмий мисол сифатида қуйидаги воқеликни келтириш мумкин: Расулуллоҳ ﷺ ҳаётлик чоғларида Қуръони Карим оятлари билан қоришиб кетмаслиги учун ўз суннатларини қоғозга туширишни (тахриж қилишни) қатъиян тақиқлаган эдилар. Орадан ўн йиллар ўтиб, Умавийлар даврида Ислом давлатининг жуғрофий сарҳадлари ниҳоятда кенгайди ва ажамларнинг Исломга оммавий кириши кучайди. Натижада, айниқса сиёсий фитналар ортидан сохта ҳадис тўқувчилар (ваззоъун) пайдо бўлгач, Набий ﷺнинг муборак суннатларини сақлаб қолиш ва тизимли равишда хатга тушириш олий давлат аҳамиятига молик стратегик заруратга айланди. Шунда мусулмонларнинг одил Халифаси Умар ибн Абдулазиз розияллоҳу

анҳу ниҳоятда қатъий сиёсий қарор қабул қилди: у Имом Ибн Шиҳоб аз-Зуҳрий ва у зот билан бирга бўлган бошқа олимларга ҳадисларни тўплаш ва девон қилиш буйруғини юборди. Ислом уламолари ҳижрий иккинчи асрнинг бошларидан бошлаб ҳадисларни жамлаш ва таснифлашдек буюк илмий-сиёсий сафарни бошладилар. Тўрт аср давомида минглаб-минглаб фидоий олимларнинг тинимсиз меҳнати натижасида ҳадислар тўпланди, сўнгра улар мусаннафлар, муснадлар ва ҳадис илмининг бошқа тармоқларига ажратилиб, Ислом давлатининг мафкуравий хавфсизлиги кафолатланди.

Худди шунингдек, Исломий фатҳлар янада кенгайиб, миллионлаб ажамлар Ислом байроғи остига кирган пайтда, Ислом сиёсий доиралари ва уламолари олдида яна бир жиддий хавф — соф араб тили (лисонул араб) маданиятининг бузилиши ва оқсоқланиши хавфи кўндаланг бўлди. Ваҳоланки, Қуръон ва Суннатни тўғри ўқиш, уларнинг сиёсий ва шаръий аҳкомларини теран англаш учун араб тилининг софлигини сақлаш ҳаёт-мамот масаласи эди. Шунда яна бир фидоий олимлар гуруҳи майдонга чиқиб, кейинчалик дунёга машҳур бўлган араб тили фанларини — наҳв, сарф, баён, бадиъ каби фундаментал тизимларни ишлаб чиқдилар ва қоидалаштирдилар. Тарихий манбаларга кўра, Мўминларнинг Амири Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳунинг тўғридан-тўғри сиёсий буйруғи ва топшириғи билан Абул Асвад ад-Дуалий ушбу улуғвор давлат аҳамиятига молик ишни илк бор тизимлаштирган шахс бўлди.

Ислом фиқҳи гуллаб-яшнаб, мусулмон ўлкаларида турли фиқҳий мазҳаблар шакллана бошлаган паллада, мазҳаб соҳиблари ва фақиҳлар ўртасида кўплаб масалалар ҳамда далиллар устида илмий баҳс-мунозаралар юзага келди. Шунда Имом Шофиий раҳимаҳуллоҳ ижтиҳод қилувчилар учун қоида ва мезонларни тартибга солувчи «Усулул фиқҳ» (фиқҳ асослари) илмининг тамал тошини қўйди. У зотдан кейин эса бошқа уламолар келиб, ушбу ниҳоятда муҳим ва стратегик илмнинг қоидаларини камолга етказдилар.

Халифалик давлати тарихининг турли босқичларида ташқи босқинчиларга дуч келганида ва айрим жангларда мағлубиятга учраб, Ислом тупроқларининг бир қисми душман назорати остида қолган кезларда ҳам, бу машъум муаммоларни ҳал қилиш йўлидаги сиёсий ва ҳарбий машғуллик давлатнинг ҳар бир бурчагида тинимсиз давом этди. Уммат бу босқинчилик чангалидан озод бўлиш учун бир кун ҳам тайёргарлик кўришдан тўхтамади. Холис зотлар кечани кундузга улаб ҳаракат қилдилар. Кураш ва зафар байроғини бир гуруҳдан кейин иккинчи бир фидоий тоифа қабул қилиб олди. Оқибатда тарих саҳифаларига Ҳиттин ва Айни Жолут каби буюк ва даҳшатли жанглар муҳрланди. Ушбу олий муаммолар билан машғул бўлиш ҳукмдорларни, уламоларни ва мужоҳидларни ягона бир сафда жамлаган эди. Уларнинг ҳар бири Исломга ўз томонидан путур етмаслиги учун ўз позициясида маҳкам турди. Ниҳоят, Аллоҳ Ўзининг холис бандаларига берган ваъдасини устидан чиқди ва олий нусрат ҳамда озодликни тортиқ қилди.

Умуман олганда, асрлар оша чўзилган Ислом тарихига назар ташласак, бу улуғ Дин ва унинг Уммати тўқнаш келган ҳар бир жиддий муаммо қаршисида — хоҳ у Ислом давлати мавжуд бўлган даврда бўлсин, хоҳ давлат барпо бўлишидан аввалги Макка даврида бўлсин, ёки 1342 ҳижрий йилдаги таназзулдан (Халифалик ағдарилганидан) кейинги даврда бўлсин — албатта майдонга чиқиб, ушбу муаммони бартараф этгунча бор кучини сарфлаган қаҳрамон зотларни кўрамиз. Тарихдаги ва бугунги кундаги улуғвор сиёсий позициялар бу ҳақиқатни яққол тасдиқлайди.

Масалан, Макка даврида Қурайш мушриклари Исломни қабул қилган мусулмонларга қарши ваҳшийларча таъқиб ва тазйиқ кампаниясини бошлаганида, уларни энг оғир қийноқлар билан азоблаганида, саҳобаларнинг мислсиз сабри ва мафкуравий маҳкамлиги тарихга муҳрланди. Ёсир оиласи, Билол ибн Рабоҳ, Хаббоб ибн Арат ва бошқа кўплаб зотлар бунинг тирик тимсоли бўлдилар. Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳунинг эса қул қилинган

саҳобаларни ўз маблағи эвазига сотиб олиб, озод қилиш борасидаги сиёсий ва инсоний мавқеи улуғворлик намунаси бўлди.

Яна бир ёрқин мисол: Халифалик ағдариб ташланганидан сўнг, Ислом Уммати сиёсий ва мафкуравий таназзулга юз тутиб, мустамлакачи кофирларнинг оёғи остида қолган бўлса-да, унинг бағридан ўз зиммаларидаги шаръий фарзни адо этишга бел боғлаган холис фарзандлар етилиб чиқди. Улар Аллоҳнинг динини ер юзида янгидан барпо этиш, Умматни қайта уйғотиш, унинг собиқ шарафи ва улуғворлигини қайтариш йўлида сиёсий кураш майдонига қадам қўйдилар. Бу уйғониш ва инқилоб йўлида Ислом қаҳрамонлари кўрсатган буюк позициялар ва фидоийликлар ниҳоятда талай ва улуғвордир. Бу муаззам ҳаракат, Аллоҳнинг изни ва хоҳиши билан, Олий Зот Ўз динига ва Севикли Набийи ﷺнинг Умматига азиз ва қудратли нусратини бергунига қадар изчиллик билан давом этаверади.

Ислом тарихи давомида мусулмонлар тўқнаш келган ижтимоий ва геосиёсий муаммоларни теран таҳлил қилиш шуни кўрсатадики, Ислом Уммати ўз вужудида ҳар қандай чақириқ ва тўсиқларни парчалаб ташлашга қодир бўлган мислсиз куч-қувват, улкан салоҳият ва доимий сафарбарлик (шайлик) хусусиятини ташиб юради. Умматнинг барча жабҳаларда намоён бўладиган бу сиёсий ва ҳарбий шайлиги бир неча асосий омилларга бориб тақалади:

Биринчиси — Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таолонинг холис бандаларига берган тавфиқи, мадади ва олий мақсадга эришиш учун зарур бўлган сабабларни Ўзи олдиндан пухта тахт қилиб қўйишидир. Мусулмон инсон ўз Умматининг сиёсий ва мафкуравий муаммоларига нисбатан лоқайд бўлмай, балки уларни ҳал қилиш учун майдонга чиқиши — фақатгина Аллоҳнинг буйруғига ижобат қилиш ва Унинг ризолигини умид қилиш асосида бўлади. Агар банда ўз амалида Аллоҳга чин дилдан таваккул қилса ва ҳаракатини фақат Унинг розилиги учун холис қилса, Аллоҳ Ўз ҳузуридан унга ғолиб бир қувват ва ёрдамчи (султонан насиро) ато этади ҳамда унинг йўлидаги моддий ва маънавий сабабларни осонлаштиради. Мусулмон кишининг муайян

бир сиёсий ёки мафкуравий муаммога қарши қатъий позиция эгаллаши, уни бартараф этиш учун бел боғлаши, тайёргарлик ва шайлик йўлида бор кучини (жуҳдини) сарфлаши ҳамда қаршисида кўндаланг бўлган тўсиқларга мардонавор сабр қилиши — бандaнинг зиммасига юкланган ва бажариши шарт бўлган амаллардир. Бироқ у бу йўлнинг аввалида ҳам, ниҳоясида ҳам Яратганнинг олий муҳофазаси ва ғамхўрлиги остида бўлади. Ишларни тадбир қилувчи ва яхшиликларни Ўзи хоҳлаган тарзда жорий қилувчи Зот фақат Аллоҳнинг Ўзидир. Тарих зарварақларига ва Ислом фарзандлари кўрсатган сиёсий қаҳрамонликларга назар ташлаганимизда, улуғ зафарлар ва тарихий ютуқлар эгаларининг ҳаётида мана шу Илоҳий қонуният қандай қилиб жонли воқеликка айланганини яққол кўрамиз.

Шунингдек, Олий Зот ушбу Дин ва унинг аҳлини юксалтириш учун бутун борлиқдаги тақдирларни Ўзи ҳаракатлантириб туради. Уммат бошига бирор оғир муаммо ёки сиёсий ҳодиса тушмасин, Аллоҳ таоло албатта ўша муаммога қарши тура оладиган, унинг таг-тубига етадиган лойиқ ва фидоий эгаларини (рижолларини) майдонга чиқаради. Уларга зафар қучиш сабабларини шайлайди ва улар учун зарур бўлган стратегик тайёргарликларни тақдир қилиб қўяди. Бу — Аллоҳнинг Ўз бандаларига кўрсатган чексиз лутфу карамидир. Агар инсон тарихда бирор ижтимоий ёки геосиёсий тугунни ечиш учун оёққа турган фидоий гуруҳга синчиклаб боқса, уларнинг ҳар бирида ўз вазифасини мукаммал адо этиш учун зарур бўлган ноёб ва юксак сифатлар Аллоҳ томонидан олдиндан бериб қўйилганини кўради. Мисол учун, ҳадисларни соф ҳолда сақлаб қолиш ва ривоят қилиш вазифасини олган саҳобалар ва муҳаддислардаги феноменал ва бетакрор хотира (ҳифз) қуввати, ёхуд Ислом байроғини дунёга ёйган буюк ҳарбий қўмондонлардаги юксак стратегик режалаштириш ва давлатчиликни тадбир қилиш салоҳияти — буларнинг барчаси Аллоҳ таолонинг Ўз холис бандалари учун сабабларни нечоғли пухта тайёрлаб қўйганига яққол далилдир.

Бундан ташқари, Ислом давлатининг ўз раияти ва Уммати бошига тушган сиёсий, иқтисодий ва жуғрофий муаммоларга нисбатан кўрсатган юксак ғамхўрлиги, зудлик билан зарур чора-тадбирлар ва стратегик қарорлар қабул қилиши — давлат бошқарувининг асл мағзи ва олий шаръий вазифасидир. Одил Халифалар ўз динларига, давлатларига ва Умматларига мафкуравий ғамхўрлик нигоҳи билан боққанлар ва бу тизимнинг ҳар бир устунини тиш-тирноғи билан муҳофаза қилганлар. Мана шу сабабли ҳам тарихдаги кўплаб улуғвор сиёсий позициялар бевосита Халифанинг топшириғи ва стратегик йўналиш бериши билан амалга ошган. Ҳатто аксар ҳолатларда Халифанинг ўзи ва давлат арбоблари бу қаҳрамонликларнинг бош ижрочиси бўлганлар. Ваҳоланки, бу улуғ Динни азиз қилиш, Ислом рисолатини бутун дунёга ёйиш, мустамлакачи кофирларнинг тажовузларини чилпарчин қилиш, мусулмон ўлкаларини ҳимоя қилиш ҳамда инсонларнинг дини, жони ва хавфсизлигини кафолатлаш каби олий шаръий ва сиёсий мақсадлардан кўра улуғроқ позиция борми?! Бу олий мақсадлар эса фақат ва фақат Давлат соясидагина тўлиқ воқеликка айланади.

Халифалик давлати мусулмонлар орасидаги барча иқтидор ва тайёргарликларни шахсан ўз назоратига олиб, уларни ривожлантирган ҳамда барча жабҳаларда профессионал аскарларни етиштириш учун зарур маъмурий чораларни кўрган. Шу сабабли ҳам Ислом олами ўзининг олтин даврларида улкан сиёсатдонлар, ҳақиқий давлат арбоблари, даҳо ҳарбий қўмондонлар ва барча фан соҳаларининг энг етук олимлари билан лим-лим тўлди. Давлат, шунингдек, восита ва услубларнинг тинимсиз ривожланишини, илм-фан ва технологиянинг тараққий этишини стратегик жиҳатдан қўллаб-қувватлади. Оқибатда, у барча соҳаларда дунёнинг энг илғор етакчисига айланди ва бошқа сохта давлатлардан чандон устун келиб, бутун инсоният учун цивилизация маёғи бўлиб хизмат қилди. Энди оддий мусулмон шахслар масаласига келсак: уларни ўз Уммати ва динининг муаммолари учун мана шундай қатъий сиёсий ва мафкуравий позиция эгаллашга нима ундайди?

Мусулмон инсоннинг ўз Уммати дуч келаётган геосиёсий ва ижтимоий муаммоларга нисбатан лоқайд бўлмай, балки улар билан машғул бўлиши — шахсий хоҳиш-истаклар, нафсоний кайфиятлар ёки ихтиёрий танловларга ташлаб қўйилган оддий иш эмас, балки олий шаръий фарз ҳисобланади. Мусулмон киши хоҳласа Уммат ишларига қайғурадиган, хоҳламаса уни ташлаб, ғафлат ботқоғига ботадиган содда банда бўла олмайди! Аксинча, соф ва улуғ Ислом шариати мусулмонларнинг зиммасига ўз динлари ва Умматларининг сиёсий тақдири билан яшашни, Оламлар Парвардигорини рози қиладиган мардонавор позицияларни эгаллашни қатъий вазифа қилиб юклаган. Мусулмон инсоннинг асл табиати ва бўлиши лозим бўлган ҳақиқий ҳолати мана шудир ва Ислом мафкураси унинг қалби ва онгида айнан мана шу сиёсий ва диний масъулиятни тарбиялайди. Уммат ва Дин ғояси билан яшаш эса, табиийки, мусулмонларнинг имконият ва салоҳиятлари даражасига қараб турли мезонларда намоён бўлади. Шунингдек, бу буюк масъулият ҳам алоҳида шахслар, ҳам холис мафкуравий уюшмалар (жамоатлар), ҳам Ислом Давлатининг ўзи томонидан бирликда рўёбга чиқарилади. Ислом мафкураси Умматнинг сиёсий ҳодисалар ва стратегик муаммолар билан доимий машғул бўлишини Исломий жамиятнинг энг бош ва умумий хусусиятига айлантиради. Бунга бир қанча шаръий аҳкомлар, фикрлар ва тушунчалар орқали эришилади. Уларнинг энг муҳимлари қуйидагилардир:

Биринчидан: Ислом дастлаб мусулмон инсоннинг қалби ва онгида ўз атрофидаги ва жамиятдаги мусулмон биродарларига нисбатан кучли ғамхўрлик туйғусини шакллантиради ҳамда унда ўзгалар учун ҳам сиёсий ва ижтимоий масъулиятни ҳис қилиш пойдеворини ўрнатади. Ислом мусулмонни оддий бир шахс эмас, балки улкан Умматнинг фаол аъзоси деб билади. Унинг билан Уммат фарзандлари ўртасидаги муқаддас алоқа риштасини Ислом ақидаси деб белгилайди. Инсон табиатидаги энг туб фитрий эҳтиёж бўлмиш «бирликка тегишлилик» туйғусини сохта миллатчиликка эмас, балки олий Динга ва мафкуравий Умматга йўналтиради. Кўплаб шаръий

матнларда мусулмонлар ўртасидаги жипслик, ўзаро кўмак, ўзгаларнинг сиёсий ва ижтимоий аҳволига лоқайд бўлмаслик ҳамда муҳтожларнинг ҳожатини чиқариш масъулияти қаттиқ тарғиб қилинади. Бу эса ҳар бир мусулмон зиммасига шахсий даражада бўлса-да, инсонларнинг муаммолари билан яшашни вожиб қилади.

Қуръони Карим ва муборак Суннатда мусулмонлар ўртасидаги ўзаро муҳаббат ва раҳм-шафқатни юксалтирувчи, улар ўртасида сиёсий ва ижтимоий алоқа кўприкларини қуришни буюрувчи далиллар ниҳоятда талайдир. Ушбу аҳкомларнинг жамиятда изчил тадбиқ этилиши натижасида мусулмонлар орасида ҳақиқий биродарлик, мустаҳкам занжир ва ўзаро қалқон бўлиш иқлими устувор бўлади. Бунга қуйидаги шаръий далиллар яққол мисолдир:

Имом Бухорий ва Муслим Нуъмон ибн Башир розияллоҳу анҳудан ривоят қилган ҳадисда Расулуллоҳ ﷺ шундай марҳамат қиладилар: **«Мўминларнинг ўзаро муҳаббатлари, раҳм-шафқатлари ва меҳрибонликлари худди бир жасад кабидир. Агар ундаги бирор аъзо хасталанса, жасаднинг қолган барча аъзолари бедорлик ва иситма билан унга шерик бўлади»**.

Имом Термизий Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилган ҳадисда Расулуллоҳ ﷺ айтадилар: **«Алоқаларни узманглар, бир-бирингиздан юз ўгирманглар, ўзаро нафратлашманглар ва ҳасад қилманглар! Эй Аллоҳнинг бандалари, ўзаро биродар бўлинглар! Мусулмон киши учун ўз биродари билан уч кундан ортиқ аразлашиб юриши ҳалол эмас»**.

Имом Абу Яъло Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳумодан ривоят қилган ҳадисда Набий ﷺ марҳамат қиладилар: **«Ёнидаги қўшниси оч эканини била туриб, ўзи тўқ ҳолда тунни ўтказган кимса (комил) мўмин эмасдир»**.

Ушбу шаръий таклифлар ва мажбуриятлар оддий мусулмон шахснинг зиммасига ўз биродари учун юкланган бўлса, баъзан бутун бошли Умматнинг зиммасига алоҳида бир шахс ёки мазлум бир

тоифани қутқариш вазифаси юкланади. Бунга асирга тушган мусулмонни озод қилиш (факкул оний) яққол мисолдир. Имом Бухорий ўз «Саҳиҳ»ида Абу Мусо ал-Ашъарий розияллоҳу анҳудан ривоят қилган ҳадисда Расулуллоҳ ﷺ айтадилар: **«Асирни озод қилинглар, очни таомлантиринглар ва беморни бориб кўринглар»**.

Демак, мусулмонлар ўзаро бир-бирларининг аҳволидан хабардор бўлишлари ва эҳтиёжларини қондириш билан машғул бўлишлари лозим. Бу эса эҳсон эшикларидан биридир. Аллоҳ таоло Бақара сурасида шундай марҳамат қилади: ***«Эҳсон қилинг! Албатта, Аллоҳ эҳсон қилувчиларни севади»*** (Бақара сураси, 195-оят). Бу оят мусулмон инсоннинг муайян бир Умматга тегишли эканини ҳамда ўз атрофидаги мусулмон биродарларининг ишлари ва аҳволига ғамхўрлик қилиши вожиблигини яна бир бор муҳрлайди. Бундай кундалик ижтимоий масъулият, одатда, мўмин бандани Ислом оламидаги янада йирик стратегик ва геосиёсий муаммолар билан яшашга ўргатади ва унда ўз Уммати қаршисидаги олий жавобгарлик туйғусини тарбиялайди. Агар муқаддас Дин инсондан оддий бир қўшни ёки муҳтож қариндошнинг аҳволидан хабар олишни талаб қилса, унда ўзларининг кенг сарҳадли ўлкаларида миллионлаб мусулмонларнинг оч-наҳор, уй-жойсиз, қочқинликда сарсон-саргардон бўлаётганини кўриб қандай жим туриш мумкин?! Ваҳоланки, улар мустамлакачи кофирлар томонидан ўз сиёсий иродаси ва бойликларини талон-торож қилиш учун уюштирилган ваҳший урушлар ва давлат терроризмининг қурбонига айланиб, йиллар давомида қон, вайронагарчилик, қашшоқлик ва хасталик гирдобида қолаётган бўлсалар-у, уларга ёрдам берадиган ҳеч бир нажоткор қўшин бўлмаса! Ёхуд золимларнинг машъум зиндонларида мусулмонларнинг асир олиниб, энг оғир ва ифлос қийноқларга солинаётганини кўриб, қандай қилиб бепарво бўлиш мумкин?! Диндош биродарларининг мустамлакачилар чизган сохта чегаралар билан ўзаро бўлиб ташланиб, бир-бирига душман қилинган заиф бўлакчаларга айлантирилганини кўрган қалб қандай чидасин?! Ислом

шариати мусулмоннинг қалбига сингдирган ўзаро кўмак ва жипслик тушунчалари унинг нигоҳини бутун Ислом оламидаги геосиёсий муаммоларга қаратишни қатъий фарз қилади. Мусулмон инсон учун ўз қўшниси оч қолганда тўқ ухлашни ҳаром қилган Ислом, айни пайтда унинг миллионлаб диндошлари дуч келаётган мажбурий кўчирилиш, қочқинлик ва қасддан қилинган очлик сингари оммавий ваҳшийликларга лоқайд бўлишига асло рози бўлмайди (гарчи бу икки ҳолатда зиммага юкланадиган шаръий вазифаларнинг миқёси тубдан фарқ қилса-да).

Иккинчидан: Ислом барча мусулмонлар зиммасига Ислом даъватини ёйиш (ҳамлуд даъват) вазифасини юклаган бўлиб, бу ўз моҳиятига кўра соф сиёсий ҳаракатдир. Унинг марказида эса сиёсат билан машғул бўлиш, яъни инсонларнинг ишлари ва манфаатларини бошқариш (раият) вазифаси туради. Ислом ўзининг асл жавҳарига кўра сиёсий диндир: мусулмонлар уни ер юзида Аллоҳнинг шариатини тўлиқ тадбиқ қилувчи Давлатни барпо этиш ҳамда бу Ҳақ рисолатни инсониятга етказиш йўлидаги тўсиқларни парчалаб ташлайдиган олий жиҳод орқали ҳаётга қайтарадилар. Даъватнинг ушбу барча босқичлари нафақат Ислом оламидаги, балки бутун дунёдаги сиёсий воқеалар, халқаро муносабатлар ва геосиёсий ўзгаришлар билан изчил машғул бўлишни қатъий талаб қилади. Чунки даъватни глобал миқёсда кўтариб чиқиш фақатгина дунё сиёсатини теран тушуниш орқали рўёбга чиқади. Сиёсий онг ва воқеаларни таҳлил қилиш эса сиёсатнинг энг бош шартидир. Бу эса бутун Ислом Умматининг ўз умумий муаммоларини марказий эътибор нуқтасига қўйишини ва улар билан тинимсиз машғул бўлишини тақозо этади.

Учинчидан: Ислом давлати томонидан ижро этиладиган шаръий аҳкомлар ва таклифлар аслида бутун Умматнинг зиммасидаги фарзлардир. Зеро, Аллоҳнинг динини ҳаётда қарор топтириш ва Ислом шаънини ҳимоя қилиш масъулияти тўлиқ Умматга юкланган. Уммат эса ўз номидан ушбу аҳкомларни майдонда изчил бажариши ва ижро этиши учун ўзига одил Халифани ноиб (вакил) қилиб сайлайди.

Давлатни муҳофаза қилиш ва унинг жуғрофий-сиёсий қудратини сақлаб қолиш ҳам тўлиқ Умматнинг фарз вазифасидир. Шу сабабли, мусулмонлар Ислом давлатининг ичида ва ташқарисида содир бўлаётган сиёсий жараёнлардан, халқаро фитналар ва геосиёсий сурилишлардан асло ғафлатда қолишлари мумкин эмас! Аксинча, бутун Уммат ўз зиммасидаги фарзи айн ва фарзи кифоя амалларни тўлиқ адо этиш, ўз динини, шарафини ва давлатини мустамлакачи кофирлар тажовузидан ҳимоя қилиш ҳамда Оламлар Парвардигорининг олий ризолигига эришиш йўлида сиёсий кураш ва стратегик машғуллик майдонида маҳкам турмоғи шартдир.

Тўртинчидан: Ислом капиталистик фикрнинг энг бош устунларидан бири бўлмиш индивидуалликни қатъиян рад этади. Ваҳший капитализм инсонни фақат ўз нафси учун яшайдиган, ўз шахсий ҳаёти ва манфаатлари ботқоғига ботган, бошқа инсонларга, жамиятга ёки давлатга заррача вазн бермайдиган совуқ бир вужудга айлантиради. Ушбу жирканч тизимда олий қиймат фақат индивидга берилади ва у жамият ҳамда давлатдан устун қўйилади. Индивидуаллик ўз соҳибини худбинликка ва масъулиятсизликка тарбиялайди. Ислом мафкурасида бундай бузуқ фикрлашга асло ўрин йўқ, балки у Ислом тузумига бутунлай таг-туби билан зиддир. Ислом давлат ва жамият аҳамиятига ниҳоятда улкан урғу беради ҳамда инсонлар ҳаётида уларни энг устувор ўринга қўяди. У жамиятнинг Исломий тушунчалар билан тартибга солинишига, оммавий ҳаёт ва мусулмонлар жамоасининг ҳақ-ҳуқуқларига олий даражада ғамхўрлик қилади. Шу сабабли, у ҳар бир мусулмон шахс зиммасига ўз манфаатлари билан чекланиб қолмай, балки умумий жамоат билан бирга яшашни, унинг сиёсий ва ижтимоий тақдирига қайғуришни ва унга нисбатан шаръий мажбуриятларни адо этишни қатъий фарз қилади.

Бешинчидан: Ислом шариатида мусулмонларнинг зиммасига Умматнинг марказий муаммолари билан бевосита машғул бўлишни юклайдиган қатъий аҳкомлар мавжуддир. Муқаддас ақида ва Динни

муҳофаза қилиш, Пайғамбарлик минҳожи асосидаги рошид Халифаликни янгидан барпо этиш, мусулмонлар учун одил Халифани тайинлаш, золим ҳукмдорларни сиёсий тафтиш қилиш (муҳосаба қилиш) ва мусулмон ўлкаларини мустамлакачиликнинг ҳар қандай жирканч кўринишидан озод этиш шулар жумласидандир. Худди шунингдек, яхшиликка буюриш ва ёмонликдан қайтариш (амру маъруф ва наҳий мункар) фарзи ҳам мусулмонларни оммавий ишлар билан изчил машғул бўлишга мажбур қилади. Чунки улар ўз имконият ва салоҳиятлари даражасида жамиятдаги мункарларни (бузғунчиликларни) йўқотишга шаръан вакилдирлар. Мусулмонларнинг ўз Уммати муаммолари билан яшаши вожиблигини кўрсатувчи ушбу улкан аҳкомлар замирида олий ажр-савоб ёхуд даҳшатли гуноҳ ва уқубатлар яширингандир.

Мана шулар Ислом дини мусулмон инсоннинг қалби ва онгида ўз Умматининг сиёсий ишлари ва жуғрофий муаммоларига нисбатан доимий ғамхўрликни шакллантириш учун олиб келган олий мафкуравий фикрларнинг бир қисмидир, холос.

Демак, Ислом Уммат зиммасига унинг тақдирига дахлдор бўлган барча муаммоларни теран таҳлил қилиш ва уларни муолажа қилиш вазифасини юклайди. Зеро, Ислом аҳкомларининг асл пойдевори — муаммоларни ямама ечимлар билан эмас, балки таг-туби билан ҳал қилиш устига қурилгандир. Шу боис, Умматнинг ўз сиёсий ва ижтимоий тугунларини ечимсиз, шунчаки ташлаб қўйиши шаръан асло қабул қилинмайди. Шу билан бирга, ушбу муаммоларга фақат ва фақат Ислом ақидаси призмасидан туриб боқиш шарт. Сиёсий ҳодисаларга эътибор қаратишнинг бош сабаби — унинг бевосита Ислом Умматининг тақдирига алоқадор эканидадир. Воқеликка бериладиган сиёсий баҳо эса фақат шариат мезонлари ва ўлчовлари асосида бўлади. Муаммога алоқадор бўлган мубоҳ фикрий соҳаларда эса энг тўғри ва соғлом сиёсий фикрни олиш учун ижтиҳод қилинади, сўнгра якуний ечим ва нажот йўли фақат шаръий аҳкомлар бағридан қидирилади.

Бундан ташқари, мусулмон киши ўз Умматининг сиёсий муаммоларига назар ташлаганида ва уларга нисбатан муайян позиция эгаллаганида, бундан асл мақсад — жамиятга таъсир ўтказиш ва воқеликни ўзгартириш бўлиши лозим. Агар у бирор жуғрофий муаммо, сиёсий воқеа ёки масала юзасидан муайян мафкуравий қараш ёки фикрни қабул қилса (табанний қилса), ушбу фикрини инсонларга ёки ўзи учун аҳамиятли бўлган муайян сиёсий доираларга очиқ намойиш қилиши шарт. У ўз хайрихоҳлигини ёки раддиясини очиқ изҳор қилиши керакки, токи одамлар онгига ва содир бўлаётган воқеанинг ривожига ижобий таъсир ўтказа олсин. Гарчи бу йўлда улкан машаққатлар ва сиёсий тазйиқлар мавжуд бўлса-да, асл шаръий пойдевор мана шудир. Исломнинг жамиятга таъсир ўтказиш ва воқеликни инқилобий ўзгартириш (тағйир) манҳажи эса, одатда, муайян уюшган жамоа орқали амалга ошади. Масалан, муқаддас шариат мусулмонлар зиммасига Динни ҳаётга қайтариш ва золим ҳукмдорларни сиёсий тафтиш қилиш учун мафкуравий партиялар (ҳизблар) тузишни фарз қилган. Чунки кундалик воқелик шуни кўрсатадики, инсоннинг муайян ғоявий жамоа таркибида туриб олиб борган фаолияти унинг якка тартибдаги ҳаракатидан чандон қудратлироқ ва таъсирлироқдир. Баъзан эса алоҳида шахс ёлғиз ўзи сиёсий воқеликка таъсир ўтказишдан мутлақо ожиз қолади.

Мусулмонлар бугунги кунда — ўзларининг олий қалқони бўлмиш Халифалик давлати ағдариб ташланган илк кунлардан буён — ниҳоятда даҳшатли сиёсий ҳодисалар ва тинимсиз янгиланиб бораётган геосиёсий инқирозлар гирдобида яшамоқдалар. Шунга қарамай, афсуски, уларнинг жуда катта қисми ушбу марказий муаммолардан ўзини четга олиб, сиёсий ҳаётдан узилиб яшамоқда. Улар Уммат дарди билан машғул бўлмай, бирор мафкуравий позиция эгалламай, фақат ва фақат ўзларининг кундалик тирикчилиги ва шахсий ташвишлари ботқоғига ботганлар. Шу билан бир пайтда, мусулмонлар орасида шундай бир сохта тоифа ҳам борки, улар сиёсий воқеалар ва жуғрофий муаммолар билан гўёки машғул бўладилар, инсонлар онгига таъсир ўтказишга уринадилар, бироқ уларнинг

эгаллаган мавқеи ва сиёсий позицияси Аллоҳнинг ғазабини келтиради. Чунки улар очиқдан-очиқ ботил томонга оғиб, мустамлакачи кофирларнинг ёки уларнинг малайларининг жирканч лойиҳаларини қўллаб-қувватлайдилар. Устига-устак, ўзларининг бу хоинлик позицияларини ва ямама сохта ечимларини гўёки «шариатнинг ҳукми» деб мусулмонларни чалғитадилар ва залолатга бошлайдилар. Ваҳоланки, улар ҳақиқатни сотувчи ёлғончи ва сиёсий чалғитувчилардир.

Яна шундай тоифалар ҳам борки, улар бизнинг асримизда Умматнинг сиёсий ва жуғрофий муаммоларидан бутунлай узилишни, воқеаларга аралашмасликни шаръан жоиз ва энг тўғри йўл деб ҳисоблайдилар. Бунга баҳона сифатида ушбу замоннинг фитналар билан тўлиб-тошганини рўкач қиладилар. Уларнинг айримлари ўз сохта даъволарига сиёсий ва ижтимоий узилиш (узлат) ҳақида келган баъзи ҳадисларни далил қилиб келтирадилар. Бунга Имом Бухорий ва Муслим Ҳузайфа ибн Ямон розияллоҳу анҳудан ривоят қилган машҳур ҳадисни мисол қилиб кўрсатиш мумкин: «Одамлар Расулуллоҳ ﷺдан яхшилик ҳақида сўрашарди, мен эса ўзимга етиб қолмасин деган хавфда ёмонлик (фитналар) ҳақида сўрардим. Шунда мен: “*Эй Аллоҳнинг Расули, биз жоҳилият ва ёмонлик ичида эдик, сўнгра Аллоҳ бизга мана шу яхшиликни (Исломни) олиб келди. Хўш, ушбу яхшиликдан кейин яна бирор ёмонлик бўладими?” дедим. У зот:* **“Ҳа”**, *дедилар. Мен: “Ўша ёмонликдан кейин яна яхшилик бўладими?” дедим. У зот:* **“Ҳа, бироқ унда хиралик (дахн) бўлади”**, *дедилар. Мен: “Унинг хиралиги нима?” дедим. У зот:* **“Бир қавм бўлиб, менинг йўлимдан бошқа йўлни тутадилар, менинг ҳидоятимдан бошқа йўлга бошлайдилар. Уларнинг баъзи амалларини танийсан (маъруф биласан), баъзиларини эса инкор қиласан (мункар биласан)”**, *дедилар. Мен: “Ўша яхшиликдан кейин яна ёмонлик бўладими?” дедим. У зот:* **“Ҳа, жаҳаннам дарвозалари тепасида туриб даъват қилувчи кимсалар (сохта даъватчилар) бўлади. Ким уларнинг чақириғига ижобат қилса, уни жаҳаннамга улоқтирадилар”**, *дедилар. Мен: “Эй Аллоҳнинг Расули, бизга уларни*

тавсифлаб беринг”, дедим. У зот: **“Ҳа, улар ўз теримиздан бўлган (ўзимиздан чиққан) ва бизнинг тилимизда гапирадиган кимсалардир”**, *дедилар. Мен: “Эй Аллоҳнинг Расули, агар ўша кунлар менга етиб қолса, нима қилишни буюрасиз?” дедим. У зот:* **“Мусулмонларнинг жамоасини ва уларнинг Имомини (Халифасини) лозим тутасан”**, *дедилар. Мен: “Агар уларнинг жамоаси ҳам, Имоми ҳам бўлмаса-чи?” дедим. У зот:* **“У ҳолда ўша сохта фирқаларнинг барчасидан бутунлай узил (уларни тарк эт), ҳатто ўлиминг сени топгунча бир дарахтнинг илдизини тишлаб бўлса-да, мана шу (соф) ҳолатингда қол”**, *дея марҳамат қилдилар*».

Ваҳоланки, ушбу муборак ҳадиснинг асл сиёсий ва шаръий маъноси — Расулуллоҳ ﷺ жаҳаннам дарвозалари олдида туриб одамларни залолатга чақиришини баён қилган ўша адашган ва сотилган сохта даъватчиларни, уларнинг ботил гуруҳларини тарк этишга буюради. Шунингдек, ҳадис фитнага аралашиб қолмасликни, яъни мусулмонлар ўртасидаги қонли ва ноҳақ ички урушларда иштирок этмасликни буюради. Аммо у ҳеч қачон мусулмонларнинг умумий тақдиридан, Умматнинг геосиёсий муаммоларидан ва Ислом ғоясидан узилишни буюрмайди! Агар жамиятдаги холис, тақводор ва сиёсий онгли олимлар, фидоий зотлар майдонни ташлаб, ўз қабизига бекиниб олсалар, унда мазлум мусулмонларни ва улуғ Динни ким ҳимоя қилади?! Аксинча, соф Ислом шариати мусулмонларнинг, айниқса илм аҳлининг зиммасига Умматнинг марказий сиёсий ва жуғрофий муаммолари билан фаол машғул бўлишни қатъий вазифа қилиб юклайди.

Айрим кимсалар сиёсатни гўёки бир ифлослик деб ҳисоблайдилар, у билан машғул бўлиш инсоннинг дини ва аҳволини бузади ҳамда мусулмон киши ундан узоқ бўлиши лозим деб даъво қиладилар. Ваҳоланки, Ислом оламида сиёсий воқеаларнинг ниҳоятда шиддатли тус олгани ва Уммат бошига тушаётган тинимсиз офатлар мусулмонларни, олдинги даврларга нисбатан, бугунги кунда сиёсий

ҳодисалар ва жуғрофий муаммоларга жуда катта даражада эътибор қаратишга ва улар билан машғул бўлишга мажбур қилмоқда.

Бугунги кунда Ислом Уммати ниҳоятда кўп ва ўта оғир сиёсий ва ҳарбий муаммоларга дуч келмоқда. Бу марказий муаммоларнинг энг бош онаси (уммул қазоё) — Аллоҳнинг динини ер юзида Пайғамбарлик минҳожи асосидаги рошид Халифаликни янгидан барпо этиш орқали ҳаётга қайтаришдир. Уммат бугунги кунда сарфлаши лозим бўлган энг олий ва марказий ҳаракат — Ислом ва мусулмонларга олий ҳарбий ёрдам (нусрат) беришлари учун ҳамда Ислом ўлкаларидаги золим ва мустамлакачи малай ҳукмдорларнинг тахтларини ағдариб ташлаш учун Умматнинг асл қўшинларига юзланиш ва уларни сафарбар қилишдир. Умматнинг айрим уламолари ва мутафаккирлари томонидан ушбу тўғри сиёсий йўналишдан узоқ ҳолда, фақатгина илм ва маърифат майдонларида олиб борилаётган якка тартибдаги ҳаракатларга келсак, гарчи бу ишлар ўз замирида хайрли бўлса ва Уммат ичида муайян фикрий таъсирга эга бўлса-да, бироқ улар кутилаётган асл стратегик натижани ва нажотни бермайди! Агар бизнинг асримизда Ислом тарихидаги энг буюк имомлар ва уламолар — Имом Шофиий, Имом Аҳмад ибн Ҳанбал, Ибн Таймия ва бошқа улуғ зотлар жамланиб, фақатгина мачит ва илмий ҳалқаларда илм тўплаш, ҳадис ривоят қилиш ва дарс бериш билан машғул бўлиб, қўшинларга сиёсий хитоб қилишни ва улардан нусрат сўрашни тарк этганларида эди, Уммат улардан бугун ўзи муҳтож бўлиб турган ўша олий сиёсий манфаатни асло топмаган бўларди. Зеро, Аллоҳнинг динини давлат соясида барпо этиш йўлида машғул бўлиш — ниҳоятда улкан ва муқаддас шаръий фарздир. Мусулмонларнинг ер юзида хор бўлиши, заифлашиши ва кофирлар оёғи остида қолиши айнан мана шу олий сиёсий вазифани тарк этганлари ва ундан юз ўгирганлари сабаблидир. Бас, мусулмонлар ўзларининг барча жуғрофий ва сиёсий тугунлари бир-кетин ечилиши учун, Парвардигорларининг олий ризолиги ва жаннатларига эришиш ҳамда дунё ва охират шарафини қўлга киритиш учун айнан мана шу буюк мафкуравий лойиҳа сари юзланмоқлари шартдир.

ФИРЪАВН ЗУЛМИ ВА УММАТ ҒАФЛАТИ

Абдуссалом ал-Бадрий

Фиръавн қиссаси шунчаки бир золимнинг денгизга ғарқ бўлиши билан тугаган тарихий ва ўткинчи бир воқеа эмас. Аксинча, Аллоҳ таоло бу қиссани қачонки жамиятда Ҳақ тушунчалари заифлашса, инсонлар зулм қаршисида тил тишлаб сукут сақласа ҳамда Уммат мустабид ва мутакаббир кимсаларга бўйсунишга рози бўлса, инсоният ҳаётида қайта-қайта такрорланадиган мангу ибрат ва жонли аломат қилиб қўйди. Зеро, Қуръони Карим қиссаларни шунчаки овуниш учун ҳикоя қилмайди, балки у Ҳақ ва ботил ўртасидаги кураш қонуниятларини очиб бериш, зулм ва истибдод қандай илдиз отишини ҳамда халқлар Ҳақ ва адолат мезонини йўқотган пайтда қандай ҳалокатга юз тутишини баён қилиш учун нозил бўлгандир.

Фиръавн шунчаки худолик даъвосини қилган оддий бир мутакаббир кимса эмас эди. У одамлар онгини жиловлаш, ҳақиқатларни сохталаштириш, оммани қўрқув, ёлғон пропаганда ва ҳарбий куч билан бўйсундириш устига қурилган мукаммал бир сиёсий ва мафкуравий тузумнинг бош тимсоли эди. Шу сабабли у ўз халқига: ***«Мен сизларга фақат ўзим тўғри деб билган нарсани кўрсатмоқдаман ва сизларни фақат тўғри йўлга (рушду ҳидоят йўлига) бошламоқдаман»*** (Ғофир сураси, 29-оят) деган эди. Бугунги кундаги ҳар бир сиёсий золим ҳам айнан мана шундай йўл тутади: у гўёки мутлақ ҳақиқатни фақат ўзи мулк қилиб олгандек ҳаракат қилади, ўз шахсий фикрини қонунга айлантиради, ўзини жамиятни қутқарувчи ва ислоҳ қилувчи қилиб кўрсатади. Ваҳоланки, асл воқеликда у ўз салтанатини зулм, халқни қул қилиш ва омманинг бойликларини талон-торож қилиш устига барпо этаётган бўлади.

Мусо алайҳиссаломнинг Фиръавн ҳузуридаги бош «жинояти» у зотнинг ер юзида бузғунчилик қилганида эмас эди. Аксинча, у зот инсонларни қулчилик ва хорлик уйқусидан уйғотгани, ботилнинг

сохта қонунийлигини парчалаб ташлагани ва мутлақ бандалик мезонини фақат Аллоҳнинг Ўзига қайтаргани учун таъқибга учради. Шу боис Фиръавн ўз атрофидагиларга: ***«Мен Мусо сизларнинг динингизни ўзгартириб юборишидан ёки ер юзида бузгунчиликни (инқилобни) зоҳир қилишидан қўрқмоқдаман»*** (Ғофир сураси, 26-оят) дея сиёсий ваҳима кўтарган эди. Тарих давомидаги барча мустабидлар ҳам асл ислоҳотчиларни доимо фитна ва тартибсизлик омиллари деб айблайдилар. Чунки улар қуролдан кўра кўпроқ Умматнинг фикрий ва сиёсий онги уйғонишидан қаттиқ қўрқадилар.

Уммат таназзулининг энг хавфли босқичи — бу шунчаки жамиятда золимнинг мавжудлиги эмас, балки ушбу фиръавн зулмининг оддий одамлар кўзига одатий бир ҳол бўлиб кўринишидир. Яъни, халқларнинг зулм ва қаҳрга шунчалик мослашиб кетганидан, оқибатда қулчиликни — барқарорлик, ботилни — «реал сиёсат» (воқелик фиқҳи), хорлик ва лапашангликни эса — донолик ва оқиллик деб кўра бошлашидир. Вазият мана шундай фикрий бузилиш даражасига етганида, расмий оммавий ахборот воситалари зулмнинг қуруқ карнайига айланади, ҳокимият малайлари ва сохта мўътадиллар кўпайиб кетади ҳамда Ҳақ аҳлига қарши шафқатсиз кураш бошланади. Чунки Ҳақ аҳли жамиятдаги фикрий оғишларни фош қилади ва тизимнинг сохта шиорларини чилпарчин этади. Мана шу сабабли Қуръони Карим бузуқ ҳаётий воқелик билан инсонларнинг Аллоҳ шариатидан узоқлашгани ўртасидаги узвий боғлиқликни очиб бериб, шундай марҳамат қилади:

﴿وَمَنۡ أَعۡرَضَ عَن ذِكۡرِي فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةٗ ضَنكٗا﴾

«Ким Менинг зикримдан (шариатимдан) юз ўгирса, албатта унга тор ва оғир бир ҳаёт бўлур» (Тоҳо сураси, 124-оят). Ушбу оятдаги «тор ва оғир ҳаёт» фақатгина моддий маблағнинг камайиши ёки иқтисодий танглик эмас, балки инсоният башарий хоҳиш-истаклар ва сохта инсоний қонунлар (демократия) билан бошқарилган пайтда бутун жамиятни қамраб оладиган умумий бахтсизлик воқелигидир. Бундай вазиятда, ҳатто улкан моддий ва технологик тараққиёт мавжуд

бўлса-да, тинимсиз иқтисодий инқирозлар, руҳий хасталиклар, оила институтининг парчаланиши, сиёсий зулм, қонли урушлар ва қалбий хотиржамликнинг йўқолиши бутун дунёни қамраб олаверади. Ваҳоланки, Аллоҳ таоло инсоннинг ер юзида мутлақ адолат соясида яшашини хоҳлади. Шу боис, Аллоҳнинг нозил қилган аҳкомлари билан ҳукм юритишни ер юзининг ислоҳ бўлиши ва ҳаётнинг тўғри тартибга солинишининг бош шарти қилиб белгилади. Олий Зот айтади:

﴿يَٰدَاوُۥدُ إِنَّا جَعَلۡنَٰكَ خَلِيفَةٗ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱحۡكُم بَيۡنَ ٱلنَّاسِ بِٱلۡحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ ٱلۡهَوَىٰ﴾

«Эй Довуд, албатта Биз сени ер юзида халифа қилдик. Бас, инсонлар ўртасида Ҳақ билан ҳукм юрит ва ҳавои нафсга эргашма!» (Сод сураси, 26-оят). Ислом мафкурасидаги Халифалик тушунчаси ҳеч қачон одамлар устидан ҳукмронлик қилиш ёки мустабидлик эмас, балки мутлақ адолатни қарор топтириш, инсонларнинг ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва бутун башариятга хайр-барака рисолатини етказиш масъулиятидир. Аллоҳнинг шариатини фалаж қилиб қўядиган, суверен ҳукмронликни башарий нафс ва манфаатларга топширадиган ҳар қандай сохта тузум — у хоҳлаганча озодлик, тараққиёт ёки демократия шиорлари билан безанмасин — жамиятда фақат ва фақат бузғунчилик ва зулм эшикларини очади. Мана шундан биз Ислом даъвати нега шунчаки алоҳида шахсларнинг шахсий ахлоқини яхшилаш билан чекланган ваъз бўлмай, балки олий ва тизимли цивилизациявий ўзгартириш (инқилоб) ҳаракати бўлганини теран англаймиз. Жаноби Пайғамбаримиз ﷺ фақатгина инсонларни руҳий тарбиялаш билан чекланмадилар, балки Ислом шариатини изчил тадбиқ қиладиган ва ушбу буюк Даъватни олий жиҳод орқали дунёга ёядиган мукаммал Жамият ва Давлатни барпо этдилар. Шу сабабли ҳам, Ислом Уммати қисқа фурсат ичида тарқоқ, заиф ва мустамлака қабилалардан бутун дунёни олий адолат, илм-фан ва раҳм-шафқат билан бошқарган буюк етакчи Умматга айланди.

Улуғ саҳобалар бу олий сиёсий маънони жуда яхши англаган эдилар. Улар Исломни инсонни бандаларга қул бўлишдан озод қилувчи олий мафкура деб билдилар. Шу боис Рибъий ибн Омир форсларнинг олий ҳарбий қўмондонига қарата ўзининг машҳур сиёсий манифестини айтган эди: «Аллоҳ бизни бандаларни бандаларга қул бўлишдан озод қилиб, бандаларнинг Парвардигоригагина қул қилиш учун, сохта динлар ва тузумларнинг зулмидан Исломнинг олий адолатига олиб чиқиш учун ҳамда бу дунёнинг торлигидан дунё ва охиратнинг кенглигига олиб чиқиш учун юборди». Мана шу — инсонни фикрий, сиёсий ва иқтисодий жиҳатдан мутлақ озод қилувчи, уни золим тизимларга ёки мустамлакачи халқаро кучларга эмас, балки фақат ва фақат Аллоҳгагина банда қилувчи улуғ Ислом ақидасидир. Бугунги кунда Ислом Умматининг бошига тушган тарқоқлик, заифлик, хорижий мустамлакачиларнинг глобал тазйиқи ҳамда сиёсий ва иқтисодий инқирозлар — Ислом бошқарувининг ҳаёт саҳнасидан узоқлаштирилгани билан бевосита боғлиқдир. Қачонки Аллоҳнинг шариати билан ҳукм юритиш тўхтатилгач, унинг ўрнига Ғарбдан импорт қилинган сохта тузумлар ўрнашди. Бу эса Умматни мустамлакачиларнинг оддий малайига айлантирди, унинг бойликларини ва нефт захираларини талон-торож қилди, унинг жуғрофий бирлигини парчалади ва унинг сиёсий иродасини йирик кофир давлатларнинг хоҳишига занжирбанд қилиб қўйди. Шу сабабли, ҳақиқий уйғониш ва инқилоб ҳеч қачон ямама сиёсий ислоҳотлар ёки сохта ўзгаришлар билан амалга ошмайди, балки Умматнинг ўз асл шараф манбасига — Исломни ҳаётнинг барча жабҳаларини қамраб олувчи мукаммал давлатчилик тизими сифатида қайта тиклашига чамбарчас боғлиқдир.

Ислом Уммати бугун ўзининг муқаддас Динига бўлган чексиз ишончини қайта тиклайдиган, мустамлакачи кофирлар томонидан мусулмон ўлкаларига тиқиштирилган сохта лойиҳаларнинг жирканч башарасини очиб ташлайдиган кучли фикрий онгга ниҳоятда муҳтождир. Шунингдек, у инсонларни Ислом атрофида шунчаки кундалик ибодатлар мажмуаси сифатида эмас, балки олий уйғониш,

давлатчилик ва мутлақ адолат лойиҳаси сифатида бирлаштирадиган холис ва ғоявий сиёсий фаолиятга муҳтождир. Бугунги кундаги глобал кураш шунчаки оддий жуғрофий чегаралар уруши эмас, балки фикрлар, тушунчалар ва тизимлар ўртасидаги мафкуравий курашдир. Кимки қўлида соғлом ғоя ва аниқ тамаддуний лойиҳани ташиб юрса, келажакни яратиш қудратига фақат ўшагина эга бўлади. Мана шундай шиддатли кураш майдонида мўмин банданинг лоқайд ёки шунчаки оддий томошабин бўлиб туриши асло шаръан жоиз эмас! Аксинча, у ўз Умматининг олий сиёсий дарди билан яшаши, яхшиликка буюриб, ёмонликдан қайтариши ҳамда ер юзида Ҳақ ва адолат султонини янгидан қарор топтириш йўлида холис фидоийлар билан бир сафда изчил ҳаракат қилмоғи лозимдир. Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَلۡتَكُن مِّنكُمۡ أُمَّةٞ يَدۡعُونَ إِلَى ٱلۡخَيۡرِ وَيَأۡمُرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ١٠٤﴾

«Сизлардан яхшиликка (Исломга) даъват қиладиган, маъруфга буюриб, мункардан қайтарадиган (мафкуравий) бир уюшма (жамоат) бўлсин. Айнан ўшалар нажот топгувчилардир» (Оли Имрон сураси, 104-оят).

Бас, Умматнинг бугунги олий вазифаси — мавжуд бузуқ сиёсий воқеликка асло рози бўлмаслик, шунчаки муаммоларни ташхис қилиб, таназзул устида қуруқ йиғи-сиғи қилиш билан чекланмасликдир. Аксинча, Уммат ер юзида Аллоҳнинг шариатини олий қалқон бўлмиш Халифалик соясида қайта қарор топтириш учун содиқ ва холис ҳаракат қилувчилар билан бирликда бел боғлаши шарт. Токи ушбу Уммат Аллоҳ хоҳлаганидек бутун инсоният устидан гувоҳ (раҳбар) бўлиш мақомига қайтсин ҳамда Ислом бутун башарият учун олий раҳмат, мутлақ адолат ва ҳидоят маёғи бўлиб хизмат қилсин. Фақат ва фақат мана шу тўғри сиёсий йўл билангина фиравн зулми занжирлари чилпарчин қилинади, инсоннинг асл қадр-қиммати қайтарилади, кўк ва ернинг баракот эшиклари очилади ҳамда мусулмонлар Аллоҳнинг нозил қилган аҳкомларини тарк этган кунлари бой берган ўша олий глобал мавқеларини қайта қўлга киритадилар.

ХУБАЙБ ИБН АДИЙ РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲУ

Муҳандис Шафиқ Хамис – Яман

У Хубайб ибн Адий ибн Молик ибн Омир ибн Маждаъа ал-Авсий ал-Ансорий бўлиб, улуғ саҳобий, Исломнинг илк давридаги буюк қаҳрамонларидан бири ва Мадина аҳлидан эди.

У Набий ﷺ билан бирга Бадр ва Уҳуд ғазотларида фаол иштирок этган. Расулуллоҳ ﷺ уни Узол ва Қора қабилаларига Ислом динини ўргатиш ва Қуръон таълим бериш учун юборилган олти нафар саҳобийдан иборат махсус мафкуравий-сиёсий ҳайъат таркибида юборган эдилар.

Ибн Ҳишом ўз «Сийрат»ининг 3-жузида Хубайб ибн Адийнинг шаҳид бўлиши ҳақида «Ражиъ куни воқеаси» номли бобда шундай ҳикоя қилади: Насаб жиҳатидан Ҳавн ибн Хузайма ибн Мудрикага бориб тақалувчи икки Адноний қабила — Узол ва Қора қабилаларининг бир гуруҳи Мадинаи Мунаввара келиб, ўзларини гўёки мусулмон бўлгандек кўрсатдилар ва сиёсий фитна уюштирдилар. Улар: «Эй Аллоҳнинг Расули, ичимизда Ислом ёйилди. Бизга динни ўргатадиган, Қуръон тиловат қилиб берадиган ва Ислом шариати аҳкомларидан таълим берадиган саҳобаларингиздан бир нечтасини бирга юборинг», дедилар. Шунда Расулуллоҳ ﷺ улар билан бирга ўз саҳобаларидан олти кишини юбордилар. Уларнинг ичида Хубайб ибн Адий розияллоҳу анҳу ҳам бор эди. Улар мазкур гуруҳ билан бирга йўлга чиқиб, Ҳижоз ҳудудидаги Ҳузайл қабиласига тегишли бўлган «Ражиъ» деб аталувчи сув бўйига етганларида, ҳамроҳлари уларга нисбатан жирканч хоинлик қилдилар ва уларга

қарши Ҳузайл қабиласини ёрдамга чақирдилар. Бану Лиҳён қабиласининг қўлларида яланғоч қилич тутган аскарлари мусулмонларни қуршовга олди. Душманлар: «Аллоҳга қасамки, биз сизларни ўлдирмоқчи эмасмиз, балки сизлар орқали Макка аҳлидан (Қурайшдан) бирор моддий манфаат олишни хоҳлаймиз. Сизларни асло ўлдирмасликка Аллоҳнинг аҳду паймонини берамиз», дедилар.

Шунда саҳобалардан уч нафари: «Аллоҳга қасамки, биз ҳеч қачон ҳеч бир мушрикнинг аҳди ва шартномасини қабул қилмаймиз!» деб қатъий мафкуравий позиция эгалладилар ва охирги қонлари қолгунча мардонавор жанг қилиб, шаҳид бўлдилар. Қолган уч нафар саҳобий эса, уларнинг ичида Хубайб ибн Адий розияллоҳу анҳу ҳам бор эди, вазиятни юмшоқроқ олиб, тирик қолиш чорасини кўрдилар ва уларнинг камон иплари билан боғланишларига изн бердилар. Бироқ улардан бири — Абдуллоҳ ибн Ториқ розияллоҳу анҳу йўлда қўлини кишандан чиқариб, қиличини қўлга олди. Душман аскарлари ундан узоқлашиб, уни тошбўрон қила бошладилар ва ваҳшийларча ўлдирдилар. Унинг қабри Заҳрон воҳасида жойлашган.

Сўнгра душманлар Хубайб ибн Адий ва унинг ҳамроҳи Зайд ибн Дасина розияллоҳу анҳУммони асирликда Маккага олиб келдилар. Мақсад — уларни Маккада асирликда ушлаб турилган Ҳузайл қабиласининг икки асирига алмашиш ёки Қурайшга сотиш эди. Хубайбни Бану Асид қабиласидан бўлган Ҳужайр ибн Абу Иҳоб исмли кимса Уқба ибн Ҳорис ибн Омир учун сотиб олди. Уқба Хубайбни Бадр жангида ўзининг отаси Ҳорис ибн Омирни ўлдиргани учун хун олиш — сиёсий қасос мақсадида қатл қилмоқчи эди. Чунки Абу Иҳоб билан Ҳорис ибн Омир бир онадан туғилган ака-ука эдилар.

Хубайб ибн Адий уларнинг қўлида таъқиқланган урушсиз муқаддас ойлар (ашҳурул ҳурум) тугагунга қадар зиндонда қолди. Ҳужайр ибн Абу Иҳобнинг озод қилган чўриси Мовия (Хубайб унинг уйида занжирбанд қилиб сақланган эди) шундай ҳикоя қилади: «Қатл вақти яқинлашганда у менга: “Менга қатлдан олдин тозаланиб олишим учун бир устара юбор”, деди. Мен маҳалла болаларидан бирига ўша

устарани бериб: “Буни ичкаридаги кишига олиб кириб бер”, дедим. Аллоҳга қасамки, бола ичкарига қараб юриши билан мени даҳшатли ваҳима босди ва: “Мен нима қилиб қўйдим! Аллоҳга қасамки, ушбу асир киши мана шу болани ўлдириш орқали ўзининг қасосини олади, бир жонга бир жон бўлади”, дедим. Бироқ бола унга узатганида, Хубайб устарани унинг қўлидан олди ва болага қараб: “Жонингга қасамки, онанг менга бу тиғни бераётганда менинг хоинлик қилишимдан асло қўрқмабди-да!” деди ва болага заррача озор бермай, уни тинч қўйиб юборди» (Ибн Ҳишом сийрати, 3-жуз, 127-бет).

Қурайш кофирлари уни дорга осиш учун Танъим мавзесига олиб чиққанларида, у босқинчи тўдага қарата: «Агар мени қўйиб турсанглар, икки ракат намоз ўқиб олсам», деди. Улар: «Майли, ўқийвер», дейишди. У икки ракат намозни ниҳоятда мукаммал ва гўзал тарзда адо этди. Кейин ушбу ваҳший бўлган тўдага қараб: «Аллоҳга қасамки, агар сизлар мени ўлимдан қўрқиб намозни чўзяпти, деб ўйлашингиз хавфи бўлмаганида эди, намозимни янада узоқ ва кўп ўқиган бўлардим», деди (Ўша манба, 127-бет).

Сўнгра Хубайбни дор ёғочига кўтариб, маҳкам боғлаганларидан кейин, у ўз ҳаётини йиғилган кофирларнинг юрагини титратиб юборган улуғвор бир сиёсий дуо билан якунлади. У: «Аллоҳим! Биз Сенинг Расулингнинг чин рисолатини етказдик. Севикли Пайғамбаримизга бизга нисбатан нималар қилинаётганининг хабарини тезлик билан етказгин! Аллоҳим, буларни биттама-битта санаб қўй, уларни тарқоқ ҳолда йўқ қил ва улардан бирортасини ҳам омон қолдирма!» деди (Ўша манба, 127-128-бетлар).

Унинг бу дуоси йиғилганлардан Муовия ибн Абу Суфённи қаттиқ қўрқитиб юборди. Ҳатто улуғ саҳобий Саид ибн Омир ал-Жумаҳий одамлар орасида ўтирганида агар ушбу дуони эслаб қолса, қўрқувдан ҳушидан кетиб йиқилар эди. Ҳорис ибн ал-Барсо эса: «Ўша куни биздан бирортамиз омон қоламиз деб ўйламаган эдим», деган эди.

Шундан сўнг Хубайб дор устида туриб ушбу машҳур тарихий шеърий байтларни тиловат қилди:

Мусулмон ҳолимда ўлдирилсам гар,
Асло парво қилмам, не бўлса тақдир.
Аллоҳнинг йўлида фидо бўлса жон,
Қай ёнга йиқилиб ўлсам, барибир!

Зеро, бу қурбонлик Илоҳ Зотига,
Агар У хоҳласа, лутф айлаб олур,
Нимта-нимта бўлган, титилган тана —
Ҳар бир аъзосига барака солур!

Бану Абдуддор қабиласидан бўлган Абу Майсара исмли кофир найзани қўлига олди ва Уқба ибн Ҳориснинг ёши кичик бўлгани учун найзани унинг қўлига тутказиб, Хубайбнинг кўкрагига урдирди ва уни ваҳшийларча шаҳид қилди. Қурайш унинг муборак жасадини дорда қолдирди ва бирор мусулмон келиб уни тушириб, тупроққа дафн этмаслиги учун атрофига махсус айғоқчи ва кузатувчиларни ўрнатди.

Шоир Ҳассон ибн Собит розияллоҳу анҳу Хубайбга аза тутиб, ушбу марсияни айтган эди:

Кўзларингдан ёш оқар, тўхтамас ҳеч, айт не бу ҳол?
Тўкилар кўксингга гўё ипдан учган дур мисол.

Бул оҳим Хубайбга оид, йигит зотин сараси
Дор узра ҳеч қўрқув олмас, бўлмади ҳеч бемажол.

Бор Хубайбим, Ҳақ таоло сийласин Тубо ила,
Жаннати аълода ҳурлар суҳбатийла топ висол.

Не дейурсиз маҳшар ичра гар Набий сўрса ҳисоб,
Кўк юзида пок малоик жам бўлиб берса савол?

Ҳаққа фидо маъсумин, қай шахд ила сиз осдингиз?
Тўғрими, ўлмоғи бир золим учун бир нав ниҳол?!

Имом Табарий ўз «Тарих»ининг 2-жузида қўшимча қилишича, Хубайб ибн Адий шаҳид этилганидан сўнг, Расулуллоҳ ﷺ Маккадаги кофирлар етакчиси Абу Суфён ибн Ҳарбни йўқ қилиш учун Амр ибн Умайя ад-Домрий ва ансорлардан бўлган яна бир саҳобийни махсус

топшириқ билан Маккага юбордилар. Бироқ уларнинг режаси фош бўлиб қолди, чунки Қурайшдан бир киши Амр ибн Умайяни таниб қолди ва улар ўз мақсадларига эриша олмай ортга қайтдилар. Ўша сафарда Амр ибн Умайя ад-Домрий шундай ҳикоя қилади: «Мен айғоқчилардан хавфсираган ҳолда Хубайб осиб қўйилган дор ёғочининг ёнига яширинча келдим. Дорга чиқиб, Хубайбни боғлаб турган арқонларни ечдим. Унинг муборак жасади ерга тушди. Мен ўзимни чалғитиш учун бир оз четга олдим, сўнгра ортга ўгирилиб қарасам, Хубайбнинг жасадидан ҳеч қандай асар ҳам, суяк ҳам қолмаган эди! Гўёки ер уни ютиб юборгандек эди. Шу кундан буён Хубайбнинг жасади ёки қабри ҳақида бирор-бир асар топилган эмас» (Тарихи Табарий, 2-жуз, 541-542-бетлар). Мана шу мўъжизавий ва илоҳий ҳодиса сабабли Хубайб ибн Адий розияллоҳу анҳу Ислом тарихида «Балиъул ард» (Ер ютган зот) деган шарафли ва олий унвон билан лақабланди.

ДАВЛАТНИНГ МУШРИКЛАР БИЛАН СИЁСИЙ МУНОСАБАТЛАРИ МЕЗОНИ

Халифа Муҳаммад – Иордания

Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿وَأَذَٰنٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلنَّاسِ يَوۡمَ ٱلۡحَجِّ ٱلۡأَكۡبَرِ أَنَّ ٱللَّهَ بَرِيٓءٞ مِّنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ وَرَسُولُهُۥۚ فَإِن تُبۡتُمۡ فَهُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡۖ وَإِن تَوَلَّيۡتُمۡ فَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّكُمۡ غَيۡرُ مُعۡجِزِي ٱللَّهِۗ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِعَذَابٍ أَلِيمٖ٣﴾

«Бу Аллоҳ ва Расулидан одамларга улуғ ҳаж кунида Аллоҳ ва Унинг Расули мушриклардан безор эканини билдириш эълондир. Бас, агар тавба қилсангиз, бу сиз учун хайрлидир. Агар юз ўгирсангиз, билингки, сизлар Аллоҳни ожиз қолдирувчи эмассиз. Ва кофир бўлган кимсаларга аламли азоб хушхабарини беринг!» (Тавба сураси, 3-оят).

Ушбу муборак оят Тавба сурасидан бўлиб, у «Бароат» (безорлик, алоқани узиш) сураси деб ҳам аталади. Чунки у Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таоло ва Унинг Расули ﷺнинг мушриклардан бутунлай безор эканини олий даражада эълон қилиш билан бошланади. Айни пайтда, Аллоҳ таолонинг Ўз бандаларига қилган тавбалари ушбу сурада қайта-қайта зикр этилгани сабабли у «Тавба» сураси деб номланган.

Тавба сураси ҳижрий тўққизинчи йилда, Набий ﷺ ушбу йилги Ҳаж мавсумига улуғ саҳобий Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳуни амир қилиб тайинлаганларидан сўнг нозил бўлди. Сура нозил бўлгач, Расулуллоҳ ﷺ Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳуни ушбу сура оятларини Ҳаж мавсумида тўпланган одамларга ўқиб бериши ва янги давлатчилик қарорларини эълон қилиши учун орқаларидан юбордилар. Ваҳоланки, ўша йилгача Байтуллоҳни ҳаж қилиш

мусулмонлар учун ҳам, мушриклар учун ҳам очиқ ва эркин эди. Тавба сураси эса мусулмонларнинг мушриклар билан бўлган сиёсий ва жуғрофий алоқаларини қатъий тартибга солиш ва узиш учун нозил бўлди. Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу Ҳаж майдонида сура оятларини ўқиб бўлгач, тўпланган халойиққа қарата — Имом Қуртубий ўз тафсирида зикр қилганидек — тўртта олий сиёсий қарорни эълон қилди:

1. Бу йилдан кейин ҳеч бир кимса Байтуллоҳни яланғоч ҳолда тавоф қилмайди.

2. Кимнинг Набий ﷺ билан тузган (амалдаги) шартномаси бўлса, унинг муддати белгиланган вақтигача кучида қолади.

3. Ҳеч қандай шартномаси бўлмаган мушрикларга эса ўз ишларини тартибга солиб олишлари учун тўрт ойлик муҳлат берилади.

4. Жаннатга фақат ва фақат мўмин жонгина киради ҳамда ушбу йилдан кейин мусулмонлар ва мушриклар асло бир Ҳаж мавсумида жамланмайдилар.

Имом Термизий ушбу ривоятни ҳасану саҳиҳ ҳадис деган, шунингдек Имом Насоий ҳам уни ўз тўпламига киритган.

Ушбу сура Араб ярим оролидаги мушрикларнинг сиёсий ва ҳарбий таъсирини таг-туби билан йўқ қилиш, жамиятдаги мунофиқларнинг жирканч башарасини фош этиш учун нозил бўлди. Шу сабабли унинг номларидан бири «Фозиҳа» (расво қилувчи, шарманда этувчи) деб аталади. Содиқ мўминларнинг тавбасини қабул қилгани учун эса «Муқашқиша» (қалбларни мунофиқлик хасталигидан бутунлай тозаловчи) деб ҳам номланади. Ушбу сура бошида «Бисмиллаҳ»нинг ёзилмаганлиги сабаби шундаки, «Бисмиллаҳ» ўз бағрида чексиз раҳматни ташийди, кофир ва босқинчилардан безорлик эълон қилиш (бароат) эса раҳмат тушунчасига зиддир.

«Аллоҳ ва Расулидан эълондир» жумласи — олий маъмурий эълон ва сиёсий баёнотдир. Бу билдиришнинг бевосита Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таолога ва Унинг Расули ﷺга нисбат берилиши сабаби, бу иш оддий

башарий қарор эмас, балки бутун Ислом давлати бўйсуниши шарт бўлган, Аллоҳ томонидан нозил қилинган ва Расули етказган олий шаръий қонун ва сиёсий аҳкомдир.

«Одамларга» деган хитоб — ўша Ҳаж мавсумида ҳозир бўлган барча инсонларга, яъни мусулмонларга ҳам, мушрикларга ҳам тегишлидир. Чунки ўша давргача Байтуллоҳни ҳаж қилиш барча учун очиқ бўлган ва бу умумий хитоб орқали мушрикларнинг ўз сохта динларида туриб Каъбани зиёрат қилишларига йўл қўйиладиган энг охирги сиёсий мавсум экани қатъий муҳрланди.

«Улуғ ҳаж кунида» жумласидаги «улуғ ҳаж куни» қайси кун экани ҳақида уламолар ўртасида турли илмий қарашлар мавжуд. Айрим саҳобалар, тобеинлар ва фақиҳлар буни Зулҳижжа ойининг тўққизинчи куни — Арафа куни деб айтганлар. Бошқа бир тоифа уламолар эса буни Зулҳижжанинг ўнинчи куни — Қурбон ҳайити куни деб ҳисоблаганлар. Бироқ энг тўғри ва қувватли қараш — бу Арафа кунидир. Чунки Жаноби Пайғамбаримиз ﷺ: **«*Ҳаж — бу Арафадир*»** дея марҳамат қилганлар ва айнан шу куни барча ҳожилар Арафот тоғида ягона бир олий майдонда жамланадилар. Қурбонлик кунида эса одамлар Мино, тош отиш, тавоф ва сайъ каби турли ибодат тартиблари билан ҳар томонга тарқалиб кетадилар.

«Аллоҳ ва Унинг Расули мушриклардан безор эканини» деган жумла — эълоннинг асл сиёсий ва мафкуравий мағзидир. Яъни, Ислом давлати мустамлакачи ва кофир кучлар билан бўлган барча сиёсий ришталарни бутунлай узади. Барча қироат олимлари ушбу оятдаги «Расулуҳу» (Унинг Расули) сўзини бош келишикда (рафъ ҳолатида) ўқиганлар. Бунинг асл маъноси: «Аллоҳ мушриклардан безордир ва Унинг Расули ҳам мушриклардан безордир» деган яхлит маънони ифодалайди. Айрим муфассирларнинг бу сўзни эгалик келишигида (жарр ҳолатида) ўқиб, уни Ҳасан Басрийга нисбат беришлари мутлақо нотўғри ва ботилдир. Чунки ундай ҳолатда — Аллоҳ асрасин — «Аллоҳ мушриклардан ҳам, Ўз Расулидан ҳам безордир» деган даҳшатли ва бузуқ маъно келиб чиқади.

Бу борада наҳв (араб тили грамматикаси) тарихида ниҳоятда ибратли бир воқелик ривоят қилинади: Бир бадавий бошқа бир кимсанинг ушбу оятни хато қилиб, «Расулиҳи» деб жарр билан ўқиганини эшитиб қолади. Шунда аъробий ҳайрат билан: «Агар Аллоҳ Ўз Расулидан безор бўлган бўлса, унда мен ҳам ундан безорман!» дейди. Бу билан у қорининг қўпол хатосига мантиқий эътироз билдирган эди. Сўнгра у қорини ёқасидан бўғиб, тўғридан-тўғри Халифа Умар ибн Хаттобнинг ҳузурига судраб боради. Аъробий бўлган воқеани ва қорининг хато ўқиганини сўзлаб бергач, Халифа Умар розияллоҳу анҳу зудлик билан мусулмонларга араб тили қоидаларини (наҳвни) мукаммал ўрганишни қатъий буюради. Бошқа бир ривоятда эса, бу хатони машҳур олим Абул Асвад ад-Дуалий эшитиб, масалани Али ибн Абу Толибга етказади ва бу воқеа Ислом давлатида наҳв (грамматика) илмининг расман таъсис этилишига бош сабаб бўлади.

Ушбу оят гарчи дарак гап шаклида келган бўлса-да, у ўз моҳиятига кўра буйруқ (иншо) маъносини англатади. Яъни: «Мушрикларга бу олий безорлик қарорини расман етказинг ва эълон қилинг!» деганидир. Аллоҳ таолонинг бир нарсадан бутунлай безор бўлиши — ўша ишнинг, яъни ширк ва куфр тизимларининг қатъиян ҳаром эканига энг улкан ва мутлақ далилдир.

«Бас, агар тавба қилсангиз, бу сиз учун хайрлидир. Агар юз ўгирсангиз, билингки, сизлар Аллоҳни ожиз қолдирувчи эмассиз» жумласи — ушбу расмий баёнотдан кейин мушрикларнинг олдида турган икки йўлни очиб беради. Кимки ўз ширкидан тавба қилиб, Аллоҳ ва Расулига иймон келтирса, бу унинг дунёси ва охирати учун олий нажотдир. Аммо кимки ўз куфрида қайсарлик қилиб, Ислом давлатининг олий ҳокимиятидан юз ўгирса, у яхши билсинки, у асло Аллоҳнинг қудратидан ва Ислом армиясининг чангалидан қочиб қутула олмайди ва ўзи учун даҳшатли ҳалокатни сотиб олган бўлади.

«Ва кофир бўлган кимсаларга аламли азоб хушхабарини беринг!» жумласи — юқоридаги олий буйруқнинг изчил давомидир.

Яъни, мушрикларга эълон қилингки, ким Ислом мафкурасига бўйсунмай юз ўгирса, уни тез кунда даҳшатли сиёсий ва ҳарбий жазо кутмоқда. Аслида «хушхабар» инсонни хурсанд қиладиган хабарга нисбатан ишлатилади, бироқ бу ерда у кофирларнинг устидан аччиқ сиёсий пичинг ва истеҳзо қилиш мақсадида азоб хабарига нисбатан ишлатилган.

Бу ердаги «аламли азоб» — Ислом давлати томонидан кофирларга қарши олиб бориладиган қонуний қатл, асир олиш, уларни маҳв этиш ва бойликларини ўлжа қилишдир. Худди Аллоҳ таоло бошқа бир оятда марҳамат қилганидек:

﴿ وَأَنزَلَ جُنُودٗا لَّمۡ تَرَوۡهَا وَعَذَّبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلۡكَٰفِرِينَ٢٦﴾

«Ва У зот сизлар кўрмаган қўшинларни (фаришталарни) нозил қилди ҳамда кофир бўлганларни азоблади. Мана шу кофирларнинг (бу дунёдаги) жирканч жазосидир» (Тавба сураси, 26-оят). Ҳунайн жангида уларнинг азобланиши айнан қатл қилиниш, асирликка олиниш ва мол-мулкларининг мусулмонлар томонидан мусодара қилиниши билан амалга ошди. Яъни, ушбу оят мушрикларга нисбатан: «Белгиланган тўрт муқаддас ой тугаши билан Ислом армияси сизларга қарши уруш очади ва сизни албатта маҳв этади!» деган қатъий огоҳлантиришдир. Буни суранинг бошқа бир ояти ҳам очиқ тасдиқлайди:

﴿فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلۡأَشۡهُرُ ٱلۡحُرُمُ فَٱقۡتُلُواْ ٱلۡمُشۡرِكِينَ حَيۡثُ وَجَدتُّمُوهُمۡ وَخُذُوهُمۡ وَٱحۡصُرُوهُمۡ وَٱقۡعُدُواْ لَهُمۡ كُلَّ مَرۡصَدٖۚ﴾

«Қачонки уруш ҳаром қилинган ойлар чиқса, мушрикларни топган жойингизда ўлдиринглар, уларни асир олинглар, қуршовга олинглар ва уларнинг ҳар бир ўтиш йўлларида пистирма қўйиб ўтиринглар!» (Тавба сураси, 5-оят). Шариатда «азоб» лафзи агар бирор махсус чекловчи далил келмаса, ҳам бу дунёдаги жазони, ҳам охиратдаги жаҳаннам уқубатини бирликда қамраб олади.

Ушбу муборак оят ўзидан олдинги ва кейинги оятлар билан бирликда, Ислом давлатининг олий ташқи сиёсати (сиёсатул хорижия) пойдеворларини ва тариқат аҳкомларини мукаммал баён қилиб

беради. Бу аҳкомлар Ислом давлатининг ўз ички ҳудудида (дорул Исломда) мавжуд бўлган бошқа ёт сиёсий уюшмалар ва кучлар билан бўладиган алоқаларини қатъий мафкуравий асосда тартибга солади. Исломдаги ташқи сиёсатнинг энг бош ва ўзгармас пойдевори — Ислом даъватини бутун дунёга жиҳод орқали ёйишдир. Халифалик давлати билан бошқа кофир давлатлар ўртасидаги ҳар қандай сиёсий ёки иқтисодий алоқалар фақат ва фақат ушбу буюк Даъватнинг стратегик манфаатларига хизмат қилиши шарт ва унга асло зид келмаслиги лозим.

Бугунги кунда мусулмонларнинг ва Ислом ўлкаларидаги қўшинларнинг энг бош шаръий вазифаси — куфр диёридаги мустамлакачи йирик давлатлар билан бўлган барча жирканч сиёсий алоқаларни узиш, улар билан мусулмонларга қарши асло ҳарбий иттифоқлар тузмаслик ҳамда мўминларни қўйиб, кофирларни ўзларига дўст ва раҳнамо қилмасликдир. Асрлар давомида бўлганидек, барча мусулмонлар Ягона бир олий сиёсий тузилма — Пайғамбарлик минҳожи асосидаги рошид Халифалик соясида, Ягона бир одил Халифа раҳбарлигида бирлашишлари шартдир. Расулуллоҳ ﷺ Мадинада айнан мана шундай муаззам сиёсий тизимни барпо этган эдилар. Олий Зотдан мусулмонларнинг бугунги тарқоқ ва мазлум аҳволини тез фурсатда ушбу улуғвор Исломий зафар ва бирлик сари ўзгартиришини сўраб қоламиз.

Оқ уй босими ва мусулмон ҳукмдорларининг иродасизлиги

АҚШ президенти Дональд Трамп АҚШнинг иттифоқчиси бўлмиш Уммон агар Ҳурмуз бўғозини қайта очиш масаласида Эрон томонида турса, унга ҳужум қилиш билан таҳдид қилди. Трамп Эрон ва ушбу Кўрфаз давлатига сув йўлини назорат қилишга имкон берувчи қисқа муддатли келишувга рози бўлиш-бўлмаслиги ҳақидаги саволга жавобан, Уммон «ўзини яхши тутиши» кераклигини, акс ҳолда уларни «портлатиб юбориши»ни айтди.

Трамп Оқ уйдаги маъмурияти йиғилишида журналистларга: «Йўқ, бўғоз ҳамма учун очиқ бўлади», деди. У сўзида давом этиб: «Бу халқаро сувлардир, Уммон ҳам худди ҳамма қатори ўзини яхши тутади, акс ҳолда биз уларни портлатиб юборишимизга тўғри келади. Улар буни тушунишади ва ҳаммаси жойида бўлади», дея қўшимча қилди.

Ал-Ваъй: Трамп мусулмон ҳукмдорлари орасидан ўзини тийиб қўядиган ҳеч кимни топмагач, улар унинг назарида янада хор ва тубан бўлиб кўриндилар. Чунки бу ҳукмдорлар фақат ўз халқларини ўғирлаш, қийнаш ва бостиришга одатланган бўлиб, босқинчиларга қарши урушга тайёргарлик кўриш уларнинг вазифасига кирмайди. Агар Трамп мусулмон ҳукмдорлар ичида унга муносиб ва кескин жавоб қайтара оладиган ҳақиқий эрларни кўрганида эди, бундай аҳмоқона баёнотларни беришга асло журъат қилолмасди. Бироқ улар хорлик, тубанлик ва малайликни ўзларига сингдириб бўлганлар. Яқин келажакда барпо бўлажак Халифалик давлатигина унинг тизгинини

тортишга, тилини тийиб қўйишга ҳамда Американи Иккинчи жаҳон урушидан олдингидек ўз оролига ва яккаланишига қайтаришга қодирдир.

Озодлик бўсағасидаги синовлар: Маҳкумлар тақдири ва янги тўсиқлар

Ҳизб ут-Таҳрир Ўзбекистон матбуот офиси «Мирзиёев тузуми Зарафшон қамоқхонасидаги мусулмонларга нисбатан энг ваҳший қатағон услубларини қўлламоқда!» сарлавҳали расмий баёнот чиқарди. Баёнотда шундай дейилади: «Бизга етиб келган хабарлар ва ҳисоботларга кўра, Навоий вилоятининг Зарафшон шаҳридаги 12-сонли жазони ижро этиш муассасасида маҳбусларга нисбатан тизимли қонунбузарликлар, руҳий ва жисмоний тазйиқлар амалга оширилмоқда. Бу зулмлар айниқса панжара ортида туриб ҳам «Роббимиз Аллоҳ» деган сўзида собит турган Ҳизб ут-Таҳрир йигитларини нишонга олмоқда. Уларнинг қадр-қимматини топташ ва хорлаш мақсадида ҳақоратли иғволар уюштирилмоқда.

Золим тузум ўз ифлос чангалларини Аллоҳнинг динида собит турган йигитларга, хусусан, Зарафшондаги 12-сонли муассасада ўтирганларга қаратди. Бу гал содир этилаётган жиноятлар нафақат инсоний қадриятларга зид, балки ўз ваҳшийлиги билан ҳатто ҳайвоний инстинктлардан ҳам ўтиб кетди. Чунки унда инсон қадр-қимматини чилпарчин қилиш ва номусини топташга қаратилган жирканч иғволар ўрин олган.

Муассасанинг тезкор бўлим бошлиғи, Давлат хавфсизлик хизмати (ДХХ) подполковниги Маҳмуд Ҳусейнов ва унинг малайлари озодлик муддати яқинлашиб қолган, аммо собит турган маҳбусларни бўйсундириш, улардан мажбурий «тавба» ундириш ва иродасини синдириш учун энг тубан услубларни қўллашда давом этмоқда. Ушбу биродарлар орасида Асадуллоҳ Эшболтаев ва Сиддиқ Хўжаев бор бўлиб, уларга нисбатан «яшил модда иғвоси» қўлланилмоқда. Бу —

золим Каримов сиёсатини такрорловчи жирканч томоша бўлиб, маҳбус ухлаб ётган вақтида унга нисбатан жинсий тажовуз қилиш таҳдиди устига қурилган. Бундан мақсад — уни ушбу даҳшатли таҳдид остида сохта «тавбаномалар» ёзишга мажбурлашдир.

Бу жирканч амалиётлар мустабид тузумнинг асл башарасини ва унинг мусулмонларга бўлган ички нафрати нақадар чуқур эканини очиб ташлайди.

Бугунги кунда ушбу тузумнинг гоҳ мустамлакачи Россиянинг, гоҳ салибчи Американинг қучоғига ўзини отиб, икки арқонда ўйнаш сиёсати мана шу зулмларнинг асл манбаи ва жавҳаридир. Россия мусулмон муҳожирларни энг оғир тарзда хорлаётган бир вақтда, Трамп эса Ғазо, Эрон ва Суданда Ислом Умматининг қонини дарёдек оқизиб ётган бир пайтда, Мирзиёев тузуми ўз халқини ва диндош биродарларини энг тубан, энг жирканч услублар билан бостириш орқали уларнинг ризолигини олишга уринмоқда».

Марокаш ҳукмдорлари карнавал ҳомийси!

Ҳар Қурбон ҳайити муносабати билан «Бужлуд» ёки «Билмаун» деб аталувчи маросим марокашликлар ўртасида янги баҳсларга сабаб бўлмоқда. Баъзилар буни жамоавий хотирага сингган амазиғ маданий меросининг бир қисми деб ҳисобласа, бошқалар эса вақт ўтиши билан ўз асл маъносини йўқотган бир одат деб қарайди.

Ушбу «Бужлуд» маросимини танқид қилиб, уни «бидъат» ёки меъёрдан чиқувчи ёт амалларни ўзида жамлаган ҳодиса деб ҳисобловчи овозлар пайдо бўлаётган бир пайтда, бошқа томонлар бу халқ карнавалини ҳимоя қилиб, бу шунчаки оддий ниқобланиш эмас, балки тарих ва ўзликнинг туб илдизларига бориб тақалувчи номоддий меросдир, шу боис уни йўқ қилиш эмас, балки тузатиш керак, дея таъкидламоқдалар.

Ал-Ваъй: Марокаш ҳукмдорлари юртни вайрон қилганларидан кейин, эндиликда унинг аҳлини кофир ва фожирларга айлантириш

учун жон-жаҳдлари билан ҳаракат қилмоқдалар. Мусулмонлар қурбонлик қилаётган ва Аллоҳни улуғлаётган муқаддас кунларда Марокашдаги фожир тузум қадимги жоҳилият ва бутпарастлик ифлослигини тирилтиришни хоҳламоқда. Бу қандайин мудҳиш қарама-қаршилик! Улар олий ва муқаддас қадриятлар ўрнига тубан ва ифлос нарсаларни олиб келмоқдалар. Аллоҳни улуғлаш, таҳлил ва такбир айтиш кунларини ширк, ифлослик ва ҳайвоний ҳайқириқлар кунига айлантирмоқдалар! Бу — мусулмон фарзандларини чалғитишга қаратилган расмий давлат сиёсатидир. Қадимги бутпарастлик ва жоҳилият Ислом фарзандларига «фольклор» ва беҳуда кўнгилочарлик ниқоби остида тақдим этилмоқда. Чорва молларининг терилари ва шохларига бурканиб, эски бутпарастлик маросимларини ўтказиш мавсумида уларга ширк ва куфр шунчаки ҳазил-ҳузил сифатида сингдирилмоқда.

Сурияда «Авраам ҳаракати» очиқчасига фаолият юритмоқда

Сўнгги ҳафталарда «Авраам ҳаракати» Сурия жамиятининг турли қатламлари билан алоқа каналларини очиш мақсадида бир қатор тайинловларни амалга ошириб, ўз фаолиятини кучайтирди. Шу муносабат билан, муҳандис Жамол Саббоғ раҳбарлигидаги Сурия «Авраам ҳаракати» Муҳаммад Иброҳим Ас-Саййидни алавийлар ўртасидаги ҳаракат раҳбари, доктор Жозеф Фриуни сурёнийлар ўртасидаги ҳаракат раҳбари этиб тайинлаш ҳақида қарор чиқарди. Шунингдек, доктор Самер Ал-Аҳмад ҳуқуқий қўмита раҳбари, Сами Нофеъ эса медиа қўмитаси раҳбари этиб тайинланди.

Бунга параллел равишда, «Дунё Авраам ҳаракати» асосчиси Том Вагнер ўтган 13 май куни Мажд Жубайлийни ҳаракатнинг алавийлар жамиятидаги махсус вакили этиб тайинлаганини эълон қилди. Ҳаракатнинг Суриядаги раҳбарияти эълон қилган баёнотда улар мулоқот, хилма-хиллик ва биргаликда яшаш тамойилларига содиқ

эканликларини ҳамда нафрат ва экстремизм нутқларини рад этишларини таъкидладилар.

Ал-Ваъй: Ҳукмдорлар Ислом шариатига ва уни талаб қилаётган халқ иродасига эмас, балки Ғарбга суянганларида, бунинг натижаси фақат ўзларини молиялаштираётган хорижий кучлардан буйруқ олиш бўлади. Ўша ташқи кучлар сизни аввал «террорчи» деб эълон қилади, кейин эса уларнинг айтганини қилиб, розилигини олганингизда бу тамғани олиб ташлайди. Оқибатда, мусулмон ерларига суқиб кирилган заҳарли ханжар бўлмиш яҳуд вужуди билан алоқаларни нормаллаштиришга ва сохта «Авраам дини»ни тарғиб қилишга рози бўлинади. Сиёсий партиялар орқали ушбу куфр динига даъват қилиш учун кенг йўл очиб берилаётган бир пайтда, Ислом ғоявий лойиҳасини кўтариб чиққан холис даъватчиларга сиёсий-ҳизбий фаолият олиб бориш қатъиян тақиқланмоқда.

Томас Фридман: Трамп Эрон урушида қанча аччиқ қадаҳларни сипқоради?

«Нью Йорк таймз» газетаси шарҳловчиси Томас Фридманнинг таъкидлашича, Американинг Эронга қарши уруши борасида фақат иккита савол қолган: биринчиси — АҚШ президенти Дональд Трамп ушбу урушни энг минимал ютуқлар билан тугатиш учун қанча аччиқ алам қадаҳларини сипқоришига тўғри келади? Иккинчиси — Трамп ўзи сипқораётган ушбу аччиқликни гўёки олийжаноб таом деб даъво қиладими?

Фридманнинг қўшимча қилишича, агар бу Эроннинг ядровий қурол ясаш даражасига яқин бўлган 1000 килограммга яқин бойитилган урандан воз кечишига олиб келса, Трампнинг кўплаб аччиқ қадаҳларни ичишига, ҳатто у ваъда қилган Эроннинг «шартсиз таслим бўлиши» амалга ошмаса ҳам қарши эмас. Чунки бу Эроннинг ядровий бомбага эга бўлиш бевосита таҳдидини йўқ қилади.

Унинг урғулашича, бу мақсадга эришилган тақдирда ҳам, Трамп мукаммал ва жозибали келишувга эришди деб айтолмаймиз. Зеро, ушбу юқори даражада бойитилган уранни хавфсизлантириш тизимни ҳокимиятда сақлаб қолиш билан бирга, унинг қўлида 10 тоннага яқин паст даражада бойитилган уранни қолдиради ва уни янада хавотирли даражада кучайтиради.

Тарих шуни ёзиб қолдирадики, Трамп ва унинг миллий хавфсизлик жамоаси — вице-президент Жей Ди Вэнс, мудофаа вазири Пит Хегсет ва давлат котиби Марко Рубио Эрон ўз халқи қаршисида энг заиф ҳолатда турган бир пайтда унга қайта жонланиш имкониятини берган жамоа бўлди.

Фридманнинг фикрича, Эроннинг ядровий бомба даражасига яқин бўлган уша урандан воз кечишининг ягона йўли — Америкaнинг Эрон нефт экспортига қўйган тақиқларини бекор қилувчи ва Теҳронга қарши жорий этилган иқтисодий санкциялар тармоғини парчаловчи янги келишув доирасидагина амалга ошиши мумкин. Бу эса Эрон тузумига улкан молиявий манба беради ва у ушбу маблағларни мухолифатни сотиб олишга, ички намойишларни бостиришга ҳамда Ливан, Ироқ ва Ямандаги ўз малайларини молиялаштиришда давом этишга сарфлайди.

Муаллиф қуролланишни чеклаш бўйича эксперт ва «Ашаддий давлатлар ва Америка ташқи сиёсати» китоби муаллифи Роберт Литвакнинг сўзларидан иқтибос келтиради: «Трамп ўзи танлаган ушбу урушни Теҳрондаги тузумни ўзгартириш мақсадида бошлаган эди, бироқ эндиликда у буни Обама 2015 йилда музокара олиб борган ва Эроннинг ядровий амбицияларини чеклаган, кейинчалик Трамп 2018 йилда «енгилтаклик» билан воз кечган ўша келишувнинг ўзгартирилган версияси билан тугатиш арафасида турибди».

Фридманнинг қўшимча қилишича, Трамп ва унинг миллий хавфсизлик жамоаси урушдан олдин ҳеч қандай сценарийларни пухта ишлаб чиқмаган кўринади. Улар фақатгина яҳуд тўдасининг раҳнамоси, қонхўр малай Беньямин Нетаньяхунинг «Эрон тузуми бир

неча ҳафталик шиддатли бомбардимонлардан сўнг ағдарилади ва қулайди» деган сохта ваъдаларига суяниб қолдилар. Улар Эрон қуршовда қолган вақтда нималар қилиши мумкинлигини олдиндан кўра олмадилар.

Эроннинг биринчи қилган иши — дунё хом нефтининг қарийб 20 фоизи ўтадиган ҳаётий муҳим йўл бўлмиш Ҳурмуз бўғозини ёпиб қўйиш бўлди. Бу эса глобал миқёсда ёнилғи нархларининг кескин кўтарилишига олиб келди. Бундан ташқари, Эрон шунчаки бир нечта дронлар, қанотли ракеталар ва Инқилоб муҳофизларининг оз сонли аскарлари билан Америка ва жаҳон иқтисодиётини бўғиб қўйиш имкониятига эга эканлигини кашф қилди, деб ёзади Фридман.

Бошқача айтганда, Трамп ва Нетаньяху ўзларининг миллиардлаб долларлик гигант ҳарбий тизимлари орқали Эронни бомбалаб, уни оммавий қирғин қуроли компонентларидан воз кечишга мажбур қила оламиз деб ўйлаган эдилар, бироқ улар Эроннинг ўз қўлидаги «оммавий фалаж қилиш қуроли»ни кашф қилишига сабабчи бўлдилар.

Шарҳловчининг таъкидлашича, бу енгилтак қадамлар Эрон тузумига ўзининг энг бебаҳо ва доимий қуроли — дунёдаги энг муҳим нефт жумрагини хоҳлаган вақтида ёпиб қўйиш аҳамиятини англаб етишига имкон берди. Трампнинг буни олдиндан кўра олмагани табиийдир, чунки у ўзини гўёки ҳамма нарсани биладигандек кўрсатади, ваҳоланки у аслида ҳеч нарсани билмайди.

ИЛОҲИЙ БАЁН ГЎЗАЛЛИГИ: ҚУРЪОНДАГИ ҚЎРҚУВ СИНОНИМЛАРИ

Оиша Аз-Заътарий – Фаластин

Араб тилидаги лафзлар ўртасидаги муқобиллик (синонимия) тилнинг энг юксак балоғат ва маҳорат намуналаридан бири ҳисобланади. Истилоҳда у — турли лафзларнинг айнан бир маънони ёки ўзаро жуда яқин мазмунларни ифодалашидир. Луғавий жиҳатдан эса, «Лисонул араб» китобида келганидек: «Радафа — эргашди, изма-из келди демакдир. Бирор нарсанинг ортидан келувчи ҳар бир нарса унинг “ридфи” (эргашувчиси) бўлади. Агар нарсалар бир-бирининг ортидан изма-из келса, бунга тародуф (муқобиллик) дейилади». Масалан, Бадр жанги ҳақидаги оятда Олий Зот шундай марҳамат қилади:

﴿إِذۡ تَسۡتَغِيثُونَ رَبَّكُمۡ فَٱسۡتَجَابَ لَكُمۡ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلۡفٖ مِّنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ مُرۡدِفِينَ٩﴾

«Ўшанда Парвардигорингиздан ёрдам сўраганингизда, У сизларга: “Албатта, Мен сизларга бирин-кетин (мурдифийн) келувчи мингта фаришта билан ёрдам бергувчиман”, деб ижобат қилган эди» (Анфол сураси, 9-оят). Бу ердаги «мурдифийн» сўзи — фаришталарнинг бир гуруҳ ортидан иккинчи гуруҳ бўлиб, кетма-кет, изма-из келишини англатади. Олимларнинг таъкидлашича, айнан бир маънони англатувчи турли лафзларнинг «тародуф» деб номланишига сабаб — уларнинг ўша ягона маънони ифодалаш учун бир-бирининг ортидан изма-из келишидир.

Тилшунос олимлар умуман араб тилида ва хусусан Муқаддас Қуръони Каримда муқобил (синоним) сўзларнинг мавжудлиги борасида ўзаро ихтилоф қилганлар ва икки йирик оқимга бўлинганлар:

Биринчи тоифа :Қуръонда ва араб тилида муқобиллик мавжуд деб ҳисоблайдилар. Улар бунинг бир неча асосий сабабларини кўрсатиб ўтадилар:

- **Араб қабилалари лаҳжаларининг хилма-хиллиги :**Турли қабилалар айнан бир нарсани ифодалаш учун турли сўзларни ишлатганлар. Бунга Имом Бухорий ўз «Саҳиҳ»ида Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилган машҳур ҳадис яққол мисолдир: Расулуллоҳ ﷺ айтдилар: «**Икки аёл ўз фарзандлари билан бирга эдилар. Тўсатдан бўри келиб, улардан бирининг боласини олиб кетди. Шунда шериги: “Бўри сенинг болангни олиб кетди”, деди. Иккинчиси эса: “Йўқ, сенинг болангни олиб кетди”, деди. Иккиси ҳукм сўраб Довуд (алайҳиссалом) ҳузурига боришди. Довуд болани катта аёлга беришга ҳукм қилди. Улар Довуд ўғли Сулаймон (алайҳиссалом) ҳузурига чиқиб, воқеани айтиб беришди. Сулаймон: “Менга пичоқ (сиккийн) олиб келинглар, уни иккисининг ўртасида тенг бўламан”, деди. Шунда кичик аёл: “Ундай қилманг, Аллоҳ сизни раҳм қилсин, бола уники!” деб йиғлади. Сулаймон болани кичик аёлга беришга ҳукм қилди** .«Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу айтади» :**Аллоҳга қасамки, мен “сиккийн” (пичоқ) сўзини фақат ўша куни эшитганман. Биз ўз лаҳжамизда пичоқни фақат “мудят” деб атар эдик».** Демак, «сиккийн» ва «мудят» сўзлари турли лаҳжаларда ишлатилган тўлиқ муқобил сўзлардир.

- **Сифатларнинг вақт ўтиши билан номга айланиши :**Араблар бирор нарсанинг ўзига хос хусусиятларини ифодаловчи сифатларни кўп қўллаганлар ва вақт ўтиши билан бу сифатлар ўша нарсанинг бош номига айланиб кетган. Масалан, қиличнинг жуда кўп номлари бор: «Муҳаннад» (Ҳиндистонда ясалган қилич), «Ҳусом» (қатъий кесувчи, қонни ёки душманни кесувчи). Худди шунингдек, шернинг (арслоннинг) юзга яқин номлари мавжуд бўлиб, улар аслида шернинг сифатларидир. Масалан: «Лайс» (шиддатли ва қувватли), «Ғазанфар» (йирик гавдали ва баҳайбат). Булар аслида оддий сифатлар бўлган, кейинчалик араблар уларни шернинг бевосита номлари сифатида қабул қилганлар.

Иккинчи тоифа : Араб тилида ва айниқса Муқаддас Қуръони Каримда мутлақо бир хил маънодош (синоним) сўзлар мавжуд эмас, деб ҳисоблайдилар. Уларнинг фикрича, муайян бир тушунчани ифодалаш учун ишлатилган ҳар бир алоҳида лафз ўз бағрида ниҳоятда нозик ва бетакрор бир маъно фарқини ташийди. Бу нозик фарқ ўша сўзни бошқа яқин сўзлардан ажратиб туради ва оятнинг умумий балоғати ҳамда мўъжизавийлик даражасини юксалтиради.

Шу сабабли, муқобиллик (синонимия) тилда ҳар икки ҳолатда ҳам учрагани боис, унга «бир хил маънони ёки ўзаро яқин мазмунларни ифодаловчи турли лафзлар» деб таъриф берилади. Масалан, Ибн Таймия араб тилида муқобил сўзлар учраб туришини, аммо бу кам кузатиладиган ҳодиса эканини айтади. Қуръони Каримда эса бу ҳолат деярли йўқ ҳисобидир. Чунки синоним деб ҳисобланган ҳар бир лафз, аслида, ўз ўрнида бошқа ҳар қандай сўздан кўра юксакроқ аниқлик ва балоғат билан алоҳида бир маънони ифодалайди. Бу эса Қуръони Каримнинг баёний мўъжизаси, унинг сўз танлаш ва ифодалашдаги юксак нозиклиги ҳамда балоғатининг бош қирраларидан биридир. Ибн Таймия ўзининг «Муқаддима фи усулит тафсир» (Тафсир усулларига кириш) китобида шундай ёзади: «Араб тилида синоним сўзлар кам учрайди, Қуръон лафзларида эса у жуда нодир ёки мутлақо йўқ ҳисобидир. Бир лафзнинг ўрнини иккинчи бир лафз билан алмаштирганда, у аввалгисининг барча маъноларини тўлиқ ифодалаб бериши жуда қийин. Бор-йўғи унга яқинроқ мазмунни англатиши мумкин, холос. Мана шунинг ўзи Қуръон мўъжизакорлигининг бош сабабларидандир».

Умуман олганда, тилда синоним сўзларнинг мавжудлигини тан олиш тилни ўрганишни ва унинг турли қирраларини ўзлаштиришни анча осонлаштиради. Айниқса мактаб ва университет талабалари, араб тилини ўрганишни энди бошлаганлар ва араб бўлмаган халқлар (ажамлар) учун бу жуда фойдалидир. Бу ҳолат ўрганувчига тилнинг нақадар кенг, сўзларга бой ва сермазмун эканини англашга ҳамда унинг луғат бойлигини оширишга хизмат қилади. Қолаверса, муқобил

сўзларни ва улар ўртасидаги нозик маъно фарқларини ўрганиш инсоннинг сўз бойлигини бойитади, унинг матнларни, хусусан Қуръони Карим оятларини англаш ва идрок этиш қобилиятини ўстиради. Оқибатда инсон араб тилининг нақадар балоғатли эканини ҳамда Қуръоннинг мўъжизавий сирларини (оз бўлса-да) чуқуррок ҳис қила бошлайди.

Қуръони Каримда, умумий маънода, бир-бирига синонимдек туюладиган кўплаб лафзлар келган. Лекин уларнинг ҳар бири, гарчи мазмунан жуда яқин бўлса-да, ўзига хос алоҳида бир маънога ишора қилади ва унинг ўрнини бошқа сўз босоламайди. Ушбу мақоламизда биз айни **«хавф» (қўрқув)** лафзи ва унинг Қуръони Каримдаги муқобилдошлари (синонимлари) устида тўхталамиз.

Аслида қўрқув — Аллоҳ таоло инсон руҳиятига сингдирган фитрий (табиий) бир туйғудир. Инсон зоти табиатан ўз вужудида қўрқув ҳиссини ташиб юради. Одамлар айрим умумий хавф-хатарлар қаршисида бир хил қўрқувни ҳис қилсалар, бошқа баъзи масалаларда уларнинг қўрқув даражаси турлича бўлади. Баъзан инсонда ҳеч қандай реал сабабсиз ҳам қўрқув пайдо бўлиши мумкин. Бу шунчаки қуруқ ваҳмият ёки руҳий ҳолат асосида юзага келади ва инсон аслида қўрқишга арзимайдиган, хавфсиз нарсалардан ҳам хавфсирай бошлайди.

Қўрқув туйғусини ҳам, худди бошқа ички туйғулар каби, инсон ўз фикрлари ва тушунчалари орқали жиловлаши, назорат қилиши мумкин. Инсон бу ҳисни тўғри йўналишга буришга қодир ва унга бутунлай асир бўлиб қолмаслиги лозим. Қуръони Карим мўмин бандaнинг руҳиятини мана шундай юксак тарбиялайди. У инсондаги хафалик, хурсандчилик, яхши кўриш, нафратланиш ва ғазаб каби туйғуларни тўғри жиловлашга йўллайди, токи инсон Буюк Парвардигор у учун ихтиёр қилган ўша олий мақомга кўтарилсин. Масалан, Ислом мусулмон кишини шайтондан ва унинг малайларидан қўрқишдан қайтаради ва фақатгина Азиз ва Жалил бўлган Аллоҳдангина қўрқишга буюради. Бу эса инсон ўз қўрқувини

тушунчалар ва мустаҳкам ақида ёрдамида назорат қила олишини, унга мағлуб бўлмаслигини англатади. Аллоҳ таоло Оли Имрон сурасида шундай марҳамат қилади:

﴿إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوۡلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمۡ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ١٧٥﴾

«Албатта, ўша (ваҳималарни тарқатувчи) шайтоннинг ўзидир, у сизларни ўз дўстларидан (малайларидан) қўрқитмоқчи бўлади. Бас, агар мўмин бўлсангиз, улардан қўрқманглар, фақат Мендангина қўрқинглар!» (Оли Имрон сураси, 175-оят). Ушбу муборак оят Аллоҳдан қўрқишга буюриб, шайтоннинг югурдакларидан қўрқишни қатъиян тақиқламоқда. Бу эса ҳақиқий иймоннинг табиий натижаси ҳамда иймон мусулмон қалбига сингдирган ўша олий тасаввурларнинг бош маҳсулидир.

Шу сабабли, мўмин кишидаги қўрқув уни жиловлаб турадиган олий тушунчалар билан боғлиқ бўлиши шарт. Шу мақсадда Қуръони Карим мўмин бандага Аллоҳни ва Унинг олий сифатларини, Охират кунини, унинг даҳшатлари ва дўзах азобини доимо эслатиб туради. Айни пайтда, золимларнинг ваҳшийлиги ва тажовузини унинг кўзига арзимас қилиб кўрсатади. Агар бутун инсоният тўпланиб, унга бирор зарар ёки озор етказмоқчи бўлса ҳам, Аллоҳнинг изнисиз бунга асло қодир бўлолмасликларини баён қилади. Аллоҳ таоло Юнус сурасида шундай марҳамат қилади:

﴿وَإِن يَمۡسَسۡكَ ٱللَّهُ بِضُرّٖ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَۖ وَإِن يُرِدۡكَ بِخَيۡرٖ فَلَا رَآدَّ لِفَضۡلِهِۦۚ يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦۚ وَهُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ١٠٧﴾

«Агар Аллоҳ сени бирор зарар (мусибат) билан ушласа, Уни Ўзидан бошқа ўша зарарни аритувчи йўқдир. Агар сени бирор хайр-барака билан ирода қилса, Унинг фазлини қайтарувчи ҳам йўқдир. У Зот ушбу фазлини Ўз бандаларидан кимга хоҳласа ўшанга етказур. У Мағфиратли ва Раҳмлидир» **(**Юнус сураси, 107-оят).

Имом Термизий Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳумодан ривоят қилган ҳадисда Расулуллоҳ ﷺ шундай марҳамат қилганлар: «**Эй болакай, мен сенга бир неча калималарни ўргатаман: Аллоҳни**

динини муҳофаза қил, Аллоҳ сени муҳофаза қилади. Аллоҳни ёд ол, Уни рўбарўнгда топасан. Агар сўрасанг, фақат Аллоҳдан сўра. Агар ёрдам тиласанг, фақат Аллоҳдан ёрдам тила. Ва яхши билгинги, агар бутун халқ тўпланиб, сенга бирор манфаат етказмоқчи бўлса, фақат Аллоҳ сен учун ёзиб қўйган нарса билангина манфаат етказа оладилар. Агар улар тўпланиб, сенга бирор зарар етказмоқчи бўлсалар, фақат Аллоҳ сенинг зарарингга ёзиб қўйган нарса билангина зарар етказа оладилар. Қаламлар кўтарилган ва саҳифалар қуригандир».

Қуръони Карим мўмин инсоннинг қалбидан бу дунёдаги кўплаб сохта қўрқувларни чиқариб ташлайди ва уларни арзимас қилиб қўяди. Шунингдек, уламоларни ва даъватчиларни кўпгина қўрқувлардан қайтаради. Масалан, ризқнинг камайиб кетишидан ёки ўлимдан қўрқишни тақиқлайди, чунки буларнинг бари фақат Аллоҳнинг олий амри ва қазоси билан бўлади. Худди шунингдек, золимлар ва душманлар томонидан инсонларни қўрқитиш учун қўлланиладиган қатл, қамоқ ва қийноқлар мусулмон кишини жанг майдонида ёки сиёсий курашда қўрқоқлик қилишга ундамаслиги лозим. Бундан мақсад — мўминнинг қалбидаги Аллоҳдан ва Унинг аламли азобидан бўлган қўрқуви, бошқа ҳар қандай махлуқдан бўлган қўрқувдан чандон устун ва шиддатли бўлишини таъминлашдир.

Шу билан бирга, Қуръон баъзи қўрқувларни мўминларнинг Аллоҳга, Унинг чексиз қудратига, кучига ва олий тадбирига бўлган иймонларини синовчи бир имтиҳон (ибтило) қилиб белгилайди. Бундай синовлар мўминлардан чиройли сабр, сабот ва Аллоҳдан ёрдам сўрашни талаб қилади. Аллоҳ таоло Бақара сурасида айтади:

﴿وَلَنَبۡلُوَنَّكُم بِشَيۡءٖ مِّنَ ٱلۡخَوۡفِ وَٱلۡجُوعِ وَنَقۡصٖ مِّنَ ٱلۡأَمۡوَٰلِ وَٱلۡأَنفُسِ وَٱلثَّمَرَٰتِۗ وَبَشِّرِ ٱلصَّٰبِرِينَ١٥٥﴾

«Албатта, Биз сизларни бир оз қўрқув, очлик, молларга, жонларга ва меваларга нуқсон етказиш билан синаймиз. (Эй Пайғамбар), ушбу синовларга сабр қилувчиларга хушхабар беринг!” **(**Бақара сураси, 155-оят) .

Қўрқув — фитрий ҳодиса бўлгани учун инсон руҳиятида албатта содир бўлади. Бироқ Ислом мўмин бандадан ушбу қўрқув уни бирор шаръий тоатдан (масалан, жиҳод ёки ҳақ сўзни айтишдан) тўсиб қўймаслигини ёки бирор жирканч маъсиятга ва хоинликка бошламаслигини қатъий талаб қилади. Муборак набавий сийрат ва улуғ саҳобаларнинг ҳаёти инсон қалбини қўрқув қамраган, бироқ бу қўрқув уларни Аллоҳ рози бўладиган буюк қаҳрамонликлар ва олий шараф майдонларидан асло тўсиб қололмаган кўплаб жонли воқеаларга бойдир. Масалан, Хандақ (Аҳзоб) ғазотида Мадинаи Мунаввара кофирлар иттифоқи томонидан тўлиқ қуршовга олинганида, Қуръони Карим ўша даҳшатли вазиятни Аҳзоб сурасида шундай тасвирлайди:

﴿إِذۡ جَآءُوكُم مِّن فَوۡقِكُمۡ وَمِنۡ أَسۡفَلَ مِنكُمۡ وَإِذۡ زَاغَتِ ٱلۡأَبۡصَٰرُ وَبَلَغَتِ ٱلۡقُلُوبُ ٱلۡحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا١٠﴾

«Ўшанда улар сизларнинг юқори томонингиздан ҳам, қуйи томонингиздан ҳам бостириб келган эдилар. Ўшанда кўзлар даҳшатдан ўқрайган, юраклар эса ҳалқумга келиб қолган эди ва сизлар Аллоҳ ҳақида турли гумон хаёлга бора бошлаган эдингиз». **(**Аҳзоб сураси, 10-оят).

Имом Табарий ўз тафсирида ушбу оятни шундай шарҳлайди: «“Кўзлар қотиб қолган” жумласи — даҳшатдан қотиб, бир нуқтага тикилиб қолишни англатади. “Юраклар ҳалқумга келиб қолган” жумласи эса — қалблар олий ваҳима, қўрқув ва даҳшатнинг зўридан ўз жойларидан қўзғалиб, ҳалқум (бўғиз) бўсағасига келиб қолганини ифодалайди». Шунга қарамай, улуғ саҳобалар Расулуллоҳ ﷺ нинг олий қўмондонликлари остида ушбу мудҳиш воқеада тоғдек маҳкам турдилар. Улар атрофни қамраб олган умумий қўрқув ва таҳлика муҳитига қарамай, жанг майдонида мислсиз шижоат, мардлик ва ҳақиқий сиёсий-ҳарбий қаҳрамонлик намуналарини намойиш этдилар.

Ислом ўз фарзандлари қалбига юксак шижоатни сингдиради ва қўрқоқликни бутунлай улоқтиради. Зеро, Расулуллоҳ ﷺ бир қанча иллатлардан, жумладан, қўрқоқликдан доимо паноҳ тилаганлар. Имом

Бухорий ўз «Саҳиҳ»ида Саъд ибн Абу Ваққос розияллоҳу анҳудан ривоят қилади: «*Набий ﷺ бизга худди ёзишни ўргатгандек, ушбу калималарни ўргатар эдилар:* **“Аллоҳим, мен Сендан бахилликдан паноҳ тилайман, Сендан қўрқоқликдан паноҳ тилайман, умрнинг энг хор (кексалик) даврига қайтарилишдан паноҳ тилайман, дунё фитнасидан ва қабр азобидан паноҳ тилайман“**». Имом Абу Довуд Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилган ҳадисда эса Расулуллоҳ ﷺ шундай марҳамат қиладилар: «**Эркак кишидаги энг ёмон иллат — титроққа солувчи бахиллик ва юракни суғуриб олувчи (ҳалқумга келтирувчи) қўрқоқликдир**».

Мўмин бандaнинг ўз Парвардигоридан қўрқишидан кутиладиган энг олий мақсад — бу тақводир. Агар Аллоҳдан бўлган қўрқув инсонни тақвога бошламаса, унда ҳеч қандай хайр йўқдир. Тақво сўзи луғатда, «Лисонул араб» китобида келганидек, «вақо» (сақлади) ўзагидан олинган бўлиб, бирор нарсани ўзига озор берадиган хавф-хатардан ҳимоя қилиш ва асрашни англатади. Аллоҳ таоло Муддассир сурасининг 56-оятида айтади:

﴿ هُوَ أَهۡلُ ٱلتَّقۡوَىٰ وَأَهۡلُ ٱلۡمَغۡفِرَةِ٥٦﴾

*«**У Зот тақво қилинишга лойиқ (аҳлут тақво) ва мағфират қилишга лойиқ Зотдир**».* Имом Табарий ушбу оятни шундай тафсир қилади: «*Аллоҳ бандалари Ўзига маъсият (гуноҳ) қилишдан ва Унинг уқубатига учрашдан қўрқишларига, Унинг тақиқларидан узоқ бўлиб, тоатига шошилишларига лойиқ бўлган ягона Зотдир. „Мағфират қилишга лойиқ“ дегани эса — агар бандалар мана шундай йўл тутсалар ва гуноҳларидан тавба қилсалар, У Зот уларнинг хатоларини кечиришга ва уларни асло жазоламасликка лойиқ Зотдир*». Шунингдек, «Лисонул араб»да Марям сурасининг 18-оятидаги:

﴿قَالَتۡ إِنِّيٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيّٗا١٨﴾

*«**(Марям фариштага қараб): „Агар тақводор (тақийян) бўлсанг, албатта мен сендан Раҳмонга паноҳ тилайман“, деди**»* оятининг

шарҳида шундай дейилади: «*Яъни, мен сендан Аллоҳга паноҳ тилайман, агар сенда ҳақиқий тақво бўлса, менинг Аллоҳдан паноҳ сўраганимни эшитиб, ўз туйғуларингни жиловлайсан ва менга озор беришдан тўхтайсан*».

Истилоҳда эса, Аллоҳдан тақво қилиш — инсонни ўзи хавфсираётган ўша аламли азобдан сақланиш учун амал қилишга мажбур этувчи соғлом қўрқувдир. Яъни, мўминни Аллоҳнинг буйруқларини бажаришга ва тақиқларидан қайтаришга ундовчи олий кучдир. Шу сабабли улуғ саҳобий Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу тақвога шундай мукаммал таъриф берган эдилар: «*Тақво — Буюк Зотдан қўрқиш, нозил қилинган Китобга мувофиқ амал қилиш, озгина дунёвий насибага рози бўлиш ва ушбу ўткинчи дунёдан кетиш кунига изчил тайёргарлик кўришдир*». Демак, тақво — бу қўрқув, умид ва амалнинг бирлигидир. Талқ ибн Ҳабиб эса шундай деган: «Агар жамиятда фитналар бош кўтарса, уларни тақво билан ўчиринглар. Одамлар: „Тақво нима?“ деб сўрашганда, у: „Тақво — Аллоҳнинг раҳматидан умид қилган ҳолда, Аллоҳнинг нури (илми) асосида Унинг тоатини адо этишингдир. Шунингдек, Аллоҳнинг азобидан қўрққан ҳолда, Аллоҳнинг нури асосида Унинг маъсиятларини тарк этишингдир“, дея жавоб берди».

Муқаддас Қуръони Карим оятлари жуда кўп ўринларда тақво билан илмни ўзаро чамбарчас боғлаб келади. Масалан, Бақара сурасининг бир нечта оятларида шундай марҳамат қилинади:

- ***«Аллоҳдан тақво қилинглар ва билингларки, албатта Аллоҳ тақводорлар билан биргадир»*** (Бақара сураси, 194)
- ***«Аллоҳдан тақво қилинглар ва билингларки, албатта*** **Аллоҳнинг азоби шиддатлидир**» (Бақара сураси, 196-оят)
- ***«Аллоҳдан тақво қилинглар ва билингларки, албатта сизлар Унинг ҳузурида тўпланурсизлар»*** (Бақара 203-оят)

- ***«Аллоҳдан тақво қилинглар ва билингларки, албатта сизлар Унга рўбарў бўлувчидирсизлар. Ва мўминларга хушхабар беринг!»*** (Бақара сураси, 223-оят)
- ***«Аллоҳдан тақво қилинглар ва билингларки, албатта Аллоҳ ҳар бир нарсани Билгувчидир»*** (Бақара сураси, 231)
- ***«Аллоҳдан тақво қилинглар ва билингларки, албатта Аллоҳ қилаётган амалларингизни Кўриб тургувчидир»*** (Бақара сураси, 233-оят)

Мана шу тарзда Қуръони Карим мўмин бандага турли ҳақиқатларни, мўминларнинг аҳволини ва Охират кунининг воқеликларини мукаммал таълим беради ва танитади. Бундан кўзланган бош мақсад — ушбу олий маърифат ва илм инсон қалбида гоҳ қизиқтириш (тарғиб), гоҳ қўрқитиш (тарҳиб) орқали ҳақиқий тақвони шакллантирувчи ва ҳаракатга келтирувчи асосий турткига айланишидир.

Хашят (қўрқув ва таъзим):

«Лисонул араб» китобида келганидек, луғатда хашят — қўрқув демакдир. «Хашияр рожулу яхша хашятан» жумласи эса, киши қўрқди деган маънони англатади. Аллоҳ таолонинг Каҳф сурасидаги:

﴿... فَخَشِينَآ أَن يُرۡهِقَهُمَا طُغۡيَٰنٗا وَكُفۡرًا ٨٠﴾

*«...**Бас, биз ота-онасига зулм ва куфрни юклаб қўйишидан қўрқдик (фахашийна)**»* ояти ҳақида Фарро: «*Фахашийна — билдик (англадик) маъносидадир*», деган бўлса, Зажжож: «*Бу Хизр алайҳиссаломнинг гапи бўлиб, ёмон кўрдик, истамадик маъносидадир*», деб айтган. Холид ибн Валид розияллоҳу анҳунинг Мўъта жангида байроқни қўлга олгани ҳақидаги ҳадисда «**хоша биҳим**» жумласи келган бўлиб, бу — уларни асради, эҳтиёт қилди ва уларга зарар етишидан ҳазир бўлиб, ортга чекинди деган маънони англатади.

Истилоҳда эса хашят — бирор зарар ёки озор етишидан қаттиқ ҳазир бўлиш (эҳтиётланиш) ва сақланиш билан йўғрилган қўрқувдир. Яъни, инсон хавф-хатарнинг содир бўлишидан қўрқади ва ундан эҳтиёт

чораларини кўради. Аллоҳ таоло Нисо сурасининг 9-оятида шундай марҳамат қилади:

﴿وَلۡيَخۡشَ ٱلَّذِينَ لَوۡ تَرَكُواْ مِنۡ خَلۡفِهِمۡ ذُرِّيَّةٗ ضِعَٰفًا خَافُواْ عَلَيۡهِمۡ فَلۡيَتَّقُواْ ٱللَّهَ وَلۡيَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدًا٩﴾

«Ўз ортидан заиф зурриётларини қолдиришдан қўрқадиган (хофу) кимсалар (бошқаларнинг етимлари ҳақида ҳам) қўрқсинлар (вал яхша). Бас, Аллоҳдан тақво қилсинлар ва тўғри сўзни сўзласинлар».

Ушбу муборак оят ўз бағрида хашят, хавф ва тақво тушунчаларини бирдек жамлаган. Бу ердаги «вал яхша» жумласи — ортидан заиф, ҳимоясиз фарзандларини қолдираётган киши уларнинг келажагидан хавфсирасин ва эҳтиёт бўлсин деган маънони англатади. Бу ички хавф ва хашят туйғуси эса инсонни Аллоҳдан тақво қилишга ҳамда меросни тақсимлашда тўғри, адолатли сўзни айтишга ундаши лозим.

Шунингдек, хашят — қўрқилаётган Зотнинг олий қадрини ва буюклигини улуғлаш (таъзим қилиш) билан йўғрилган қўрқувдир. Аллоҳ таоло Фотир сурасининг 28-оятида айтади:

﴿ إِنَّمَا يَخۡشَى ٱللَّهَ مِنۡ عِبَادِهِ ٱلۡعُلَمَٰٓؤُاْ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٞ٢٨﴾

«Аллоҳдан бандалари ичидан фақат олимларгина қўрқурлар (яхша). Албатта, Аллоҳ Азиз ва Мағфиратлидир». Ибн Касир ўз тафсирида ушбу оятни шундай шарҳлайди: «Аллоҳдан ҳақиқий суратда қўрқадиганлар — Уни чин таниган олимлардир. Чунки инсон барча комил сифатлар ва гўзал исмлар соҳиби бўлмиш Буюк, Қудратли ва Билгувчи Зотни на қадар теран таниса, У ҳақидаги илми қанчалик мукаммал бўлса, қалбидаги Аллоҳга бўлган хашяти (қўрқуви ва таъзими) ҳам шунчалик улкан ва зиёда бўлади».

Демак, хашят — ҳазир бўлиш ва сақланиш билан бирга, қўрқилаётган Зотнинг олий қадри ва улуғлигини англаш асосида туғиладиган қўрқувдир. Мана шу боис Қуръони Карим мўминлардан фақат Аллоҳдангина хашят қилишни ва Ундан бошқа ҳеч бир махлуқдан қўрқмасликни талаб қилади. Чунки қўрқишга ва таъзим

қилинишга фақат Унинг Ўзи лойиқдир. Аллоҳ таоло Тавба сурасининг 13-оятида айтади:

﴿... أَتَخۡشَوۡنَهُمۡۚ فَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخۡشَوۡهُ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ١٣﴾

*«...**Улардан қўрқасизларми? Агар мўмин бўлсангиз, қўрқишингизга (танхавҳу) Аллоҳ кўпроқ ҳақлидир**».* Бақара сурасида эса:

﴿... فَلَا تَخۡشَوۡهُمۡ وَٱخۡشَوۡنِي ...﴾

*«...**Улардан қўрқманглар, Мендан қўрқинглар**»,* деб буюради. Шунингдек, Оли Имрон сурасининг 173-оятида марҳамат қилади:

﴿ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدۡ جَمَعُواْ لَكُمۡ فَٱخۡشَوۡهُمۡ فَزَادَهُمۡ إِيمَٰنٗا وَقَالُواْ حَسۡبُنَا ٱللَّهُ وَنِعۡمَ ٱلۡوَكِيلُ١٧٣﴾

***«Уларга одамлар: „Албатта душманлар сизга қарши қўшин тўпладилар, улардан қўрқинглар (фахшавҳум)“, деганларида, бу уларнинг иймонларини янада зиёда қилди ва улар: „Аллоҳнинг Ўзи бизга кифоя, У нақадар гўзал вакилдир!“, дедилар**».* Мусулмонларнинг қалбидаги Аллоҳга бўлган таъзим ва улуғлаш туйғуси душманнинг кучи, қуроли ва сонидан чандон устун туради. Шу сабабли уларнинг қалбига душман қўрқуви асло йўламади, акс ҳолда уларнинг барча кучларни маҳв этувчи Буюк Аллоҳга бўлган иймонлари янада юксалди.

Раҳбат (даҳшат ва узоқлашиш):

Ибн Қаййим ўз «Мадорижус саликин» китобида шундай ёзади: «Раҳбат — ёмон кўрилган, хавфли нарсадан узоқлашиш ва тезлик билан қочишдир. У „рағбат“ (интилиш) сўзининг бутунлай зиддидир. Рағбат — қалбнинг ўзи суйган ва хоҳлаган нарсаси сари интилиши ва унга яқинлашиши бўлса, раҳбат — бирор нарсадан қаттиқ қўрқиш, ундан юз ўгириш ва бутунлай узоқлашишдир».

Аллоҳ таоло Анбиё сурасининг 90-оятида марҳамат қилади:

﴿...وَيَدۡعُونَنَا رَغَبٗا وَرَهَبٗاۖ﴾

***«Улар Бизга умид (рағобан) ва қўрқув (раҳабан) билан дуо қилар эдилар**».* Ибн Касир ушбу оятнинг тафсирида айтади: «„Рағобан“

дегани — улар Аллоҳнинг раҳмати ва фазлидан умид қилган ҳолда Унга ибодат қилар эдилар. „Раҳабан“ дегани эса — Унинг азоби ва уқубатидан, Унинг тоатини тарк этиб, маъсиятга ботишдан қаттиқ хавфсираган ҳолда қўрқар эдилар».

Шунингдек, Анфол сурасининг 60-оятида шундай дейилади:

﴿وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا ٱسۡتَطَعۡتُم مِّن قُوَّةٖ وَمِن رِّبَاطِ ٱلۡخَيۡلِ تُرۡهِبُونَ بِهِۦ عَدُوَّ ٱللَّهِ وَعَدُوَّكُمۡ﴾

«Уларга қарши қўлингиздан келганча куч ва эгарланган отларни шайлаб қўйинглар, бу билан Аллоҳнинг душманини ва ўз душманингизни қўрқувга соласиз (турҳибуна)». Бу ердаги душманни «ирҳоб қилиш» дегани — ҳарбий қудрат орқали кофирлар ва босқинчилар қалбига қаттиқ қўрқув, даҳшат солиш ва уларни мусулмонлар диёрига тажовуз қилишдан бутунлай тўсиб қўйиш демакдир.

Раҳбатнинг оддий қўрқувдан фарқи шундаки, у инсон руҳиятида жуда узоқ вақт давом этадиган ва сақланиб қоладиган таҳлика ҳолатидир. Шу сабабли, инсондаги бирор нарсадан сурункали ва ваҳимали қўрқиш хасталиги тиббиётда роҳаб, яъни фобия деб аталади. Айни пайтда, замонавий фикрда омма халқни узоқ муддат давомида доимий ваҳима ва таҳликада ушлаб туриш ҳаракати ирҳоб, яъни террор деб номланади. Демак, раҳбат — қалбда узоқ чўзиладиган, хавфли нарсадан бутунлай юз ўгириш ва қочиш билан бирга келадиган қўрқув бўлиб, у рағбатнинг бутунлай зиддидир.

«Фазаъ» сўзи Лисонул араб китобида келганидек, луғатда қаттиқ таҳликага тушиш, юракка кутилмаган ваҳима кириши демакдир. «Афзаъаҳу» жумласи уни қўрқитди ва даҳшатга солди деган маънони англатади. «Фазаъа анҳу» эса ундан қўрқувни кўтарди демакдир. Аллоҳ таоло Сабаъ сурасининг 23-оятида шундай марҳамат қилади:

﴿حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمۡ قَالُواْ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمۡۖ قَالُواْ ٱلۡحَقَّۖ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡكَبِيرُ ٢٣﴾

«Ҳаттоки уларнинг қалбларидан қўрқув кўтарилганда, Парвардигорингиз нима деди, дейишди. Улар: Ҳақни айтди ва У Олий ва Буюк Зотдир, дедилар.» Бу оятда қўрқувнинг кўтарилиши

маъносини ифодалаш учун «фуззиъа» сўзи «ан» кўмакчиси билан келган.

Бундан ташқари, «фазаъа илал қовм» жумласи бир қавмдан ёрдам ва нажот сўради, «фазаъа илайҳи» эса унга паноҳ излаб қочди деган маъноларни англатади. Қуёш тутилиши ҳақидаги ҳадисда келган «фафзаъу илас-солаҳ» жумласи — намозга шошилинглар, унга паноҳ тортинглар ва содир бўлаётган бу фавқулодда ҳодисани даф қилиш учун намоздан ёрдам тиланглар демакдир. «Фазаъ» сўзи луғатда бир пайтнинг ўзида ёрдам бериш, нажотга шошилиш маъносини ҳам ифодалайди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ансорларга қарата: «**Сизлар нажот сўралганда кўпаясизлар, мол-дунё ва ўлжа улашилганда эса камаясизлар**», деганлар. Яъни, одамлар бошига оғир иш тушиб, сизлардан ёрдам сўраб келган вақтда сон жиҳатдан кўпаясизлар. Муборак сийратда келадиган яна бир ривоятда шундай дейилади: «**Бир кеча Мадина аҳли қаттиқ ваҳимага тушди. Одамлар душман қуршаб олди деб ўйлаб, қичқира бошладилар. Шунда Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам зудлик билан Абу Талҳанинг эгарланмаган отига миниб, хавф томонга қараб кетдилар. Ортларига қайтганларида одамларга: «Қўрқманглар, ҳеч қандай хавф йўқ, мен бу отни худди денгиздек учқурлигини кўрдим»,** дедилар». Пайғамбаримизнинг қўрқманглар деган сўзларидан кейин одамлар қалбидаги ўша қаттиқ ваҳима сокинликка алмашди.

Истилоҳда «**фазаъ**» — инсон қалбини қаттиқ силкитувчи тўсатдан келган даҳшат ва айни пайтда ўша офатдан қутулиш учун зудлик билан нажоткор ҳамда хавфсиз бошпана излаш туйғусидир. Оддий хавф эса бирор ёмонликнинг содир бўлишини олдиндан кутиб яшаш бўлиши мумкин, бироқ «**фазаъ**» кутилмаганда юз беради. Шу сабабли Қиёмат куни Энг улкан даҳшат куни деб номланган. Ўша куни инсонлар қабрларидан тирилиб чиққанларида, Қиёматнинг мудҳиш даҳшатларига тўсатдан дуч келадилар ва қалбларини кучли «**фазаъ**» қамраб олади. Улар тўзиб кетган капалаклардек ҳар томонга қочиб,

ушбу даҳшатдан қутқарадиган бирор нажоткор ёки бошпана излай бошлайдилар. Фақатгина Аллоҳ таоло Ўз фазли билан бундан мустасно қилган мўмин бандаларгина ўша куни ҳақиқий нажот ва омонлик топадилар. Аллоҳ таоло Анбиё сурасининг 103-оятида марҳамат қилади:

﴿لَا يَحۡزُنُهُمُ ٱلۡفَزَعُ ٱلۡأَكۡبَرُ وَتَتَلَقَّىٰهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُۖ هَٰذَا يَوۡمُكُمُ ٱلَّذِي كُنتُمۡ تُوعَدُونَ١٠٣﴾

«Уларни ўша энг улкан даҳшат маҳзун қилмас ва фаришталар уларни: Мана шу сизларга ваъда қилинган кунингиздир, дея кутиб олурлар».

«**Важал**» сўзи Лисонул араб китобида келганидек, луғатда ваҳима ва қўрқув демакдир. Тилшунос олимларнинг таъкидлашича, важал — қўрқув натижасида инсон қалбининг қаттиқ безовта бўлиши ва титрашидир. Шу сабабли Муқаддас Қуръони Карим бу сўзни кўпроқ бевосита қалб лафзига нисбат бериб ишлатади. Аллоҳ таоло Анфол сурасининг 2-оятида шундай марҳамат қилади:

﴿إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتۡ قُلُوبُهُمۡ وَإِذَا تُلِيَتۡ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتۡهُمۡ إِيمَٰنٗا وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ﴾

«Ҳақиқий мўминлар фақат шундай кимсаларки, агар Аллоҳ зикр қилинса, уларнинг қалблари титрайди, уларга Унинг оятлари тиловат қилинганда эса, иймонларини зиёда қилади ва улар фақат Парвардигорларигагина таваккул қиладилар».

Гарчи қўрқувнинг асл макони инсон руҳияти ва қалби бўлса-да, араб тилида қўрқув туфайли қалбда юзага келадиган ўша безовталик, ҳайрат ва кучли титроқ ҳолатига алоҳида урғу бериш исталганда қалблари титради ибораси ишлатилади.

«**Жазаъ**» сўзи Лисонул араб китобида келганидек, луғатда қўрқув, маҳзунлик ва сабрнинг етишмаслиги, яъни бетоқатликдир. Аллоҳ таоло Иброҳим сурасининг 21-оятида кофирларнинг тилидан шундай баён қилади:

﴿ قَالُواْ لَوۡ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ لَهَدَيۡنَٰكُمۡۖ سَوَآءٌ عَلَيۡنَآ أَجَزِعۡنَآ أَمۡ صَبَرۡنَا مَا لَنَا مِن مَّحِيصٖ٢١﴾

«Улар: Агар Аллоҳ бизни тўғри йўлга бошласа, биз ҳам сизни тўғри йўлга бошлаган бўлар эдик. Энди биз дод-вой қилсак ҳам ёки сабр қилсак ҳам барибир — биз учун қочиб қутуладиган ҳеч қандай бошпана йўқдир, дедилар». Шунингдек, Маорийж сурасининг 19-21-оятларида марҳамат қилинади:

﴿۞إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ خُلِقَ هَلُوعًا١٩ إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعًا٢٠ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلۡخَيۡرُ مَنُوعًا٢١﴾

«Албатта, инсон ўта бетоқат қилиб яратилгандир. Қачонки унга бирор ёмонлик етса, жазавага тушади. Қачонки унга бирор яхшилик етса, у ўта бахилдир». Бу ердаги «**жазуъан**» сўзи — бошига тушган синовларга асло сабр қила олмайдиган, бетоқат, жазавага тушадиган кимса демакдир.

Демак, «**жазаъ**» — қўрқув билан бирга сабрнинг бутунлай йўқолишидир, яъни жазавага тушиш. Ушбу сифат Қуръони Каримда асосан кофир ва мунофиқларни мазаммат қилиш, яъни қоралаш учун келтирилган. Чунки мусулмон кишининг бошига бирор мусибат тушганда сабрсизлик қилиши, тушкунликка тушиши ва дод-вой солиши Ислом одобларига зид ва маҳкум этилган амалдир.

Руъб (қаттиқ қўрқув):

Лисонул араб китобида келганидек, луғатда «**руъб**» — хавф ва «**фазаъ**», яъни ваҳима маъноларини англатади. Аллоҳ таоло Оли Имрон сурасининг 151-оятида шундай марҳамат қилади:

﴿سَنُلۡقِي فِي قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلرُّعۡبَ بِمَآ أَشۡرَكُواْ بِٱللَّهِ مَا لَمۡ يُنَزِّلۡ بِهِۦ سُلۡطَٰنٗاۖ وَمَأۡوَىٰهُمُ ٱلنَّارُۖ وَبِئۡسَ مَثۡوَى ٱلظَّٰلِمِينَ١٥١﴾

«Аллоҳ ҳеч қандай ҳужжат нозил қилмаган нарсаларни Унга шерик қилганлари сабабли кофирларнинг қалбларига «руъб» солажакмиз. Уларнинг борар жойи дўзахдир ва золимларнинг жойи нақадар ёмондир».

Имом Табарий ўз тафсирида ушбу оятни шарҳлаб, кофирларнинг қалбларига «**руъб**» солажакмиз жумласи уларнинг қалбларига «**жазаъ**» ва «**ҳалуъ**», яъни қаттиқ бетоқатлик ва титроқ соламиз деганидир, деб айтган. «**Руъб**» — инсон руҳиятини бутунлай қамраб

олувчи ва унга ҳукмронлик қилувчи ўта шиддатли қўрқувдир. Уни қўрқувнинг энг юқори нуқтаси ҳам дейишади. Луғатда «раъабтул ҳавз» жумласи ҳовузни лиммо-лим тўлдирдим деган маънони билдиради. Кучли қўрқувнинг «**руъб**» деб номланишига сабаб ҳам у инсон ички дунёсини худди шундай лиммо-лим тўлдириб қўйишидир.

Ровъу (кутилмаган ҳайратли қўрқув):

Лисонул араб китобида келганидек, луғатда «**ровъу**» — «**фазаъ**», яъни ваҳима демакдир. «Роъанил амру» жумласи бу иш мени даҳшатга солди ва қўрқитди деган маънони англатади. Тилшунос олимларнинг таъкидлашича, «**ровъу**» — ўз бағрида кутилмаганлик, таажжуб ва инкор туйғусини ташувчи қўрқувдир. Аллоҳ таоло Ҳуд сурасининг 74-оятида шундай марҳамат қилади:

﴿فَلَمَّا ذَهَبَ عَنۡ إِبۡرَٰهِيمَ ٱلرَّوۡعُ وَجَآءَتۡهُ ٱلۡبُشۡرَىٰ يُجَٰدِلُنَا فِي قَوۡمِ لُوطٍ٧٤﴾

«Қачонки Иброҳимдан «ровъу», яъни ваҳима кетгач ва унга хушхабар келгач, Лут қавми ҳақида Биз билан мунозара қила бошлади».

Яъни Иброҳим алайҳиссаломнинг қалбларидан ўз меҳмонларидан ҳис қилган ўша қўрқув ва ваҳима кўтарилган эди. Иброҳим алайҳиссалом келган меҳмонларнинг таомга қўл узатмаганларини кўриб, бундан ажабланган ва ичларида хавф сезган эдилар.

Важф (қалб уриши ва безовталик):

Бу сўз луғатда бир нечта маънога эга. Улардан бири тез юриш ёки тез ҳаракат қилишдир. Бунга Аллоҳ таолонинг Ҳашр сурасидаги ояти мисол бўлади:

﴿... فَمَآ أَوۡجَفۡتُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ خَيۡلٖ وَلَا رِكَابٖ ...﴾

*«...**Сизлар уларнинг устига на от ва на туя чоптирдингиз».*** «**Важф**» сўзининг яна бир маъноси эса қаттиқ қўрқувдир. Аллоҳ таоло Нозиот сурасининг 8-оятида шундай марҳамат қилади:

﴿قُلُوبٞ يَوۡمَئِذٖ وَاجِفَةٌ٨﴾

«Ўша куни қалблар важифаҳдир, яъни қаттиқ қўрқув ва даҳшатдан безовта бўлиб, тез-тез уриб турувчидир».

Ушбу лафзлар Муқаддас Қуръони Каримда хавф тушунчасини ифодалаб келган муқобилдош сўзларнинг бир қисми холос. Тилшунос олимларнинг қўрқув ва унинг синонимлари ҳақида айтган фикрлари мана шулардан иборат.

Муқаддас Қуръони Каримга қайтиб, ундаги лафзлар ва уларнинг муқобилдошлари устида теран фикр юритилса, тафсир китоблари ва тилшунос олимларнинг изланишларидан ёрдам олинса, ундаги чексиз балоғат ва мўъжизакорлик яққол намоён бўлади. Мусулмон киши Қуръон баёнининг гўзаллигини ва ифодаларининг ниҳоятда нозик ҳамда аниқ эканини қалбдан ҳис қилади. Бу эса оятларни тадаббур қилиш ва тўғри англашга улкан ёрдам беради.

Аллоҳ таолодан тилимизни ва динимизни мукаммал ўрганиш йўлида бизга фойдали илм ва теран фаҳм беришини сўраймиз. Бизга илм-фан ва исломий маърифатни юксалтирадиган, Ислом Уммати орасида араб тилига бўлган эътиборни қайта тиклайдиган, Қуръонни теран тадаббур қилиш ва унинг илмларини мусулмон фарзандлари қалбида қайта жонлантирадиган кучли Ислом давлатини насиб этсин. Аллоҳим, Амин.

РУҲИЙ ҚУВВАТ — ЭНГ ТАЪСИРЛИ КУЧ

«Ал-Ваъй» архивидан 4-сон, Сентябрь 1987 йил

Аҳмад Ат-Троблусий қаламига мансуб

Инсон ўзида қай даражада куч-қувват топса, амалга оширишга ҳам шунчалик интилади. Шу сабабли, бу кучларнинг моҳиятини таҳлил қилиш ва уларнинг таъсирини билиш ниҳоятда муҳимдир. Хўш, нега инсонлар ўртасида амаллар ва интилишлар турлича бўлади: баъзилар улкан ишларни қойиллатади, кўпчилик эса ундан ожиз қолади?

Инсон ўз кучи даражасида ишга киришади. Унинг қуввати қанчалик кўп бўлса, ҳаракати ҳам шунчалик шиддатли бўлади ва эришган натижалари ҳам қўлидаги имкониятларга боғлиқ бўлади. Бироқ инсон фақат бир турдаги кучга эга эмас, балки унда бир неча хил қувват мавжуд:

1. **Моддий қувват:** Унинг жисмоний тузилиши ва ўз нафсоний эҳтиёжларини қондириш учун ишлатадиган моддий воситаларида намоён бўлади.
2. **Маънавий қувват:** Инсон эришишни хоҳлайдиган олий сифатлар ва маънавий қадриятларда кўринади.
3. **Руҳий қувват:** Инсоннинг ўз Яратувчиси Аллоҳ таоло билан бўлган алоқасини теран англашида, бу боғлиқликни қалбан ҳис қилишида ёки ҳар иккисини жамлашида намоён бўлади.

Ушбу уч кучнинг ҳар бири инсоннинг ҳаракатга келишига муайян даражада таъсир ўтказади. Аммо уларнинг таъсир кучи ўзаро тенг эмас, балки фарқлидир. Моддий қувват уларнинг ичида энг заифи бўлса, маънавий қувват ундан кучлироқдир. Руҳий қувват эса энг олий, энг таъсирли ва энг шиддатли куч ҳисобланади.

Чекланган интилиш (Моддий қувват):

Инсоннинг жисмоний ҳолати ёки моддий воситалари ундаги нафсоний истакни қондириш учун фақат ўзи баҳолаган миқдордагина ҳаракатни юзага келтиради. Баъзан эса, ҳатто бу моддий имкониятлар

тўлиқ мавжуд бўлса-да, инсон ўша ишга эҳтиёж сезмагани учун мутлақо ҳаракат қилмаслиги ҳам мумкин. Демак, моддий куч чекланган бўлиб, унинг мавжудлигининг ўзигина инсонни албатта иш қилишга мажбур қилолмайди. Масалан, инсон душманига қарши урушмоқчи бўлса, аввало ўз жисмоний кучини ўлчайди ва моддий қуролларини текширади. Агар уларни етарли деб топса, олдинга қадам ташлайди, акс ҳолда ортга чекинади. Ҳатто қўлидаги моддий кучи душманни маҳв этишга етарли бўлса ҳам, хаёлига келган бирор ваҳима сабабли қўрқоқлик қилиши ёки ўз моддий кучини тинчлик ва фаровонликка сарфлашни афзал кўриб, жанг қилишдан бош тортиши мумкин. Душманга қарши курашиш — инсон бажаришни хоҳлаган бир амал эди, бироқ у фақат қўлидаги моддий куч даражасида ҳаракат қилгани учун унинг интилиши чекланиб қолди ва орага қўрқув ва дангасалик соя солди.

Маънавий қувват:

Маънавий қувват эса, аввало, қалбда ишга киришиш тўлқинини пайдо қилади, сўнгра фақат қўлида бор бўлган имконият билан чекланиб қолмай, ўша ишни бажариш учун зарур бўлган қўшимча кучларни тўплашга ундайди. Одатда маънавий қувват таъсирида инсон оддий моддий имкониятларидан чандон кўпроқ ишларни бажаришга қодир бўлади. Масалан, ўз озодлигини ҳимоя қилиш, қасос олиш, шуҳрат қозониш, мазлумга ёрдам бериш ёки шунга ўхшаш олий мақсадлар йўлида душманга қарши урушаётган инсон, шунчаки ўлжа олиш, мустамлака қилиш ёки ҳукмронлик ўрнатиш учун урушаётган кимсадан кўра кучлироқ ҳаракат қилади. Бунинг сабаби шундаки, маънавий қувват оддий ҳайвоний инстинктлардан кўра юқорироқ бўлган тушунчалар билан боғлиқдир. У нафсоний ҳавони жиловлайди ва моддий кучларни ўз мақсадига бўйсундиради. Мана шу боис дунё давлатлари ўз армияларини моддий қуроллар билан таъминлаш билан бир қаторда, уларда юксак маънавий ва ватанпарварлик туйғуларини (маънавий кучни) шакллантиришга алоҳида урғу берадилар.

Улкан ва беқиёс энергия (Руҳий қувват):

Руҳий қувват инсондаги маънавий ва моддий кучлардан кўра беқиёс даражада кучлидир. Чунки руҳий қувват инсоннинг бутун борлиқни ва барча кучларни яратган Олий Зот — Аллоҳ таоло билан бўлган алоқасини теран англашидан (идрок қилишидан) отилиб чиқади. Бундай ақлий англаш ва қалбий ҳис-туйғу инсоннинг интилишини ўзининг шахсий кучига ёки тўплай оладиган моддий имкониятларига эмас, балки Холиқ Зот ундан нимани талаб қилганига боғлаб қўяди. Аллоҳ ундан нимани талаб қилса — у талаб инсоннинг шахсий кучига тенг бўладими, ундан кўпми ёки камми, бундан қатъи назар — у ўша ишни бажаришга оёққа туради. Ҳатто бу талаб ўз жонини фидо қилишни очиқ тақозо этса ҳам, у қўлидаги моддий кучидан ва тўплай оладиган имкониятларидан чандон устун бўлган ушбу ишни мардонавор бажаради. Мана шу сабабли, руҳий қувват инсонда мавжуд бўлган барча кучлардан кўра қудратлироқдир.

Бироқ, агар бу руҳий куч фақатгина қуруқ ҳис-туйғу ва тасаввуфга таянган бўлса, вақт ўтиши билан бошқа туйғуларнинг устун келиши ёки чалғитувчи омиллар сабабли сўниши ва заифлашиши хавфи бор. Шунинг учун руҳий қувват инсоннинг Аллоҳ билан бўлган алоқасини мутлақ, қатъий ва яқиний (илмий) англашига асосланиши шарт. Шундагина бу куч мустаҳкам бўлади ва унинг ҳаракатлантирувчи тўлқини ҳеч қандай иккиланишларсиз изчил давом этаверади.

Агар инсонда ҳақиқий руҳий қувват қад кўтарса, у ерда маънавий қувватнинг алоҳида таъсири қолмайди. Чунки инсон ушбу ҳолатда ишни маънавий рағбат туфайли эмас, балки фақат руҳий қувват турткиси билан бажаради. У душманга қарши урушганда ўлжа олиш ёки ғалаба шонига эришиш учун эмас, балки Аллоҳ ундан шуни талаб қилгани учун жанг қилади — унга моддий ўлжа тегадими-йўқми, унинг зафарини одамлар биладими-йўқми, бунинг унга заррача фарқи бўлмайди. Бундай ҳолатда моддий кучлар ҳаракатга келтирувчи омил эмас, балки мақсадга эришиш йўлидаги оддий бир воситага айланади, холос.

Ислом дини мусулмон инсонни ҳаракатга келтирувчи асосий кучни — унинг ташқи кўриниши моддий ёки маънавий бўлса-да — айнан мана шундай руҳий қувват бўлишига ҳаракат қилган. Зеро, Ислом бутун дунё ҳаётининг ягона пойдеворини руҳий асос устига қурган. У Ислом ақидасини ҳаётнинг тамали, ҳалол ва ҳаромни амалларнинг ягона мезони ҳамда Аллоҳнинг ризолигига эришишни энг олий мақсад қилиб белгилади. Мусулмон кишига ўзининг кичик ёки катта ҳар бир амалини Аллоҳ билан бўлган алоқасини англаган ҳолда, Унинг буйруқ ва тақиқларига мувофиқ бажаришни фарз қилди.

Аллоҳ билан бўлган ушбу муқаддас алоқани чин қалбдан ва яқиний илм билан англаш — мусулмон ҳаётининг бош устуни ва уни ҳар қандай ишга ундовчи олий кучдир. Инсон ушбу англаш ва ҳис қилиш фазилатига қай даражада эга бўлса, ундаги руҳий қувват ҳам шунчалик юксак бўлади. Шу боис, мусулмон киши ўз ҳаётидаги бош ҳаракатлантирувчи кучни айнан мана шу руҳий қувватга айлантириши вожибдир. Зеро, бу куч ҳеч қачон тугамайдиган бебаҳо хазина ва унинг дунё ҳамда охиратдаги зафарининг асл сиридир.

1948 ЙИЛГИ НАКБА (ОФАТ) КУНИ ҚАСИДАСИ

Ҳамад Табиб – Фаластин

Ичда оташдек қайнар вулқони вайрон қайдадир?
Ерни қон қоплади, кўк йиғлар, у нолон қайдадир?

Накба куни тилди қалбни, беомон урди фалак,
Кўзда ёш тўфон эрур, ул аҳду паймон қайдадир?

Банди занжир ичра Уммат, хору сарсон ўртанур,
Юклари тоғдек эзилган жону жаҳон қайдадир?

Нозанин маҳзун аёллар, гўдаклар зор ҳайдалур,
Золимга ёндошди шоҳлар, адлу мезон қайдадир?

«Куфр аҳли топгай гўрин саҳро аро, денгиз туби» –
Деб ваъда берган ўша сохтаи султон қайдадир?

Кўкда калхатлар кезар, ўлжа кутар ҳар бир нафас,
Бермайин жон қирғин ичра куч-у дармон қайдадир?

Аҳдни бузмоқлик уларга нақши девордир азал,
Мустафо макрини тортган аҳли исён қайдадир?

Ул фасод аҳли яҳуд хулқин, азалий макрини,
Англатиб Раҳмон ўзи нозил қилган Қуръон қайдадир?

Воҳ! араблар жим, сукут ичра сотилди ор-номус,
Мард бўлиб ботилни ёргувчи ул Фурқон қайдадир?

Қани иззат, қани такбир, қани у шонли сурон?
Эй Худо, биз интизор бўлган у даврон қайдадир?

Ёлғонга бурканди дунё, зулмат ичра инграр эл,
Фатҳ кунин келтиргувчи соҳиби қирон қайдадир?

Тонг зиёси қувгай охир бу қаро тун бағрини,
Ҳақ туғин юксак кўтарган марду арслон қайдадир?

ФИДАН БАЁНОТИ: ТИНЧЛИК РЕЖАСИ ОРТИДАГИ МАҚСАДЛАР

Туркия ташқи ишлар вазири Ҳоқон Фидан «Никеи Асиа» иқтисодий газетасига берган интервьюсида: «Агар Исроил 1967 йилги чегаралар доирасида Фаластин давлатини тан олса, якунда уни Яқин Шарқдаги янги минтақавий хавфсизлик тизимига интеграция қилиш мумкин», деб айтди. Фидан буни Туркия, Покистон, Саудия Арабистони, Миср ва Кўрфаз давлатлари каби бир қанча минтақавий кучларни ўз ичига олувчи ҳамкорлик тизимини барпо этиш учун «тарихий имконият» деб баҳолади. У сўзида давом этиб: «Агар тегишли шароитлар яратилса, келажакда Эрон ҳам ушбу тизимга қўшилиши мумкин», дея қўшимча қилди. «исроил» масаласига тўхталар экан, Фидан унинг ушбу тизимга қўшилиши «исроил»-Фаластин низосининг ҳал этилишига боғлиқ эканини билдирди: «Агар бу муаммо ҳал этилса, «исроил» хавфсизлиги минтақа давлатлари томонидан жуда катта даражада қўллаб-қувватланади, деб ишонаман». Шунингдек, у Анқаранинг «исроил» билан алоқаларни тўлиқ нормаллаштириш учун қўйган шартларини яна бир бор таъкидлади. Бу шартлар — «исроил»нинг фаластинликларга қарши ҳарбий амалиётларини тўхтатиши ва Ғазога инсонпарварлик ёрдамлари киритилишига рухсат беришидан иборат. Фидан: «Агар ушбу шартлар бажарилса, биз ҳеч қандай муаммосиз нормал ҳаётга қайтишимиз мумкин. Биз икки давлатли ечимга интиляпмиз», деди.

Ал-Ваъй: Фидан ўз баёноти билан шубҳасиз фақат ўзининг ва минтақадаги бошқа ҳукмдорларнинг қарашларини ифодаламоқда. Агар у Ислом Уммати бу гапларга рози бўлади ёки у амалга оширишга арзийдиган улкан ютуқ деб кўрсатаётган бундай таслимиятчиликни қабул қилади деб ўйласа, қаттиқ адашади. У бу баёноти билан босқинчи вужуд «исроил» билан тинчлик лойиҳасини тинмай тарғиб қилиб келаётган бошқа мусулмон ҳукмдорлар сафига қўшилди, холос.

Ваҳоланки, ушбу ҳукмдорлар ўзлари тузган «Араб тинчлик ташаббуси» доирасида яҳуд вужудига Фаластин заминининг чорак қисмидан ҳам камроқ ҳудудида заиф ва суверен бўлмаган бир «давлатча» берилиши эвазига у билан тўлиқ тинчлик ўрнатиш ва алоқаларни нормаллаштиришни ваъда қилиб келадилар. Бу эса ҳар нарсага эга бўлган мутакаббир яҳуд давлатининг ёнида хор бўлиб туриш демакдир.

Бундай қараш Фиданнинг Фаластин масаласига нисбатан шаръий назардан маҳрум эканидан далолат беради. У бу борада Эрдўғаннинг сиёсати билан бутунлай ҳамоҳангдир. Эрдўған ҳам яҳуд вужудининг раҳбарларини ва улар содир этаётган жиноятларни шахсан қоралайди, бироқ уларнинг давлат сифатидаги вужудини бундан мустасно қилади. Улар иккиси Фаластиннинг босиб олиниши давом этишини асл муаммо деб кўрмайдилар. Уларнинг назарида муаммо — фақат яҳуд вужудининг баъзи жирканч хатти-ҳаракатлари ва тажовузларидадир. Агар ушбу тажовузлар тўхтатилса ёки тартибга солинса, уларнинг фикрича, асл муаммо ҳам барҳам топади!

Аммо Ислом Уммати яхши биладики, Фаластин — мусулмонларнинг муқаддас ва Исломий харож еридир. Бу муаммонинг ягона ечими — яҳуд вужудини ушбу заминдан туб илдизи билан суғуриб ташлаш ва бу ерларни қайтадан тўлиқ Ислом ва мусулмонлар бағрига қайтаришдир. Бунга эса ҳеч қачон мазмунсиз музокаралар, тинчлик шартномалари ёки яҳуд вужудини нормаллаштириш ва алоқалар ўрнатиш билан қизиқтириш орқали эришилмайди. Бунинг ягона йўли — Умматнинг армияларини ҳаракатга келтиришдир. Зеро, Фаластинни озод қилиш ва уни Ислом бағрига қайтариш мана шу армияларнинг шаръий вазифаси ва масъулиятидир.